DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DANES:

M. K.: NAJ ZAČNEMO PRI NAČRTIH

D. K.: ZA BLAGOR KOLEKTIVA

Drago Kralj: MOREŠKA

D. M.: ARTA V TRBOVLJAH

S. F.: ŠTEVILNA NAROČILA ZA VINČO

Sobota, 3. septembra 1960
Štev. 35, leto XVIII.

PRED POSVETOVANJEM O TEMI

KOMUNA IN STANDARD

Razgovor s sekretarjem Centralnega sveta ZSJ Boro Romićem

Čez tri dni, v torek, 6. septembra, bo posvetovanje, na katerem bodo obravnavali naloge sindikalnih organizacij v komunah v zvezi z zboljševanjem življenjskega standarda delavcev. Centralni svet ZSJ, organizator tega posvetovanja, je pripravil in že pred časom poslal udeležencem obsežno gradivo z naslovom »Vloga komune pri izboljševanju standarda«.

Prosili smo sekretarja Centralnega sveta ZSJ Boro Romića, ki bo imel na posvetovanju uvodna izvajanja, naj pove nekaj besed o razlogih za sklicanje tega posvetovanja in o rezultatih, ki jih od njega pričakujejo.

Tovariš Romič, ali bi hoteli navesti razloge, ki so pripravili Centralni svet ZSJ do tega, da je sklical to posvetovanje?

Iz vsakdanjih pogovorov so dobro znani izrazi »drago mesto« ali »poceni mesto«. Ti izrazi pomenijo, da so življenjski stroški v določenem kraju višji ali nižji od povprečja. Posredno pričajo tudi o tem, da imajo nominalno enaki zaslužki v različnih krajih različno realno vrednost. Ali, preprosto rečeno, v nekem kraju se da bolje živeti s 15.000 mesečno, kot v drugem z 20.000 dinarji. Razlogi za te razlike so včasih tudi upravičeni: živila so cenejša na kmetijskem področju kot v pasivnih goratih krajih. Toda kaj naj rečemo, če velike odmike te vrste v življenjskih stroških pokažejo sosedna mesta?

Nedvomno vzrokov razlik v takšnih primerih ni treba iskati samo v naravnih pogojih — marveč tudi v pogojih, ki jih ustvarjajo ljudje. Te razlike so potlej praviloma izraz različne učinkovitosti komun pri prizadevanjih, da bi svojim državljanom zagotovile boljše življenjske pogoje.

Ta primer s cenami kmetijskih pridelkov in živil je samo eden izmed vrste primerov, ki ponazarjajo velikanski in čedalje večji vpliv politike komun na življenjski standard državljanov. V zadnjih letih so komune dobile mnogo novih in pomembnih pristojnosti. Vzporedno s tem se krepi tudi gmotna podlaga njihove samostojnosti. V komunah obravnavajo čedalje več vprašanj, od katerih je odvisno konkretno oblikovanje realnih zaslužkov in življenjske ravni v celoti. Zato je razumljivo, da sindikati posvečajo čedalje večjo pozornost komunam in njihovemu vplivu na življenjske razmere delovnih ljudi.

Z naraščanjem pomena komun v našem družbenem življenju, posebej še na področju življenjskega standarda, narašča tudi vloga občinskih sindikalnih svetov. Ti sveti pa sodijo med »najmlajše« sindikalne organe. Osnovani so bili pred nekaj leti in v nekaterih primerih še niso dovolj usposobljeni za velike naloge, ki jih imajo.

Dva razloga sta potemtakem bila, da smo sklicali takšno posvetovanje. Eden: da bi proučili —in sicer široko, vsestransko — vpliv komune na oblikovanje zaslužkov in življenjskega standarda delavcev sploh. Drugi: da bi videli, koliko in kako občinski sindikalni sveti (ter podružnice) igrajo v komuni vlogo, ki jim je namenjena in koliko so kos posameznim nalogam.

O katerih problemih iz tega kompleksa bo po vašem mnenju največ govora?

Ni dvoma, da vpliva komune na standard ni možno presojati izolirano od splošnih materialnih okvirov, v katerih delujejo, in od njihovih objektivnih možnosti. V določenih primerih manjše ali večje angažiranje komun na področju standarda ni samo izraz določene orientacije ljudskih odborov in drugih činiteljev v lokalnih skupnostih, temveč tudi odsev trenutnih možnosti. Ko to pravim, mislim predvsem na sredstva, s katerimi komune razpolagajo, oziroma na način formiranja teh sredstev. Ni se nam še posrečilo do kraja uveljaviti socialističnega načela delitve po delu tudi pri formiranju sredstev lokalnih skupnosti. Drugače rečeno, razlike v višini skladov posameznih komun še zmeraj niso odsev razlik v višini produktivnosti dela proizvajalcev in delovnih kolektivov na njihovem ozemlju. Zato menim, da bo tudi na tem posvetovanju precej govora o načinu formiranja sredstev komun. Razen analize dosedanjih izkušenj bodo bržkone sproženi tudi predlogi, v kateri smeri naj bi se sindikalni organi in organizacija angažirali, da bi bila sredstva komun v večji meri rezultat produktivnosti dela, dosežene na njenem ozemlju.

Na posvetovanju bomo proučili vse važnejše elemente, od katerih je odvisno formiranje realnih zaslužkov delavcev. Pri tem gre predvsem za preskrbo, organizacijo družbene prehrane, cene komunalnih in obrtnih storitev ter za obdavčenje dohodkov državljanov. Pod obdavčenjem pojmujemo vse družbene dajatve, ki bremenijo osebne dohodke in ki bi jih bilo treba tako urediti, da bi državljani enakopravno sodelovali pri kritju določenih potreb komune — v sorazmerju z višino lastnih dohodkov.

Komune ne vplivajo samo na formiranje realne višine zaslužkov, marveč tudi na družbeni standard v najširšem smislu. Malone vse najvažnejše službe, pomembne za družbeni standard, sodijo večinoma v pristojnost komun: šole, zdravstvena zaščita, socialno zavarovanje, izgradnja in razdeljevanje stanovanj itd. Razumljivo je, da bomo tudi tem vpra-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Naše komune v zadnjih letih, ko so občutno okrepile svoje materialne osnove, samostojno rešujejo vedno več vprašanj, od katerih je odvisen naš osebni in družbeni standard. Razumljivo je torej, da sindikati posvečajo komunam in njihovemu vplivu na življenjske pogoje delovnih ljudi veliko pozornost. Na posvetovanju o komunah in življenjski ravni, ki bo 6. septembra v Centralnem svetu zveze sindikatov Jugoslavije v Beogradu, bodo predstavniki naših sindikalnih organizacij skušali najti odgovore na vprašanja, kako bi še povečali vlogo komune v nadaljnji rasti življenjske ravni. Na sliki: novi stanovanjski bloki in novo otroško igrišče za Bežigradom

V OKVIRU

Ni vse zlato . . .

Ni vse zlato, kar se sveti in tudi ni vsak sklep dober in demokratičen zgolj zato, ker je bil sprejet z glasovanjem. Poznam več takšnih primerov, zapisal pa bom le enega.

Nekaj let je bil mojster in hvalili so ga, da je dober in trudil se je, da bi res bil. V njegovem oddelku je delalo 12 delavcev, večinoma z dežele, ki so se le počasi vživljali v delavsko življenje. Še so mislili po kmečko in to se je v njihovem delu poznalo, mojster pa je včasih zarobantil, bil je strog, kot pravimo, in v vodstvu podjetja, delavskem svetu in v sindikatu mu te strogosti nihče nikoli ni očital.

Pred nedavnim pa nas je obiskal in potožil:

»Bil sem na dopustu in ko sem se vrnil, so mi nekateri ljudje v oddelku rekli: ‚Nismo zadovoljni s teboj, tvoj odnos do nas ni dober, tvoj namestnik je boljši, njega hočemo za mojstra.‘ Dokazoval sem, da so v zmoti, pa jih nisem prepričal. Šel sem na sestanek delavskega sveta, razpravljali smo o tej zadevi in delavski svet je sklenil: ‚Povprašajmo delavce. To je najbolj demokratično. Naj glasujejo.‘ Nihče ni ugotavljal, kaj se skriva v ozadju te zadeve, o vzrokih sploh niso govorili, sindikalni odborniki so molčali. Delavski svet je organiziral glasovanje v oddelku in večina je bila proti meni. ‚Ni dober. Naj gre. Šikanira nas. Njegov namestnik je boljši . . .‘ In pri tem je ostalo. Kaj naj storim?«

Svetovali smo mu, naj gre na sindikat in obljubili smo mu, da bomo o njegovi zadevi pisali. Včeraj pa nas je spet obiskal in zadovoljno povedal:

»Stvar je rešena. Prišli so in me prosili, naj se vrnem in naj jim oprostim. Izkazalo se je, da je moj namestnik, ki naj bi postal mojster, bil ‚predober‘: dovoljeval je ljudem, da so odhajali z dela po svojih opravkih, popuščal je njihovim muham in zapisoval je več, kot so naredili. Ob obračunu pa je stvar prišla na dan in ko so izračunali, kolikšen je njihov resnični delovni učinek, so spoznali, da so ga temeljito polomili.«

Torej ni vse zlato, kar se sveti in tudi ni vsak sklep dober in demokratičen zgolj zato, ker je bil sprejet z glasovanjem. Ne zadostuje le demokratična oblika, demokratična mora biti tudi vsebina. Če že glasujemo — in prav bi bilo, da glasujemo o vseh pomembnih odločitvah — moramo zadevo, o kateri odločamo, dodobra poznati (poznati njene vzroke in posledice) in vedeti, kaj hočemo z glasovanjem doseči. Odločitve, ki jih sprejemamo na vrat na nos, ne da bi sindikat prej zavzel svoje stališče, nas največkrat pripeljejo do tega, da trenutno razpoloženje posameznikov ali skupine ljudi prevlada nad koristmi podjetja in dobrimi, resnično demokratičnimi odnosi v kolektivu.

JANEZ VOLJČ

ŠE ENKRAT — POSLOVNI PROSTORI IN NAJEMNINE

Ekonomske in neekonomske najemnine

S sprejetjem novih zakonov o poslovnih stavbah in prostorih, finansiranju stanovanjske izgradnje in ureditvi najemnin za stanovanja, je bilo moč računati, da bo potrebno urediti nekatere probleme izgradnje, izkoriščanja in višine zakupnine za lokale predvsem v večjih krajih in mestih. Ker je letos, predvsem pa v zadnjem času, precej ljudskih odborov sprejelo odloke o tarifiranju zakupnin za lokale, velja o tem spregovoriti nekaj besed.

Kako povečati število lokalov za zagotovitev potreb dnevne preskrbe prebivalstva, trgovine, obrti, družbene prehrane, servisov itd. je prvo vprašanje, ki ga velja premotriti.

V zvezi z živahno stanovanjsko izgradnjo celotnih naselij, kot tudi gradnjo večjih stavb v mestnih središčih, je predvsem nastala potreba, zagotoviti v teh stavbah potrebne lokale. Zgraditi samo stanovanje pomeni, pustiti potrošnike brez potrebnih objektov za zadovoljivo preskrbo z obrtnimi uslugami, dnevno prehrano, dnevnega varstva otrok, zabave in razvedrila. Izkušnje v zadnjem času govore, da je politika mnogih investitorjev bila, zagotoviti samo nujne stanovanjske prostore. Mnogokrat tudi javnost, stanovanjske skupnosti, ljudski odbori in drugi činitelji niso zadosti vplivali, da bi bili vzporedno z gradnjo stanovanj zgrajeni tudi poslovni prostori za te in druge namene. To je še tembolj potrebno, ker ob urejanju mnogih mestnih predelov rušijo veliko sicer dotrajanih objektov in je tako zmanjšan potreben poslovni prostor. Zakon o poslovnih stavbah in prostorih daje ljudskim odborom možnost uveljaviti predpise, da morajo imeti stavbe, zgrajene na posameznem področju, poslovne prostore. Razen tega pa zakon daje tudi možnost, da občinski ljudski odbori lahko odločajo, katere poslovne prostore je mogoče in katere ne uporabiti za posamezne vrste poslovnih dejavnosti.

PREMALO IZKORIŠČENE MOŽNOSTI

Teh širokih pooblastil za načrtno povečanje lokalov, prepotrebnih za zadovoljitev dnevnih potreb, pa se je poslužilo malo ljudskih odborov. Investitorji še naprej grade stavbe v strogo poslovnih središčih brez ustreznih lokalov. Doslej je moč ugotoviti, da sta takšne odloke sprejeli le dve občini. Odloka občinskega ljudskega odbora Ljubljana-Center urejata uporabo poslovnih prostorov za določene dejavnosti in obvezujeta vse investitorje v občini Ljubljana-Center, da grade stavbe s poslovnimi prostori vsaj v pritličju in I. nadstropju. Kljub temu, da ta dva odloka samo v načelu urejujeta to področje (odlok občine Kranj nekoliko podrobneje določa namembnost lokalov), pa le prispevata k ureditvi tako važnega vprašanja, kot so lokali in njih najemninske uporabe. O predlogih pristojnih svetov občinskih ljudskih odborov, predvsem pa stanovanjskih skupnosti s tega področja je treba začeti razpravo čimprej, vsaj v važnejših mestih in industrijsko važnih središčih. Potrebna je tudi akcija za sprejem ustreznih predpisov, če drugače ni moč doseči soglasja z investitorji za gradnjo lokalov.

Za pospešeno gradnjo teh objektov pa se nam zdi važen tudi predpis in možnost, da je moč lokal finansirati tudi iz sredstev stanovanjskega sklada, predvsem iz tistih, ki jih hišni sveti plačujejo po odloku ljudskega odbora, kot del najemnine za lokale v ta sklad. Ta del sredstev je namenjen predvsem za nove lokale — saj dosedanje vzdržujejo večinoma povsem gospodarske organizacije same. Ni

(Nadaljevanje na 3. strani)

7 dni v sindikatih

■ Pretekli teden je posebna komisija Občinskega sindikalnega sveta Postojna skupaj s predstavniki podjetij »Cementnine« in Jamske restavracije obravnavala njuna pravilnika o nagrajevanju. Novoustanovljeno podjetje »Cementnina« je predložilo pravilnik za leto 1960 brez ekonomske obrazložitve in potrebne dokumentacije, zaradi česar ga je komisija zavrnila. Podjetje Jamska restavracija je predložilo komisiji v obravnavo spremembe svojega pravilnika, ki se v glavnem nanašajo na zvišanje tarifnih postavk za vsa delovna mesta. Tako je bilo predvideno zvišanje tarifne postavke za delovno mesto direktorja od 25.000 na 35.000 dinarjev, računovodje od 18.000 na 30.000, šefa kuhinje od 18.000 na 28.000 ter za ostala delovna mesta od 1000 do 3000 dinarjev. Tudi to podjetje ni predložilo nobene dokumentacije, s katero bi opravičilo in utemeljilo navedeno zvišanje tarifnih postavk. Komisija je zahtevala utemeljitev teh sprememb in se ni ozirala na izjave direktorja podjetja »da ne bo delal, v koliko se mu ne odobri tarifna postavka 35.000 dinarjev«. Komisija sodi, da mora podjetje izpopolniti svoj sistem nagrajevanja po prometu, ki ga je že vpeljalo, ter le na tej osnovi zviševati osebne dohodke zaposlenih.

■ Na seji sekretariata RO sindikata uslužbencev državnih ustanov, ki je bila 29. avgusta, so razpravljali o začetkih **plačevanja po učinku** v nekaterih podružnicah Narodne banke v Sloveniji. Ugotovili so, da so to prvi resni koraki k novemu sistemu, ki pa ustvarjajo nove odnose in odpirajo vrsto novih problemov. Predvsem bo treba v teh ustanovah okrepiti politično aktivnost sindikalnih organizacij, da bi se izoblikovala in postopoma uveljavila temeljna načela o družbeno političnih in ekonomskih osnovah takega sistema, v katerem bi bila tudi v denarnih zavodih sredstva za osebne dohodke odvisna od rezultata uspešnega poslovanja. Spričo teh začetkov in pojavov, ki jih le-ti povzročajo, meni sekretariat, da je treba čimprej zgraditi nov uslužbenski sistem v celoti. V ta namen bodo pri Republiškem odboru ustanovili posebne skupine, ki bodo sistematično obdelale posamezna področja tega sistema.

■ Na konferenci sindikalnega odbora Industrije za elektrozveze v Ljubljani, na kateri so bili navzoči predsedniki sindikalnih podružnic posameznih obratov, predsednika delavskega sveta in upravnega odbora ter predstavniki uprave podjetja, so med drugim razpravljali tudi o **nagrajevanju po učinku.** Uprava IEV je razpisala natečaj za predloge o nagrajevanju po učinku, vendar do konference, ki je bila v začetku tega meseca, ni bil predložen niti en predlog. Na konferenci so sprejeli naslednje sklepe: kjerkoli je mogoče, naj uvedejo nagrajevanje po enoti proizvoda, kakor so ga že uveljavili v obratu »Magneti«; nadalje naj izdelajo merila oziroma cenike del, postavijo oziroma izboljšajo tehnične norme in določijo vrednost delovnih mest za dela izven norme ali enote proizvoda (razvoj, organizatorji razvoja, proizvodnje itd.), ter končno najdejo način stimulativnega nagrajevanja za razvojno delo.

■ Na zadnji seji predsedstva OSS Gorica, ki je bila 29. avgusta, so razpravljali o nekaterih **bodočih nalogah.** Tako so govorili o zbiranju in spremljanju podatkov v zvezi z odlokom Centralnega sveta ZSJ o organizaciji administracije, evidence in statistike v sindikalnih organizacijah, o uvedbi »Stalne konference za varnost pri delu« ter o organizaciji »Tedna varnosti«. Poleg tega je predsedstvo razpravljalo še o prepočasnem dvigu standarda in osebnih dohodkov nasproti porastu proizvodnje, kar je razvidno iz polletnega poročila Okrajnega ljudskega odbora. Sklenili so, da bodo izdelali temeljito analizo gospodarskega razvoja in politike nagrajevanja v okraju.

Pretekli torek je obiskala Ljubljano delegacija Centralnega odbora sindikata kmetijskih delavcev Bolgarije, ki se kot gost Centralnega odbora sindikata kmetijskih, živilskih in tobačnih delavcev Jugoslavije že več dni mudi v naši deželi. Delegacijo (vodi jo sekretar CO sindikata kmetijskih delavcev Bolgarije Kančo Draganov Ivanov) je v Ljubljani sprejel predsednik RO sindikata kmetij-

KOMISIJE ZA PROŠNJE IN PRITOŽBE

NUJNA POTREBA

Kabinet predsednika republike, Biro Zveznega izvršnega sveta za prošnje in pritožbe, Zvezna ljudska skupščina in drugi zvezni organi dobivajo vsak dan ustno ali pismeno več prošenj in pritožb državljanov.

Večina pritožb se nanaša na delo lokalnih organov uprave. Državljani se najpogosteje pritožujejo zastran nerešenega stanovanjskega vprašanja, kršenja pravic iz delovnih razmerij, socialnega zavarovanja in socialne zaščite, imovinsko-pravnih odnosov in drugega. Med prošnjami in pritožbami je tudi mnogo takšnih, ki opozarjajo na nezakonitost pri delu in počasnost pri obravnavanju stvari na sodiščih in v organih državne uprave. Nekatere pritožbe državljanov opozarjajo tudi na pojave drastičnih primerov grobega kršenja zakonov in nespoštovanja pravic državljanov, na pojave samovolje, birokratskega in nehumanega odnosa do ljudi. Toda čedalje več je tistih pritožb, ki opozarjajo na dejanja, ki so formalno v skladu z zakonom, katerih motivi pa so nezdružljivi z etičnimi normami socialističnih družbenih odnosov. V teh pritožbah so pogosto opozorila na poskuse birokratskih elementov, da bi obračunali s tistimi delavci in nameščenci, ki so kritizirali razne nepravilnosti v poslovanju svojih gospodarskih organizacij in ustanov, predvsem pa v delu nekaterih vodilnih starešin. Pri tem je zlasti dobro znana praksa z odpovedjo delovnega razmerja, toda takšni pojavi so tudi v drugih primerih. Pogosto tudi pri priznavanju in odmerjanju pravic državljanov nekateri uslužbenci v posameznih službah stoje na stališču, da hoče vsak državljan nekaj izbiti zase, da bi dosegel nekaj, do česar nima pravice in pri tem nastopajo kot pretirano »prizadevni« čuvarji družbenih skladov, navajajoč za takšno svoje stališče primere dejansko brezvestnih posameznikov, ki so kaj takega v resnici poskusili doseči.

Analiza prošenj in pritožb državljanov priča, da nekatere izmed njih prikazujejo tudi pomembne družbene pojave, ki opozarjajo na hude pomanjkljivosti v delu organov uprave sodišč, javnih služb in sploh pri funkcioniranju sistema socialistične demokracije in samoupravljanja. To je vplivalo, da je tudi Zvezni izvršni svet tem vprašanjem posvetil potrebno pozornost in storil ustrezne ukrepe, da bi tudi pri zveznih organih zagotovil določeno nadzorstvo nad to občutljivo problematiko. Tako je bila že decembra lani ustanovljena komisija ZIS za prošnje in pritožbe, ki obravnava probleme s tega področja in predlaga Zveznemu izvršnemu svetu ter drugim organom ukrepe za odstranitev ugotovljenih nepravilnosti in ureditev problemov, ki izvirajo iz prošenj in pritožb. Komisija bo v ta namen spremljala tudi delo organov uprave, ustanov in organizacij z vidika zakonitosti, ekspeditivnosti in odnosa do strank. Z isto nalogo so bile nedavno pri republiških izvršnih svetih ustanovljene komisije za prošnje in pritožbe. Pospešeno so tudi pričeli formirati posebne službe za prošnje in pritožbe državljanov v ljudskih odborih okrajev ter večjih občin, ki so predvidene z republiškimi zakoni o organizaciji uprave ljudskih odborov, bolj razgibano pa je tudi delo komisij odbornikov za prošnje in pritožbe pri ljudskih odborih okrajev in večjih občin. Te službe dopolnjujejo tudi z močnejšimi kadri, ki bodo tako strokovno kot politično kos tej kočljivi nalogi. Prav tako je bila med lanskoletno akcijo za reorganizacijo uprave v ljudskih odborih tudi delu tistih služb, ki imajo največ opravka s strankami. Tako so v mnogih ljudskih odborih ustanovili službe za pravno pomoč državljanom, odprli pa so tudi več sprejemnih pisarn, ki bodo državljane rešile nepotrebnega slabega ravnanja in tavanja po pisarnah.

Kadar je govora o nepravilnostih v delu samoupravnih organov, ki privedejo do kršitev pravic državljanov kot upravljavcev, je najučinkovitejše sredstvo za zaščito teh pravic angažiranje družbeno-političnih sil in organizacij v delovnih kolektivih in komunah. Kadar gre za kršenje z zakonom zajamčenih pravic državljanov po organih uprave in drugih služb, je položaj že dovolj resen in zrel, da kršilce pravic državljanov zdaj veliko strože kaznujejo kot doslej. Možnosti za takšno odgovornost so dane tako z veljavnimi zakoni, kakor tudi spričo družbeno-političnih organizacij. Dejstvo je, da doslej pri popravljanju napak in odstranjevanju negativnih posledic niso šli zmeraj do kraja. Pogosto se je stvar končala tako, da so napako popravili, nepravilno odločbo ukinili in nadomestili z drugo, niso pa zmeraj poklicali na odgovor uradnih oseb, ki so s svojim nepravilnim, nezakonitim in nehumanim ravnanjem kršile temeljne pravice državljanov.

Spoštovanje pravic državljanov v naši deželi je nujna potreba nadaljnjega notranjega socialističnega razvoja, socialistične demokracije in socialističnih družbenih odnosov in zato mora biti skupna skrb organov oblasti in samoupravnih organov ter družbeno-političnih organizacij. Da bi se nezakonitemu početju odločneje postavili po robu, s tem pa neogibno zmanjšali število prošenj in pritožb državljanov, je treba bolj vsestransko analizirati in odstranjevati družbene vzroke, ki povzročajo takšne pojave.

MILAN JOVANOVIĆ

RAZMIŠLJANJA O TRŽIŠKIH STANOVANJSKIH SKUPNOSTIH

NAJ ZAČNEMO PRI NAČRTIH

Življenjski tok je tudi v Tržiču zašel v nove struge. V malokateri izmed mlajših družin nista mož in žena zaposlena. Zlasti v novem delavskem naselju Ravne. Zato tudi Tržičanom ne prizanašajo vse tiste skrbi, ki tarejo sodobno družino: kam z otroki med delom, da bodo na varnem, kako urediti prehrano, pranje in še sto drugih gospodinjskih del, da bo dom kljub gospodinjini odsotnosti urejen in prijeten.

Sicer malce pozno, vendar so tudi v Tržiču prišli do spoznanja, da bi družno marsikaj laže uredili. Pozimi so na zborih volivcev razpravljali o ustanovitvi stanovanjskih skupnosti, občinski ljudski odbor je kasneje na sejah obeh zborov sprejel ustrezne sklepe.

Odtlej je minilo dobre pol leta. Iluzorno bi bilo torej pričakovati, da bi v tako kratkem času tamošnje tri stanovanjske skupnosti bistveno vplivale na življenjske pogoje družin in uredile glavna tržiška problema, to je družbeno prehrano in otroško varstvo. Oboje je združeno z velikimi materialnimi izdatki, z gradnjo novih prostorov itd., česar stanovanjska skupnost pri najboljši volji ne bi mogla urediti brez pomoči občine in gospodarskih organizacij. Nekaj pa bi sveti stanovanjskih skupnosti skupno s sosesko lahko storili: sestavili delovne načrte. Brez teh ne gre pri nobenem delu, še celo pa ne pri delu, kjer je toliko različnih delavcev (oziroma naj bi jih bilo), kakor v stanovanjskih skupnostih. Toda v Tržiču jih zapostavljajo.

»Kaj pa bi z delovnimi načrti, saj še pisarne nimamo,« pojasnjuje tajnik stanovanjske skupnosti Center, ki uraduje v svoji — kuhinji. »Že velikokrat sem šel na občino prosit, naj nam odstopijo kak kotiček, pa nočejo nič slišati.« Izjava malce osuplja. Prvič je težko razumeti, da se zbori volivcev ob ustanavljanju stanovanjske skupnosti niso vprašali, kje bodo službeni prostori in da od občinskega ljudskega odbora niso takrat zahtevali, naj jim preskrbi pisarniške prostore (do tega imajo vso moralno pravico, saj je stanovanjska skupnost samoupravni organizem občinskega komunalnega sistema in potemtakem roka občinskega ljudskega odbora). Drugič pa je težko doumeti, kako da se stanovanjska skupnost obrača zaradi prostorov na človeka, ki je samo občinski administrativni uslužbenec, ne da bi našla pot do obeh zborov občinskega ljudskega odbora, ki odločata o takih rečeh.

Večina stanovanjskih skupnosti se je znašla ob ustanovitvi ob enakih težavah kot tržiške: brez uradnih prostorov, brez sredstev. Znale pa so pritisniti na pravi gumb. Njihovi sveti so sestavili osnutke delovnih načrtov, jih obravnavali z zbori volivcev in z njihovo privolitvijo poslali občinskemu ljudskemu odboru v odobritev. Tako sta jih oba občinska zbora nujno morala pretresti in tudi razmisliti o možnostih za zagotovitev gmotnih sredstev, bodisi iz občinskega komunalnega sklada bodisi iz prostih sredstev gospodarskih organizacij. Če se je izkazalo, da so načrti prevelikopotezni, sta zbora predlagala ustrezne korekture. Tako so postali načrti realnejši in laže izvedljivi. Če pa stanovanjska skupnost občinskemu ljudskemu odboru ne predloži svojega delovnega načrta in ga tudi primerno ne utemelji, je seveda naivno pričakovati, da bosta zbor proizvajalcev in občinski zbor sama od sebe vrtala po problemih stanovanjske skupnosti.

Nenačrtnost pri delu se maščuje tudi nad stanovanjsko skupnostjo Ravne, čeprav ji gre Bombažna predilnica in tkalnica Tržič velikodušno na roke. Soseski je odstopila tri stanovanja v svojih novih blokih. V enem si je stanovanjska skupnost uredila pisarniške in družbene prostore, v drugem bo servisna pralnica, v tretjem pa naj bi bila kombinirana varstvena ustanova za otroke. Denar za opremo pisarniških prostorov so izposodili na občini (600.000 dinarjev), pralnico jim bo opremila Tekstilna tovarna, ker jih v vseh stanovanjskih blokih na Ravnah ni, odprto pa je ostalo vprašanje opreme za otroško zavetišče. Izvršni odbor stanovanjske skupnosti se je zanašal, da bo tudi do denarja za to opremo zlahka prišel. Po njegovih načrtih bi stala poldrugi milijon (!). Ne da bi se pogovoril z volivci, ali je mogoče izdatke zmanjšati, je sestavil razdelilnik in določil, koliko naj bi prispevala posamezna gospodarska organizacija v Tržiču. Doslej je dobil en sam odgovor, in še ta ni bil nič kaj razveseljiv. Iz Tovarne čevljev »Peko« so sporočili, da obnavljajo obrate in gradijo stanovanjske bloke za delavce in da zato ne morejo prispevati ničesar za otroško zavetišče — tekstilcev. Ali jim more kdo zameriti in jim očitati nerazumevanje za potrebe Raven? Nihče. Vsak delovni kolektiv skrbi predvsem za svoje delavce in za svojo tovarno. Ker je večina tržiških tovarn v rekonstrukciji in ker vse razen »Runa« gradijo stanovanjske bloke, verjetno akcija ravenjske stanovanjske skupnosti z razdelilnikom ne bo uspela, čeprav bosta šla njen predsednik in še neki drugi član sedaj osebno intervenirat po tržiških podjetjih. To razočaranje bi jim bilo gotovo prihranjeno, če bi pred pričetkom del sestavili delovni načrt in se skupno pogovorili tudi glede nakupa opreme za otroško varstveno ustanovo.

Druga, nič manjša pomanjkljivost, ki se že očituje, pa je premajhno prizadevanje, da bi pri delu stanovanjske skupnosti sodelovalo čimveč ljudi. Že v marcu je svet stanovanjske skupnosti na Ravnah razpravljal o ureditvi otroškega igrišča. V novem naselju živi namreč 396 otrok. Namesto da bi podprl člana, ki je predlagal, naj bi ljudje s prostovoljnim delom pomagali pri urejanju igrišča, je sklenil predlagati zborom volivcev, naj bi družine prispevale zanj mesečno po 50 dinarjev. Prvo priložnost za mobilizacijo in aktiviranje soseske so torej povsem opustili, vrhu tega pa tudi sklepa o prostovoljnem prispevku niso izvedli. Tako otroci še lep čas ne bodo dobili na Ravnah primernega igrišča, četudi jim je tekstilna tovarna odstopila prostor.

Že leta in leta v Tržiču govorijo, da je staro igrišče premajhno in da bo treba urediti novega, sedaj, ko je priložnost in ko ima stanovanjska skupnost na Ravnah vse možnosti, da bi ga uredila in s tem prvič pokazala dobro voljo za delo (kakor smo videli, je vse drugo zasluga tekstilne tovarne), pa drži roke križem.

Tudi vse, kar ima stanovanjska skupnost Center — je velikodušni prispevek Bombažne predilnice in tkalnice Tržič. Ta je še pred ustanovitvijo stanovanjske skupnosti poskrbela za svoje ljudi. Uredila je obrtni servis in redno zaposlila v njem 12 obrtnikov ter organizirala servisno pralnico. Oboje je zdaj odstopila stanovanjski skupnosti. Obrtni servis dela za hišne svete in skrbi za hišna popravila, medtem ko servisna pralnica služi večidel samo tekstilni tovarni. Družine se te pralnice le malo poslužujejo, ker stane pranje 1 kg perila 85 dinarjev. To pa se jim vidi (in tudi je) predrago. Ali ni tu možnosti, da bi svet stanovanjske skupnosti posegel vmes in morda z reorganizacijo dela pocenil pranje? Nedvomno je tudi nakup cirkularke potreben, če v okolici ni žagarja — trenutno se namreč svet stanovanjske skupnosti ukvarja s tem vprašanjem — toda še veliko drugih vprašanj bi lahko obravnal in tudi uredil, zlasti če bi se jih lotil s pomočjo ljudi, s prostovoljnim delom.

Širokopotezni načrti stanovanjskih skupnosti, ki terjajo velike investicije, bi trenutno v Tržiču ostali na papirju, ker je v tem starem mestu še nešteto problemov, ki jih občinski ljudski odbor mora urediti (nova šola, zdravstveni dom, sodoben gostinski obrat, tržnica, večji obrat družbene prehrane), zato bo pač treba sestaviti takšne načrte, da jih bo mogoče izvesti s čim manjšimi izdatki in s čim množičnejšim sodelovanjem zainteresiranih prebivalcev, in se temeljito pogovoriti o njih.

M. K.

— Kaj pravite, tovariši trgovci in industrijci, ali je že kdo pred nami poskusil razdeliti to deželo na interesne sfere in — ali mu je to uspelo...?

DELAVSKA ENOTNOST
Ustanovljena 20. novembra 1942
List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo
Glavni in odgovorni urednik
MITJA ŠVAB
UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER GAŠPERŠIČ SONJA MAVER MILAN VOLJČ JANEZ TEHNIČNI UREDNIK: JANEZ ŠUSTER
List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva 2 pošt. pred. 313-VI, tel. uredništva 39-181 do 185 31 555 in 31 453 - Račun pri Komunalni banki v Ljubljani št. 600-705/1 83 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je: četrtletna 250 polletna 500 in letna 1000 din - List tiska ČZP »Ljudska pravica« - Poštnina plačana v gotovini

GIBANJE GOSPODARSTVA V PRVIH SEDMIH MESECIH

USPEHI IN TUDI NAPAKE

O tako imenovani industrijski žagi, to je nihanju proizvodnje, smo že večkrat pisali v našem listu. Tudi tokrat ob pregledu gibanja gospodarstva, predvsem pa gibanja industrijske proizvodnje v prvih sedmih mesecih velja spregovoriti nekaj besed o tem.

V posameznih industrijskih panogah je bila namreč proizvodnja v juliju precej nižja kot v juniju in sicer zaradi neenakomernega izkoriščanja letnih dopustov. Indeks proizvodnje v naši republiki je namreč znašal julija 105,3 v primeri s povprečno mesečno proizvodnjo v minulem letu. Glavni vzrok za to je v skrčenem obratovanju tovarn zaradi rednih dopustov delavcev in uslužbencev, ki so jih ponekod izkoristili kolektivno ali po obratih. Podatki povedo, da niso dosegle lanske mesečne povprečne proizvodnje industrija nafte, črna metalurgija, kovinska in tekstilna ter usnjarsko-obutvena in tobačna industrija. V tekstilni industriji obseg proizvodnje ni dosegel lanskega povprečja mesečne proizvodnje zaradi dopustov. Tudi v usnjarsko-obutveni industriji so kolektivni dopusti vplivali na slabšo izpolnitev plana. Vendar velja k tem vzrokom prišteti tu še objektivne, to je pomanjkanje surovih kož v usnjarstvu in v obutveni industriji premajhna izbira vrhnjega usnja. Najobčutnejši padec proizvodnje je zaznamovan v kovinski industriji. Čeprav je presežena lanska proizvodnja sedmih mesecev za 20,6 %, je proizvodnja vendarle manjša za 27,7 odstotka.

Skratka ponavljajo se stare napake. V tekstilni industriji opravičujejo kolektivne dopuste, oziroma dopuste po obratih s tem, da obratujejo recimo samo z eno kalorično centralo in da je potreben remont. Tega najlaže opravijo, če tovarna ne obratuje delj časa. Drug vzrok, ki ga navajajo, je, da je najprimernejši kolektivni dopust za delavce in delavke, ker pač takrat lahko izkoristi vsa družina prosti čas za letovanje. Kolektivni dopusti v eni tovarni ali v posameznih obratih pa lahko vplivajo na zmanjšanje proizvodnje v vrsti drugih tovarn, in sicer v primeru kooperacije. Prav zaradi tega tudi ponekod nastaja nedokončana proizvodnja, sredstva vložena za nakup blaga so delj časa zamrznjena. Iz teh razlogov bi veljalo že sedaj jeseni ali v prvih mesecih prihodnje leto razmisliti o smotrni razporeditvi dopustov in enakomernem toku proizvodnje prek vsega leta.

Če se sedaj zaustavimo pri podatkih o gibanju industrijske proizvodnje lahko ugotovimo, da je le-ta v vsej državi v prvih sedmih mesecih v primerjavi z istim obdobjem lani porasla za 17 %.V Črni gori je porasla za 28 %, v Srbiji za 20, v Makedoniji za 19, na Hrvatskem za 17,5, v Sloveniji za 15 in Bosni in Hercegovini za 14 odstotkov. V naši republiki je doseglo rekordno proizvodnjo elektrogospodarstvo. Proizvedeno je bilo 255.000 MWh energije. Tudi proizvodnja premoga je bila za 19 % večja kakor lani v istem mesecu. Pohvalno je, da je predvsem porasla proizvodnja v tistih industrijskih panogah, ki izdelujejo blago za široko potrošnjo. V okviru vse države je porasla proizvodnja industrije živil za 29 %, proizvodnje v elektroindustriji in industriji usnja ter obutve za 26 %, v industriji tobaka za 16 %, v tekstilni industriji za 15 %. Na prvem mestu pa je proizvodnja industrije gume, kjer so izdelali za 30 % več blaga v primerjavi z enakim obdobjem lani. Takšno gibanje proizvodnje je izredno pomembno, kajti s tem so nastale tudi zaloge, ki so prejšnje mesece počasneje naraščale, to pa vpliva na ustalitev razmer na trgu in na nadaljnjo rast družbenega standarda.

p

KRIVA POT MILIJARD

Pri pregledovanju zaključnih računov za minulo leto je Družbeno knjigovodstvo centrale Narodne banke za Slovenijo ugotovilo, da je 552 srednje velikih in manjših podjetij uporabilo milijardo obratnih sredstev za investicije. Kontrola ni zajela »velikih« podjetij, tako da strokovnjaki sodijo, da je bilo takih prestopkov še za nekaj milijard dinarjev več. V prvih sedmih mesecih letos pa je samo 140 slovenskih podjetij porabilo za investicije 450 milijonov din obratnih sredstev, čeprav le-teh skoraj vsaki gospodarski organizaciji še kako manjka.

Ugotovitve družbenega knjigovodstva Narodne banke opozarjajo, da podjetja navzlic težavam z obratnimi sredstvi nadaljujejo z dosedanjo prakso — nenamenskim trošenjem sredstev. Nerazumljivo je, da v podjetjih vse doslej, ko so banke ustavile kredite, niso spoznali, da si s tem pravzaprav sami kopljejo jamo. Če bi namreč gospodarske organizacije imele tudi tista obratna sredstva, ki so jih na primer v prvih sedmih mesecih letos tako porabile za investicije, bi rabile toliko manj kreditov za obratna sredstva ali pa bi denar lahko dobili drugi prosilci — kot kredit. Zaradi takšne prakse gospodarskih organizacij pa so bila tudi letos porabljena za investicije obratna sredstva, kar je precej vplivalo na predvidene okvire investicijskih vlaganj in povzročilo mnoge nove težave: pomanjkanje surovin in materialov ter podobno.

Ko je družbeno knjigovodstvo Narodne banke poskušalo ugotoviti, zakaj podjetja tvegajo tak gospodarski postopek, je prišlo do teh ugotovitev: v večini primerov naj bi bilo ekonomsko nujno, da se gospodarska organizacija odloči za tak korak! Toda za to ekonomsko nujnost so — v večini primerov — poskrbela podjetja sama, ko na primer niso pravočasno poskrbela za potrebne elaborate. Kasneje, ko je delo steklo, se je seveda mudilo in — če ni šlo drugače — je bilo treba poseči tudi po obratnih sredstvih. Naposled so v banki raje odobrili nadaljnje kredite za obratni kapital, kot pa dopolnilne investicijske kredite...

Ob vsem tem govorjenje o »ekonomski nujnosti« v večini primerov zvodeni in — mimo drugega — kvečjemu opozori na dobršno mero (sicer skrite) lagodnosti in nepremišljenosti v poslovanju, ne more pa opravičiti takšne prakse. Hkrati je moč ugotoviti, da samoupravni organi v gospodarskih organizacijah glede tega niso vselej ravnali s skrbnostjo dobrih gospodarjev, čeprav bi to bila ena njihovih osnovnih dolžnosti.

—mG

ČRNE KNJIGE DOLŽNIKOV

Pri blagajni ene izmed ljubljanskih trgovin z železnino so izobesili SEZNAM NEREDNIH PLAČNIKOV. — Čez nekaj dni so ga sicer sneli in spravili v predal. saj tako javno razkazovanje »črne knjige dolžnikov« ni ravno v skladu s poslovnimi običaji. Marsikdo je ob tej priliki morda prvič zvedel, da podjetja sploh imajo tudi tako evidenco.

Zaradi kolegialnosti, dobrih poslovnih odnosov (»če bomo njih dolg izterjali, prihodnjič od nas ne bodo hoteli kupiti!«) in podobnih izgovorov, doslej v večini gospodarskih organizacij niso dosti skrbeli za finančno disciplino pri poslovanju med podjetji. Kaj zato, če je bil kupec tedne in mesece dolžan, če je samo podjetje že dlje časa dolgovalo večje ali manjše vsote. Obema — upniku in dolžniku — so v banki radi in hitro odobrili kredit za obratna sredstva, če je zaradi takšnega kreditiranja med podjetji komu zmanjkalo denarja za redno obratovanje.

Zdaj, ko ni več tako enostavno, so »črne knjige dolžnikov« postale izredno važen in upoštevan dokument, finančna disciplina pa osnovno načelo skrbnosti pri gospodarjenju. Tisti pripis na pogodbi, da je račun plačljiv v toliko in toliko dneh, ni več zgolj fraza. V podjetjih zdaj namreč pridno pregledujejo sezname nerednih plačnikov in dolžnikov. O teh zadevah pogosto (ponekod pa že — redno) razpravljajo na sestankih v podjetju in odločajo, katere zadeve bodo takoj predali sodišču in katerih dolžnikov se bodo »usmilili« še za nekaj časa. Nakupovanje z naročilnicami tudi sicer ni več tako enostavno. Preden kupec kaj dobi, bo skoraj vsak prodajalec (trgovina ali tovarna) pogledal v svoj seznam, da bi se — iz lastne prakse — prepričal o njegovi poslovni in finančni »preteklosti«.

Do te, še kako važne spremembe pri poslovanju gospodarskih organizacij je prišlo — kot omenjeno — predvsem zaradi zaostritve kreditov za obratna sredstva. Razumljivo je, da je to vplivalo na porast števila sporov pred gospodarskimi sodišči. Le-ta so v letu 1958 v vsej državi razsodila o 395.000 zadevah, lani o 482.000 in letos v prvem polletju že o 280.000 sporih. Samo v Sloveniji pa je bilo letos do konca julija prav toliko mandatnih tožb in izvršb kakor lani do konca novembra. Torej, finančna disciplina si uspešno utira pot.

—mG

KOMUNA IN STANDARD

(Nadaljevanje s 1. strani)

šanjem na posvetovanju posvetili potrebno pozornost.

Kakšne koristi je pričakovati od tega posvetovanja?

Upamo, da bo posvetovanje pomenilo za sindikalne organizacije in organe, posebno še občinske sindikalne svete, spodbudo, da se bodo bolj ukvarjali s problemom standarda v komuni in da bodo aktivneje sodelovali pri uveljavljanju politike lokalnih skupnosti.

Občinskim sindikalnim svetom se je v razmeroma kratkem času posrečilo, postaviti se dokaj trdno na noge in dobro so opravili vrsto nalog. Še zlasti pomembno vlogo so odigrali lani pri sprejemu tarifnih pravilnikov, uspešno pa so vodili tudi akcijo za uvajanje kompleksnega nagrajevanja po učinku. Znatne rezultate so zabeležili tudi pri obravnavanju problemov s področja delovnih razmerij, pri izboljšanju družbene prehrane ter organizaciji cenejšega in udobnejšega oddiha delovnih ljudi.

Toda občinski sveti so v tem obdobju izpričali tudi nekatere pomanjkljivosti. Razmeroma malo proučujejo probleme gospodarskega razvoja in življenjskega standarda v komuni. Centralni svet ZSJ je v začetku letošnjega leta izdal navodilo o spremljanju in analiziranju realnih zaslužkov ter elementov življenjskega standarda v komunah — toda to navodilo še dokaj malo upoštevajo. V nekaterih komunah občinski sindikalni sveti niso dovolj povezani z ostalimi družbenimi činitelji (ljudskim odborom, Socialistično zvezo in podobno) — kar otežkoča bolj vsestransko uresničevanje njihove družbene vloge. Posamezni občinski sveti niso še organizacijsko in kadrovsko urejeni, nimajo potrebnih gmotnih pogojev, pa tudi ne ustaljene metode dela.

Vse te okoliščine, od katerih je odvisna učinkovitost dejavnosti občinskih sindikalnih svetov, bomo obravnavali na posvetovanju in poiskali rešitve za probleme, ki smo jih opazili v dosedanji praksi. Upamo, da bo potem znatno število teh problemov postopoma odstranjeno z dnevnega reda.

V ponedeljek, 27. avgusta je bila v tovarni Saturnus v Ljubljani svečana seja delavskega sveta ob 10. obletnici zgodovinskega dne, ko je njihov delovni kolektiv prevzel upravljanje tovarne. Na sejo so povabili tudi vse člane dosedanjih delavskih svetov in upravnih odborov. — Na sliki: Člani nekdanjih in sedanjega delavskega sveta Saturnusa poslušajo referat predsednika delavskega sveta o uspehih kolektiva v minulem desetletnem obdobju

Ekonomske in neekonomske najemnine

(Nadaljevanje s 1. strani)

pa razumljiv sklep občinskega ljudskega odbora Kranj, ki določa v svojem odloku, da lahko dobijo investitorji le 30 % tako od lokalov zbranih sredstev, oziroma, da lahko nadaljnjih 30 % uporabi upravni odbor stanovanjskega sklada, če sam gradi lokale. Ni pa znano, za kaj bo porabljeno ostalih 40 % sredstev, zbranih od lokalov, čeprav le-teh tudi v Kranju primanjkuje.

Kakšne naj bi bile gospodarsko upravičene zakupnine za lokale, da ne bodo zvišanja vplivala na dvig cen in prizadela potrošnika, je drugo nič manj pomembno vprašanje.

V zadnji številki »Delavske enotnosti« smo načeli razpravo, ali je upravičen dvig zakupnin za poslovne prostore v občini Ljubljana-Center. Kot je znano, so ga sprejeli na »hitro roko«, brez posveta z ustreznimi zbornicami in s pristojnimi gospodarskimi sveti občine in povzročili upravičeno kritiko na višino, odnosno »minimalno tarifo«. Ob tem se upravičeno vprašamo, kaj bodo storile druge občine ob tako »smeli« potezi občinskega ljudskega odbora Ljubljana-Center? Pavšalna obrazložitev: »Rabimo sredstva za stanovanjsko izgradnjo in gradnjo lokalov« nas namreč ne more zadovoljiti. Tudi v občinah Bled, Tržič, Radovljica, Slovenske Konjice, Jesenice, itd., je potrebno graditi lokale. Te občine pa so v svojih odlokih določile, da »najnižja najemnina za poslovni prostor ne sme biti manjša od zneska, ki se izračuna ob uporabi načela za ugotavljanje stanarine po zakonu o stanovanjskih razmerjih«. V naštetih in drugih občinah so zavarovali dohodek v korist hišnemu svetu in stanovanjskemu skladu v višini stanarin. Hišni svet pa lahko po potrebi in uvidevnosti sklene pogodbo o višji zakupnini z gospodarsko organizacijo z medsebojnim dogovorom.

Držati se bo treba načela, da moramo z zakupnino zagotoviti amortizacijo zgradbe ali lokala, redno vzdrževanje in upravljanje in morebitno razširjenje reprodukcije, skratka — akumulacijo sredstev v nekem določenem odstotku, ki naj omogoči povečano gradnjo lokalov.

NEVZDRŽNO POVIŠEVANJE ZAKUPNINE

Če računamo po današnjih cenah izgradnjo lokalov (koristna površina od 30.000 din do 80.000 din za m²) lahko znaša amortizacija lokala mesečno od 25 din do 67 din m² za vzdrževanje z upravljanjem v približno isti višini. Cena zakupnine lokalov bo torej po vrednosti in funkcionalnosti lahko znašala od 50 din do 134 din za m² mesečno brez akumulacije za fond, iz katerega naj finansiramo gradnje novih lokalov. Mislimo pa, da je akumulacija sredstev za občinski stanovanjski sklad oziroma gradnjo lokalov 1000 % (v primeru cene v občini Ljubljana-Center, za lokale v ožjem centru isto tako, kot cena za m², v občini Vič v petih stanovanjskih skupnosti od 700 din do 900 din za m² mesečno) odločno previsoka in je gospodarske organizacije ne morejo prenesti, ne da bi odškodovale potrošnika s povišanimi cenami.

Razen tega je nevzdržno takšno povišanje zakupnin za lokale z administrativnimi določitvami po cenah, strokah oziroma vrstah lokalov (delavnica, skladišče, klet), ker ni moč n. pr. v neki coni šteti vseh lokalov po prometnosti oziroma funkcionalnosti za enake ali vsaj približno enake. Tipično ekonomsko nevzdržno je to na meji med občino Center in Vič v Ljubljani. Tam, kjer se konča v občini Center conska najemnina 700 din za m², oziroma 300 din za m² se začne v občini Vič cena 700 din do 900 din za m² itd. Odlok občine Center sploh ne upošteva vrednosti in funkcionalnosti lokalov (klet, stare zgradbe, dvoriščni lokali idt.), ampak jih kategorizira samo po conah. Tako nastanejo nemogoči primeri. Po tem odloku bi namreč moralo plačevati Brivsko frizersko podjetje za lokal v Gradišču isto ceno 320 din za m² v novi dobro vzdrževani hiši, kot Mehanični servis v ulici Moše Pijade za lokal v povsem dotrajanih dvoriščnih barakah. Tako se poveča zakupnina prvemu podjetju za 24 %, drugemu pa za 391 %.

Iz razgovorov s predstavniki nekaterih podjetij je moč razbrati tole: »Pri sedanjih dohodkih za ustvarjanje osebnih dohodkov in minimalnih fondov za podjetje ne moremo kriti povečanih najemnin na račun teh sredstev. Poleg tega nam je vsem, ki imamo reden obračun, odpadla »posebna udeležba«, ker bomo z najemnino občutno zvišali stroške«. Naj navedemo, da se na primer podjetju »Volna« v Ljubljani zvišajo najemnine za lokale mesečno od 84.000 din na 416.000 din, podjetju »Izbira« v Ljubljani od sedanjih 185.000 din mesečno na 800.000 din, poslovalnici »Mladinske knjige« v palači »Grafike« od sedanjih 30.000 din na 159.500 din mesečno itd.

Ker so močne težnje po zviševanju cen lokalov tudi v drugih krajih, Kranju, Celju itd. je nujno, da zbori proizvajalcev teh občin s prizadetimi družbenimi organi pretresejo dejanske možnosti za takšno povišanje. Ob tem naj bi mislili tudi na posledice, ki bodo prizadele gospodarstvo podjetja, ki bodo morale zvišati cene in tako občutno oškodovati potrošnika.

Ob gradnji in zagotovitvi lokalov za potrebe dnevne oskrbe je predvsem važno, da bi pristojni sveti občinskega ljudskega odbora, stanovanjske skupnosti in hišni sveti vplivali, da so sprejeti potrebni odloki o namembnosti lokalov oziroma o obvezni gradnji lokalov, kjer pa takšne osnove že imajo, naj bi skrbeli za uresničenje takšnih predpisov. S predpisom občine Ljubljana-Center, ki določa spremenitev vseh pisarn in skladišč v pritličnih prostorih v lokale, bo možno dobiti mnoge — prepotrebne lokale za dnevne potrebe prebivalstva. Računati je moč, da je takšnih primerov več deset.

Pri urejevanju teh problemov pa se nam zdi tudi važno opozoriti na pravilno udeležbo sredstev, ki naj ostanejo hišnemu svetu od lokalov. Odloki ljudskih odborov enostavno puščajo hišnemu svetu udeležbo sredstev od lokalov v višini sredstev, ki jim ostanejo od stanovanj, oziroma nekje od stanovanj najvišje kategorije, drugje v višini povprečne vzdrževalnine, ki ostane hišnemu svetu. Drugi ljudski odbori pa so določili plačevanje v stanovanjski sklad občine v procentualnem razmerju od pobrane najemnine. Povsem neustrezen je glede tega odlok občine Kranj, ki pušča v vseh primerih hišnemu svetu 20 % oziroma 25 % pobrane najemnine. Tako ostane hišnemu svetu, ki oddaja poslovni prostor po 50 din m², mesečno za stroške vzdrževanja in upravljanja 10 din. Hišnemu svetu, ki zaračuna najemnino po 300 din m² pa 60 din. Po tem odloku ostaja hišnim svetom nesorazmerno malo sredstev, oziroma neupravičeno v različnem razponu. V tem se najbolj približujejo realnim merilom odloki, kjer so občinski stanovanjski skladi progresivno udeleženi pri najemninah lokalov (na primer pri najemnini do 100 din m² se plača stanovanjski sklad 50 % itd.) obenem pa hišnim svetom zagotavljajo potrebna sredstva za vzdrževanje in upravljanje. Zelo umestna so na primer določila v občini Ljubljana-Center, kjer zaradi iztrošenosti stanovanjskega sklada v Stari Ljubljani plačujejo v stanovanjski sklad samo 50 % pobrane najemnine od lokalov, da je tako moč zbrati potrebna sredstva za vzdrževanje celotne stavbe.

Torej, če hočemo zagotoviti ustrezne lokale, primerne najemnine in skrb stanovanjski skupnosti in hišnih svetov za pravilno vzdrževanje stanovanjskega fonda in lokalov, je treba najti pravilna ekonomska merila in uveljaviti ustrezno politiko za urejevanje vprašanj tega področja; kajti uresničevanje teh določil ne more bremeniti ponovno potrošnika.

S. B.

Za blagor kolektiva

Primerilo se je sicer enkrat ali dvakrat, da se je predsednik delavskega sveta naveličal pihati v ROG vodstva podjetja in je, meni nič, tebi nič, začel brskati za nekakšnimi podatki o gospodarjenju, a jo je hitro dobil pod nos:

»Žandar, kaj pa vohljaš...!?«

Primerilo se je tudi, da so člani delavskega sveta zelo ostro obsodili direktorjev podpis, ki je dodeljeval znaten denarni znesek šoferju podjetja za opravljena »službena potovanja«. Ljudje so se hudovali, ker je dobil šofer izplačanih kar petintrideset dinarjev za kilometer; vsak je namreč dobro vedel, da gre na račun materialnih stroškov le osemnajst dinarjev, ostali denar pa gre z dajatvami vred v breme osebnih dohodkov kolektiva. Delavskemu svetu to vsekakor ni bilo prav in je prišel na sestanku z besedo na dan. A je dobil odgovor:

»Saj ste vendar sami rekli, da lahko izplačujemo te kilometre po petintrideset!«

Čudno, nihče od sveta pa se ni mogel spomniti na sklep, s katerim bi kolektiv odobraval izplačilo kilometrine v tako visokem znesku: še bolj čudno je bilo, da v arhivu ni bilo moč najti zapisnika tiste seje delavskega sveta, ki je o tem govoril in to, po mnenju direktorja, tudi potrdil. Primerilo se je torej, da je dobil delavski svet kratko in malo »nezaupnico«!

»Se pač vsi skupaj ničesar več ne spominjate, o čem ste govorili! Jaz se pa in zato bomo tako obračunavali!«

Direktor je bil mož beseda! Kako tudi ne, saj mu je šlo za postranski zaslužek »bližnjega družinskega člana«, ki je kot lastnik osebnega avtomobila opravljal drobne usluge podjetju in direktorju kot šofer. (Plačo je imel po pravilniku kot knjigovodja!) Vse skupaj je lepo ostalo pri starem in »štacuna« je šla svojo pot!

Neki poletni dan — uh, kako je grelo! — pa je vodstvo podjetja spoznalo, da bi bilo lepo in prav, če bi se oddolžilo molčeči zvestobi kolektiva. Povabilo jih je na izlet.

Izlet! Čarobna beseda, kdo bi se odrekel njeni zapeljivosti! Malone vsi v podjetju so odrinili tri stotake za skromen prostorček na tovornjaku, ki jih je iz dolenjske metropole potegnil brez posebnih nezgod na lepo slovensko obalo. Izletniki so si krajšali pot s petjem in vriski, tu in tam pa je zakrožila pletenka s tistim iz Gadove peči!

Za tovornjakom — včasih pred njim! — jo je rezal osebni avto, last »bližnjega sorodnika«. Izza njegovih stekel so ogledovali kraško pokrajino

štirje zaskrbljeni obrazi: direktorjev, šoferjev (bližnji sorodnik!) in še dva, po kdo ve katerem kolenu določena spremljevalca...

Na morju je bilo lepo! Večer je bil tako čaroben, da si zaradi njega kolektiv ni smel šteti v zlo enourno zamudo, s katero so se vrnili v otožno mirnost domačega praga.

Štirje v osebnem avtomobilu so še toliko bolj veselo zaorali v avto cesto, saj se jim je s povratkom odvalil velik kamen od srca: nihče od kolektiva ni utonil, niti ne v morju, niti ne v vinu!

Naslednje dni je teklo življenje po svoje. Kolektiv je živel v spominu na posrečen izlet, štirje iz avtomobila pa v prepričanju, da je njihovo človeško poslanstvo uspelo iz dveh ozirov:

...prvič, organizirali so izlet na morje!

...drugič, z budnostjo so obvarovali člane svojega kolektiva vsega zla!

To prepričanje, pravcati kapital, pa so si tudi oštevilčili! Zaračunali so svojo uslugo po petintrideset dinarjev za kilometer, za nameček so si izplačali še dnevnice...

Toda nehvaležnost je plačilo tega sveta!

Vrag si ga vedi, od kod in od koga je prišel ta »izletniški finale« na uho kolektivu. Ljudje so se postavili po robu takšnim »plačanim čuvarjem« in so jim ob prvi priložnosti povedali, kar jim je šlo. Plaz besedi je zavračal ogorčeni direktorjev sopran:

»Ampak, tovariši, za vaš blagor vendar...«

Bližnji sorodnik je zaigral drugo violino:

»Kdo me je pa mogel prisiliti na izlet!? Šel sem, ker sem moral iti za vaše dobro. Potemtakem mi pripada tista kilometrina, ne!?«

Kolektiv pa ni bil tega mnenja! Članom delavskega sveta se je razvezal jezik in predsednik ni mlatil prazne slame, ko je nanizal nekaj številk »nad direktorjevim podpisom« in vprašal:

»Ali bomo takole gospodarili?«

Hudo je pri vsej tej pripovedi edinole to, da direktor in njegov »bližnji sorodnik« mislita, da se jima godi krivica, in da se še marsikje skrivajo direktorji, ki za »blagor kolektiva« počno vse mogoče za svojo korist!

D. K.

ČLOVEK POD DROBNOGLEDOM

Listič iz beležnice govori o delovnem kolektivu v Ljubljani, ki se je potegoval za tujo licenco. Ves njegov upravičeni napor je zvodenel v posmehljivem odgovoru:

Pa imajo — tovarno! Poslopje je sicer bolj podobno zapuščeni baraki, zrak v delavnicah je vroč in zadušljiv, pisarne so podobne šolski sobi med odmorom in dvorišče je založeno z zaboji in s škatlami, toda delavci, ki tu gospodarijo, so strokovnjaki v svojem poklicu in tako rekoč s svojim znanjem mimogrede obrnejo dinar v stotak!

Tovarna — kakršnakoli je že — s svojimi osnovnimi sredstvi, ki se komajda približujejo *150 milijonom*, ustvarja letno *milijardo* brutto dohodka! Poznamo pa primer tovarne z enako proizvodnjo, ki pa ustvari *milijardo* letnega brutto dohodka ob ob *dveh milijardah* osnovnih sredstev!

To dejstvo je žal zameglila ugotovitev, da baraka še ni in ne more biti tovarna in zavoljo tega prizadevnost delovnega kolektiva ne zasluži pozornosti družbe, ki bi bila v tem, da bi kolektivu zaupala tujo licenco.

Tovarna optičnih izdelkov se res ne more pohvaliti z zunanjostjo, lahko pa se pohvali s svojimi delavci. Nekoč navadni steklarji so si z leti nabrali izkušenj ob brusenju stekel in ob oblikovanju laboratorijskih cevi. *Petdeset, šestdeset strokovnjakov, ki jih šteje kolektiv, združuje z ostalimi delavci v tovarni tudi osnovna sredstva.* Njih veljavo izpričujejo izdelki, ki najdejo vrsto odjemalcev doma in v tujini.

Kolikšno vrednost odmeri gotovemu izdelku samo človekovo znanje in njegovo delo, pove primer:

...leča iz optičnega stekla, stane okoli 300.000 dinarjev! Uvožena surovina za to lečo, drobec optičnega stekla, pa stane le blizu 10.000 dinarjev. Potemtakem je v izgotovljeni leči za 290.000 dinarjev vloženega truda in sposobnosti!

Ta primerjava je še toliko bolj nazorna, če pomislimo, da pri nas pravzaprav nimamo nobenih tradicij v izdelavi optičnih predmetov ali pa v izdelavi steklopihaških, laboratorijskih steklenih cevi. Tradicijo smo si usvojili v pičlih desetih letih, ko je šlo delovnemu kolektivu, o katerem gre beseda, za obstoj. Enostavno so bili postavljeni pred dejstvo: ali usvojiti proizvodnjo v »baraki« ob pomanjkljivi strojni opremi, ali pa se enkrat za vselej odpovedati najplemenitejšemu poklicu med glažutarji.

Kolektiv ni popustil! Celo del sanitarij je spremenil v delavnice, le da je proizvodnja tekla in da so ljudje usvajali veščino brušenja in pihanja!

Takrat, ko so se lahko pohvalili z znanjem, ki jim je omogočilo sestaviti dve tretjini drobnogleda, so se opogumili in zaprosili za pravico do tuje licence, ki bi jim priskočila na pomoč s tretjo tretjino. Na ta način bi lahko izdelovali mikroskope doma. Toda — kaj bodo oni, siromaki...!

Tržišče je zahtevno. Inštituti, laboratoriji, bolnice, farmacevtska industrija, šole, skratka nepregledna vrsta interesentov, ki trkajo na vrata z naročilnicami. Nestrpnejši si pomagajo z uvozom; banka je pri tem preveč radodarna in daje devizna sredstva marsikomu, ki bi sicer lahko kupil za domač denar doma cenejše blago enake vrednosti. Med te nestrpneže sodijo tudi odjemalci, ki se še vedno trdoglavo otepajo vsega, kar je zraslo na domačih tleh in se zadovoljujejo samo s proizvodi tujih tovarn.

Kdo ve, ali bodo ti odjemalci spoznali vrednost domačih proizvodov šele tedaj, ko jih bo banka začela opozarjati na domače tržišče!? (No, dolžnost banke najbrže to ni!)

V takšnem vzdušju nezaupljivosti raste nova tovarna. Za surovinsko bazo se ne poetguje, zlasti ne za proizvodnjo optičnega stekla, ki se zaradi majhne porabe v naši steklarski industriji ne izplača in ga bomo tudi v bodoče uvažali; pomembnejša pa je proizvodnja poloptičnega stekla, ki ga potrebuje industrija steklopihaških izdelkov v večjih količinah.

Če bi bilo združenje steklarjev bolj zainteresirano, bi takšna surovinska baza lahko nastala v proizvodnji stare steklarne Hrpelje—Kozina, vendar pa se združenje za zdaj naslanja le na uvoz. Steklarskim tovarnam pa se zdi gospodarneje proizvajati navadno steklo (proizvodni postopek je pač enostavnejši!), povpraševanje je večje od ponudbe, o možnostih proizvodnje poloptičnega stekla (za laboratorije!) pa se sploh še ne pogovarjajo.

Tako je kolektiv tovarne optičnih stekel prisiljen, da si sam poišče svojo surovinsko bazo. V načrtu — steklarna v Hrpeljah, za proizvodnjo poloptičnega stekla.

V Polju naj bi stal obrat za izdelavo steklopihaških izdelkov.

V Ljubljani, na dvorišču stare plinarne pa bodo v oktobru zasadili temelje novemu obratu za proizvodnjo optičnih izdelkov.

Mimo vsega tovarna, ki ni tovarna, raste v industrijo. Zgradbe in stroji se skrivajo za delavci, ki so, če jih natančneje pogledaš (niti ne z drobnogledom!) resnični nosilci proizvodnje, njihova strokovnost pa nepogrešljiv porok za kvaliteto izdelkov.

Na to dejstvo pa marsikdaj in marsikje radi pozabljamo!

DUŠAN KRALJ

PLAMEN IN ROČNA SPRETNOST OBLIKUJETA LABORATORIJSKO CEV; TAKŠNO DELO ZAHTEVA VISOKO STROKOVNOST IN DOLGOLETNO VEŠČINO.

OD ASPIRINA DO ANTIBIOTIKOV

»Le kaj boste vi, siromaki, saj niti tovarne nimate!« Konec tega meseca bo v Ljubljani kongres farmacevtov Jugoslavije. To bo pravzaprav prvi razgovor predstavnikov naše farmacevtske industrije v tako velikem obsegu in si od njega lahko obetamo vrsto koristnih sugestij za nadaljnji razvoj domače industrije zdravil. Obenem pa bo kongres s kritično oceno dosedanje dejavnosti lahko presodil uspehe farmacevtske znanosti, najtesnejšega sodelavca medicine, v boju za človekovo zdravje.

Lekarne klasičnega tipa iz dneva v dan bolj izgubljajo svojo veljavo! Le redkokje še srečamo način prodaje zdravil, ki je združen s tehtanjem in mešanjem, pa sortiranjem in pripravo tablete ali praška, ki ga odjemalec želi. Sodobna lekarna streže z že pripravljenimi zdravili!

Njeno zaledje je — farmacevtska industrija. Vse večje je število zdravil, ki prihajajo na police lekarn industrijsko obdelana, v ličnih zavitkih, z vstreznim navodilom za uporabo in s kratko razlago svojih sestavin.

Uveljavljanje farmacevtske industrije pa narekuje ob osvajanju zapletenih proizvodnih sintez visoko število kvalificiranih delavcev. V Tovarni zdravil »Krka« v Novem mestu pravijo:

»Pri nas skorajda ni delovnega mesta, ki ne zahteva človeka z osnovnim znanjem farmacevtske kemije, farmacije, biologije, fizike in matematike...«

Kljub tej zahtevi pa strežejo strojem za proizvodnjo zdravil v »Krki« predvsem delavci brez papirnatih kvalifikacij. Njihovo znanje izpopolnjuje dnevna praksa in v kolikor se kdo od njih prizadeva, da doseže odgovornejše delovno mesto, mu študij ob stroju z obiskom večernih tečajev to omogoča. Na ta način si lahko pridobi naziv kvalificiranega delavca. Proizvodnja pa terja še vrsto visokokvalificiranih delavcev, ki bodo lahko zadovoljivo nadomestili pomanjkljive srednje tehnične farmacevtske kadre.

Odgovornost delavca v farmacevtski industriji sega prav do bolnika. Prav zavoljo tega si na primer delovni kolektiv v »Krki« ne more sprijazniti samo s popolnim obvladovanjem določene strojne operacije. Razmeroma visoka proizvodnja in zahtevnost tržišča spremlja naglo delo, ki ne dovoli zastojev zaradi neznanja ali pa zaradi nepoučenosti.

»Nisem vedel...« — je lahko v farmaciji usodno! Zato vsak delavec, pa naj bo na kateremkoli delovnem mestu, mora imeti svoje osnovno znanje. Z njim lahko streže strojem, ki so le pomožno sredstvo pri izdelavi zdaj te, zdaj one vrste zdravil.

Takšno — imenovali bi ga lahko — kolektivno znanje, šele omogoča domači farmacevtski industriji dohitevati zamujeno.

Mnoge farmacevtske sinteze, priprave zdravil iz določenih surovin, ki v svetu slave že svoj dvajseti rojstni dan, pri nas šele začenjajo stopati na tekoči trak. Ob pomanjkanju tehnološkega in magistrskega kadra zaidemo večkrat v slepo ulico in se znajdemo pred dejstvom, da je zdravilo iz uvoza cenejše kot pa domače zdravilo iste vrednosti. Zniževanje cene (nikakor ne na račun regresa!) pa je stvar delovnega kolektiva, ki se temu lahko približa edinole z vestnim osvajanjem industrijske znanosti.

Tableta — v najosnovnejšem pomenu besede — je nedvomno prvo zdravilo, s katerim se je naša farmacevtska industrija uveljavila. Potrebe sodobnega zdravljenja pa kažejo farmacevtski industriji pot v proizvodnjo antibiotikov, ki so danes najučinkovitejše sredstvo v boju proti marsikateri bolezni.

Izrazita težnja k strokovnosti delavca v farmacevtski industriji, ki ima tako rekoč v malem prstu začetniško abecedo, pa ustvarja pogoje, da bomo tudi pri nas slej ali prej odgovorili povpraševanju po antibiotikih.

D. K.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA ZDRAVIL RAZBREMENJUJE DELO V NAŠIH LEKARNAH IN JIH ZE POCASI UVRŠČA MED SODOBNE POSREDNIKE MED TOVARNO IN POTROŠNIKOM

MOREŠKA

Vsako leto plešejo na Korčuli viteški borbeni balet — moreško, ki je edini te vrste na svetu

In vse oči so tega dne obrnjene v moreško... in vse ladje iščejo pot tja pod Pelješac, v starodavno Korčulo... in korčulanska riva je tega dne polna, prepolna ljudi. Tako letos in lani, pred leti in vedno, cela stoletja. Nihče ne pomni in nihče ne ve, kdaj so na korčulanski rivi prvič zaplesali...

Letos — pred dobrim mesecem — se je v Korčuli spet zbralo veliko ljudi; bilo jih je kakih 2500. Domačinov iz bližnje in daljne okolice je bilo kakih pet sto, drugi pa so bili domači in tuji turisti. Korčulani so zaplesali dvakrat, prvič 27. julija, drugič pa naslednji dan zvečer, ko se je prireditve udeležilo še 200 ljudi in je zbrane zabavalo tudi kulturno umetniško društvo zagrebških študentov »Ivan Goran Kovačić«.

Zgoraj: Napad belih se je pričel! Odločno in preudarno so naskočili strnjeno vrsto črnih bojevnikov, ki se nam zdi nepremagljiva... Levo: Boj je končan! Nevesta, vsa vesela, priteče iz ječe in se vrže v objem kralju »belih«, zmagovalcu Osmanu. Zaman si je »črni« Moro prizadeval, da bi si s silo ali z milo pridobil njeno srce...

Moreška je vsekakor nenavadna prireditev; viteška igra jo imenujejo nekateri, bojni balet drugi. Moreška je bolj tuja kot domača, toda od kod so jo prinesli in zakaj, tega ne ve nihče. Dandanes nikjer več ne plešejo tak ali podoben ples oziroma balet. O njenem izvoru lahko samo sklepamo...

Pred pet sto leti so bili podobni plesi zelo v modi. V mnogih mestih ob Sredozemlju so jih plesali, največ pa vsekakor v Španiji in na otokih Siciliji in Korziki. O tem govore le še stari letopisi, o plesih pa dandanes ni več sledu.

Korčulani, ki so tedaj pluli po vseh morjih med Gibraltarjem in Bosporjem, so prav gotovo videli in spoznali te plese in nekaj podobnega hoteli prirediti tudi na domači rivi. In zakaj? Vsi ti plesi so bili navadno prirejani v čast nekemu pomembnemu dogodku, najraje ob obletnici kake pomembne zmage ali boja. Teh pa tudi na Korčuli ni manjkalo, spomnimo se samo zmage nad brodovjem in vojskami napolitanskega kralja Ferdinanda leta 1483 ali pa uspešne obrambe pred zloglasnim alžirskim gusarjem Uluz Alijem.

In tako se vsako leto znova »beli« car spoprime s »črnim«, zasvetijo se meči, krešejo iskre, jeklo udarja ob jeklo in bolj gledalcem kot plesalcem zastaja dih... Moro, grdi »črni« car, je spet otel »belemu« carju Osmanu lepo zaročenko. Toda ona ga ne mara in hrepeni le po svojem pravem ljubimcu — Osmanu. Zaman se trudi »črni« car, da bi si pridobil njeno naklonjenost... Tedaj zadivja prava bojna vihra, Osman najprej sam, potem pa skupaj s svojimi 12 bojevniki napada »črno« trinajstorico. Boj — ples — balet postaja vedno bolj divji: meči, pisana oblačila, zastave in krone, vse se lesketa v soncu in šviga mimo oči gledalcev v neznanski naglici. Vse sredi starega trga pod davnimi zidovi korčulanskih obzidij in palač.

Vsak udarec, vsak gib je vnaprej preračunan in se nihče ne sme niti za las zmotiti; le majhna napaka, sekunda zamude in meči bi sekali v živo... In ko gledamo to čudovito predstavo se nehote vprašamo: Kdo so ti mojstri baleta in plesnih figur, kdo so ti, ki vihte meče tako ročno in brez strahu? Kje so se ti plesalci — sami domačini — učili zamotane koreografije, kje so se privadili ritmu in vsemu kar sestavlja moreško? Kdo so? Predvsem niso profesionalci! Morda je med njimi največ delavcev, tistih iz ladjedelnice ali iz drugih podjetij; ribiči in študentje, vinogradniki in mornarji... V prostem času, iz leta v leto so se naučili plesa, ki je samo njihov, korčulanski... Komaj še sledimo naglim in močnim udarcem mečev. Beli napadajo vedno bolj odločno, črni se vedno teže branijo. Vsi vedo, kdo bo zmagal. Končno so črni obkoljeni, a boj se še nadaljuje. Potem črni napadajo po tleh in polože orožje ob sebi na tlak. Zmagovalci razvijejo svoj rdeči prapor, in burno ploskanje zasuje ne le plesalce, temveč vso rivo, vso Korčulo...

Vsak kraj na svetu ima svojo znamenitost; svojo, pa naj še tako majhno, posebnost, a malo jih je, ki bi se lahko ponašali z nečim tako eksotičnim, kot je ravno Korčula s svojo moreško. Lepa je in skrivnostna. Korčulani jo zato ljubosumno varujejo in ne dovolijo, da bi jo plesal kdo drugi, posebno pa ne, da bi se je učil kak profesionalni ansambel.

TEKST IN SLIKE:
DRAGO KRALJ
IN MARINKO GJIVOJE

MOREŠKA

Levo: Epilog boja in plesa: oba carja, — »črni« in »beli« — stara znanca, morda iz ladjedelnice ali s plaže — si prijateljsko sežeta v roke, sedaj nista več sovražnika, temveč le plesalca, ki se jima mudi, da se čimprej otreseta svečanega oblačila in se osvežita z bevando, kajti moreška ni vroča le za tiste, ki jo gledajo, temveč predvsem za tiste, ki vihte meče.
Spodaj: Na malem korčulanskem trgu, pod kamnitimi pročelji inob senčnih arkadah palač starih pomorcev in popotnikov, vihti meče mladina, prav tako kot nekoč, zaradi tradicije, spomina in — zaradi lastne moči.

MOREŠKA

IZ PODJETIJ IN OBČIN

PRED GRADNJO STEKLARNE V BELTINCIH

30 MILIJONOV STEKLENIC

Geološke raziskave v Pomurju so pokazale, da je tam precej ležišč kremenčevega peska, osnovne surovine za izdelovanje stekla. Podjetje za pridobivanje kremenčevega peska v Puconcih predvideva v svojem petletnem perspektivnem načrtu, da bo podvojilo pridobivanje te surovine. Odprlo bo še tri nove obrate. Za večje pridobivanje kremenčevega peska bo treba vložiti 30 milijonov dinarjev.

Podjetje že sedaj navezuje nameravano povečanje pridobivanja kremenčevega peska z graditvijo steklarne, ki jo bodo v prihodnjih letih zgradili v Beltincih, kjer je spričo gospodarske zaostalosti ondotnih krajev in številne nezaposlene delovne sile tak obrat tudi zelo potreben.

V tovarni votlega stekla v Beltincih bodo izdelovali steklenice in drugo posodo. Za te izdelke je na domačem tržišču veliko povpraševanje. Samo slatinsko podjetje v Radencih potrebuje vsako leto 5000 ton litrskih steklenic.

Za pogon naprav v tej tovarni bodo izkoriščali zemeljski plin iz vrtine v Gančanih. Tega plina bo dovolj, kot so izračunali strokovnjaki, za petnajst let. Potem bi uporabljali za pogon mazut — tekoče gorivo, ki ga pridobivajo pri destilaciji nafte. Tovarna bo zelo mehanizirana in bo zaposlovala okrog 250 delavcev. Njena letna proizvodnja bo znašala okrog 13.400 ton steklenih izdelkov ali 30 milijonov steklenic. Za to proizvodnjo bodo porabili 5300 m³ plina in 9000 ton kremenčevega peska. Ker bo v tovarni zaposlenih več strokovnjakov, bodo zanje zgradili 50 stanovanj. Beltinska občina že zbira sredstva za vse te investicije.

—sk

ŠE VEČ SEMINARJEV

Pred dnevi je bil v Šoštanju plenum občinskega odbora SZDL in komiteja ZK. Pogovarjali so se o ideološko političnem delu v občini. Analizirali so dosedanje delo in ugotovili, da so imeli lepe uspehe. Delovala je večerna partijska šola v Velenju, ki je imela oddelek tudi v Šoštanju. V Velenju in Šoštanju je bilo več predavanj iz družbeno ekonomskega področja. Podobna predavanja so bila tudi po 17 vaseh.

Seveda pa so na plenumu ugotovili tudi pomanjkljivosti. V partijski šoli recimo niso posvečali dovolj pozornosti izboru kandidatov. Za posamezne seminarje in predavanja ni bilo dovolj propagande.

Tudi za letos so si pripravili bogat program. V tej sezoni bo spet večerna partijska šola. Za funkcionarje mladinskih aktivov bodo organizirali posebno mladinsko politično šolo, za mlade komuniste pa poseben seminar. V Velenju in Šoštanju bodo pripravili še bolj skrbno kot doslej ciklus petnajstih predavanj iz družbenega, ekonomskega in političnega področja. V okviru Delavske univerze bo še več krajših problemskih seminarjev: za člane šolskih odborov, za zdravstvene delavce, za člane hišnih svetov, krajevnih odborov, delavskih svetov ter podobnih organov.

Š.

Dve novi poslovalnici

Prvo prodajalno klobukov je tovarna klobukov »Šešir« odprla že pred šestimi leti v Novem Sadu. Kasneje je podjetje odprlo takšne trgovine še v Ljubljani, Zagrebu in Škofji Loki. Letos nameravajo odpreti poslovalnice tudi v Mariboru in Subotici.

Ker so klobuki sezonski artikel in se prodajajo največ v drugi polovici leta, tovarna skuša z nekaterimi tovarnami, ki izdelujejo druge tekstilne artikle, vzpostaviti kooperacijo v prodaji.

Uspele »volitve«

V internatu Srednje kmetijske šole v Ljubljani — oddelek za odrasle — v sobi B, provizorij IV. je bilo treba izvoliti sobnega starešino.

Ker je povprečna starost prebivalcev te sobe že precej nad 20 let in so med njimi že zdaj izkušeni kmetijski delavci — nekateri so upravniki zadrug, drugi vodje kmetijskih obratov, tretji uslužbenci — organiziranje volitev vsekakor ni bila lahka stvar. Težave so bile že z iskanjem oblike volitev, še teže pa je bilo z izborom kandidatov.

Končno so se odločili. Tisti, ki je močnejši, naj bo starešina.

Toda, kdo je močnejši?

Da bi to ugotovili, so se odločili za preizkušanje moči v — metanju. Če so bile to borbe v grško-rimskem stilu, ne vemo, vsekakor pa je bilo to metanje.

Nekatere »reve« so predale srečanja brez borbe, večina pa se je zagrizeno vrgla v preizkušnjo. Več večerov so bila zanimiva srečanja ob številni in navdušeni publiki, ki je bila hkrati tudi sodnik.

V ponedeljek je bila finalna borba med Trboveljčanom in Prekmurcem. Prepričljivo in zasluženo je zmagal Trboveljčan.

V sobi B, IV. provizorij imajo končno novega starešino.

Če je žeja le prevelika, tedaj tudi tovarniška ograja ni ovira, ki bi lahko preprečila zvezo med gostilno in žejnim. Vlogo posrednika je tokrat prevzel fant, ki je za skromno napitnino rad napravil uslugo

OB ANKETI O DELAVSKEM SAMOUPRAVLJANJU V ŽALCU

Kažipot za delo

Od desetletnici delavskega upravljanja je izvedel občinski sindikalni svet Žalec anketo med delavci vseh večjih in nekaterih srednjih podjetij v občini. Analizirane anketne podatke bodo predložili tudi zboru proizvajalcev ter političnim in družbenim organizacijam.

Anketo so izvedli z namenom, da bi neposredni proizvajalci povedali svoje mnenje o dosedanjem delu delavskih svetov in upravnih odborov, o uspehih njihovega dela ter napakah. Anketa je bila anonimna in je zato dobro uspela. Na postavljena vprašanja je odgovorilo 300 delavcev in delavk iz 13 gospodarskih organizacij na območju občine Žalec, od tega 8 industrijskih podjetij, 1 kmetijsko gospodarstvo, 1 gradbeno, 2 obrtni in 1 zunanjetrgovinsko podjetje. Med anketiranci je bilo 56 odstotkov takih, ki so že sodelovali v organih upravljanja, ostalih 44 odstotkov pa take funkcije še ni imelo. Anketa je imela 20 vprašanj. Analiza pa je pokazala naslednje: na vprašanje, kako se je uveljavilo delavsko samoupravljanje, delavci menijo, da je delavsko samoupravljanje osnova za dobro gospodarjenje gospodarskih organizacij. Delavci tudi menijo, da je nujno potrebno izpopolnjevati svoje strokovno znanje in da bodo le tako lahko uspešno izpolnjevali zaupane naloge. Kar 52 odstotkov anketirancev je namreč izjavilo, da je treba izpopolnjevati znanje delavcev — upravljavcev.

Delavci se zavedajo, da imajo člani delavskih svetov in upravnih odborov odgovorne dolžnosti. 71 odstotkov anketirancev je odgovorilo, da predloge članov delavskih svetov in upravnih odborov upoštevajo.

O uveljavljanju sindikalnih organizacij v podjetjih pa je 64 odstotkov anketirancev odgovorilo, da dajejo sindikalne organizacije tehtne predloge, ki jih organi upravljanja in uprave podjetij sprejemajo in uresničujejo.

Anketa pa je pokazala, da delavci premalo poznajo komisije delavskih svetov in njihovo delo, naloge in pristojnosti. Ob koncu so anketiranci dajali tudi predloge za izboljšanje dela v prihodnje. Kljub doseženim uspehom, kot je pokazala anketa, še v marsikaterih podjetjih pri upravljanju ni vse v redu. Nekatere napake se ponavljajo povsod in se vlečejo skozi vse ankete kot rdeča nit. Druge pa so osamljene in jih bo laže odpraviti. Zbrani podatki bodo vsekakor služili kot bogato gradivo za bodoče delo samoupravnih organov in organizacij v podjetjih.

Milan Škof

Seminarja za člane DS

Občinski sindikalni svet v Železnikih bo organiziral tudi letos — tako kakor v prejšnjih letih — seminarje za člane delavskih svetov. En seminar bo v Železnikih, drugi — za zaposlene v medzadružnem podjetju lesne galanterije — pa v Češnjici. Seminarja bodo obiskovali tudi vsi člani komisij pri delavskih svetih. Teme za predavanja bodo črpali direktno iz problematike podjetij. Tako bodo obdelali gospodarstvo, upravljanje in družbeno življenje vsakega podjetja posebej, zaključki pa bodo dali celotno podobo stanja v občini.

Podjetja so se odločitve občinskega sindikalnega sveta zelo razveselila, saj imajo v delavskih svetih večinoma mlade ljudi, katerim je izmenjava delovnih izkušenj zelo potrebna.

»Plamen« za 65 odstotkov več

Tudi v tovarni vijakov »Plamen« v Kropi so v soboto, 28. avgusta, slovesno proslavili 10-letnico delavskega upravljanja. Imeli so slavnostno zasedanje delavskega sveta, ki so se ga udeležili tudi člani prvega delavskega sveta.

Na seji so ugotovili, da je tovarna »Plamen« v desetletnem obdobju delavskega upravljanja izredno napredovala. Uspeli so delno obnoviti vse obrate, zgradili so novo upravno poslopje in kupili več kakor 50 novih strojev. Močno se je povečala proizvodnja in storilnost. Število zaposlenih se je povečalo v zadnjih desetih letih za 11 odstotkov, proizvodnja se je po količini povečala za 65 odstotkov, celotni dohodek pa kar za 110 odstotkov.

Za izboljšanje življenjskih razmer zaposlenih so zgradili 20 stanovanj in sindikalni dom.

C. R.

Premalo sodelovanja

Iz pregleda dosedanjega dela vseh treh stanovanjskih skupnosti v zagorski občini je razvidno, da so sveti skupnosti doslej skrbeli predvsem za boljše delo organov družbenega upravljanja stanovanjskih hiš ter ustanavljali potrebne servisne obrate. Ostala področja pa so bolj ali manj zanemarili, največ zavoljo tega, ker so stanovalci premalo sodelovali pri delu stanovanjskih skupnosti. Plenarno zasedanje občinskega odbora Socialistične zveze je sicer ugotovilo, da je bila takšna usmerjenost pravilna, vendar pa, da bi škodovalo razvoju skupnosti, če bi še vnaprej zanemarjali na primer organizacijo in skrb za vzgojo ter varstvo otrok.

Še pred dobrim letom so v Zagorju ugotavljali, da več kot tretjina hišnih svetov ni bila delavna. Sveti stanovanjskih skupnosti pa so usposobili vse organe družbenega upravljanja stanovanjskih hiš za samostojno delo.

Na plenumu so odsvetovali ustanavljanje vseh tistih servisnih obratov, ki ne bi bili ekonomsko upravičeni in rentabilni. Zato ni moč doseči že v prvem letu obstoja stanovanjskih skupnosti, da bi vsi, do zdaj ustanovljeni servisi imeli na voljo kar najbolj urejene prostore in opremo. Sčasoma pa bodo stanovanjske skupnosti gotovo dobile vse tisto, kar bodo potrebovale za dokončno ureditev svojih servisnih obratov.

»Kje naj skupnosti dobijo potrebna sredstva za svoje delo?« — je bilo tretje vprašanje, ki so ga obravnavali na plenumu. Občinski ljudski odbor je sicer zagotovil nekaj sredstev, ki pa so namenska. Tako bodo na primer skupnosti dobile po 300.000 dinarjev za gradnjo in opremo otroških igrišč, vendar bodo morale vrednost teh sredstev povečati s prostovoljnim delom prebivalcev. Le-ti naj bi pomagali tudi pri urejevanju naselij in ulic. Sploh pa bo treba več sodelovanja ljudi, da bodo skupnosti uresničile svoje načrte. Če bo v skupnosti delala samo peščica ljudi, vsi ostali pa bi stali ob strani, tega ne bo mogoče. Zato bodo skušali pritegnili k sodelovanju čimveč prebivalcev. Predlagali so tudi, naj bi delovni kolektivi prispevali vsako leto enodnevni zaslužek za potrebe skupnosti. Seveda pa bi proizvajalci v vsaki skupnosti sami odločili, za kaj naj bi porabili samoprispevek.

-m-

Neizkoriščene možnosti

Svobode in prosvetna društva so pred svojim kongresom začela širše zasnovano akcijo za vključevanje novih članov. Žal pri nas precej Svobod in prosvetnih društev napak pojmuje pomen članstva. Še vedno je precej prosvetnih društev, ki jim je članstvo samo zunanja fasada za njihovo delo, namesto da bi s svojimi načrti in delom seznanjala vse člane in bi ti tako neposredno sodelovali in zagovarjali ali kritizirali delo društva.

Podatki o številu članstva v prosvetnih društvih ljubljanskega okraja povedo, da društvene uprave zanemarjajo to opravilo. Še celo v večjih industrijskih središčih, ki imajo za seboj bogato kulturno tradicijo, imajo Svobode komaj po nekaj sto članov. V zadnjih treh letih so v teh društvih silno redko razpravljali o tem vprašanju, misleč, da je dovolj, če prihaja na njihove prireditve toliko in toliko ljudi. Najbolj pa so društvene uprave zanemarile vključevanje mladine, ker upravna vodstva nekaterih društev še vedno mislijo, da so za vključevanje mladine v prosvetna društva dolžne skrbeti mladinske organizacije. Tako je bilo največ tistih mladih ljudi, ki so se sami vključevali v prosvetna društva, ker so čutili do te ali one dejavnosti posebno veselje. Še slabše je glede šolske mladine. Le nekaj več prosvetnih društev je doslej vključilo v svoje vrste precej šolske mladine in si tako zagotovilo potreben naraščaj.

Ljubljanski okrajni svet Svobod je pred kratkim začel širšo akcijo za vključevanje novih članov v prosvetna društva. Ker so pred durmi občni zbori društev, ima to še večji pomen. Za vsa tista društva, ki bodo vključila v svoje vrste večje število članov, pa je Svet Svobod določil nagrade, med drugim televizijski sprejemnik, magnetofon in radijski sprejemnik. Vendar pa nagrade ne smejo biti edina spodbuda in mora biti pridobivanje novih, mlajših članov, stalna skrb posameznih društev, kajti brez naraščaja bo njihovo delo nedvomno slabše in brez pravega učinka.

—m—

40 odstotkov preveč zaposlenih

Izdelki tovarne LTH (ki se je letos iz »Motorja« preimenovala v Loške tovarne hladilnikov) so na trgu zelo iskani. Delavski svet podjetja se je na vse načine prizadeval, da bi proizvodnjo povečal in da bi izkoristil vse morebitne rezerve. Njegovo prizadevanje je uspelo. Ugotovili so, da je glavna rezerva delovna sila, ki je precej neracionalno zaposlena. Z izboljšanjem organizacije dela so ugotovili, da so imeli v podjetju za planirano proizvodnjo 40 odstotkov delovne sile odveč. Delavski svet je na temelju teh ugotovitev povečal letni plan proizvodnje za 800 milijonov (ali 80 %). Rezultati prvega polletja kažejo, da bo podjetje svojo novo obveznost izpolnilo.

Tekstilna tovarna Prebold

Tkalnica, oplemenilnica, elektro-foto gravura

Izdelujemo in nudimo trg. mreži: bombažne tiskane tkanine: cic, delen, keperbarhent, deftin, flanelo, blago za zimske in letne pižame, blago za žensko in otroško perilo, naglavne rute

Stanične tiskane tkanine: delen, naglavne rute

CENE ZMERNE, BOGATA IZBIRA VZORCEV!

Malce nenavadno sliko je zabeležil objektiv našega fotoreporterja na vrtu restavracije »Jadran« v Portorožu. Čeprav je bila ta dan sobota, je orkester igral skorajda pred praznim vrtom! Res, je bila ura okoli osmih zvečer, vendar pa smo bili druga leta vajeni tu videti več gostov. Kje so vzroki?

NAŠI PRVI DOMAČI RADIOAKTIVNI IZOTOPI

Številna naročila za Vinčo

V laboratorijih Nuklearnega inštituta »Boris Kidrič« v Vinči je pred nedavnim stekla proizvodnja prvih domačih radioaktivnih izotopov. Za našo mlado nuklearno znanost je to nedvomno velik in pomemben dogodek. Do sedaj vezana na uvoz, se je naša država tako uvrstila med tehnično napredne države, ki same proizvajajo radioaktivne izotope za svoje potrebe. Po izjavah strokovnjakov v Vinči pa se bodo naši radioaktivni izotopi lahko kmalu srečali tudi na tujih tržiščih. To tembolj, ker ima danes naša nuklearna tehnika po dograditvi velikega nuklearnega reaktorja v Vinči za uspešno proizvodnjo radioaktivnih izotopov vse pogoje.

Uporaba radioaktivnih izotopov za najrazličnejše namene v industriji, medicini, biologiji, agronomiji in na drugih področjih nenehno raste. Ta nova tehnika se nahaja danes v polnem razmahu in iz dneva v dan prinaša nove in vse pomembnejše rezultate. O teh rezultatih smo sicer že pisali, toda povejmo še enkrat, da so n. pr. leta 1958 industrijska podjetja v ZDA z uporabo radioaktivnih izotopov prihranila čez eno milijardo dolarjev, industrija v Sovjetski zvezi pa več kot 1,5 milijarde rubljev. Tudi evropske države v tem pogledu ne zaostajajo, saj so samo do poletja leta 1958 vložile za uvedbo nove radioizotopne tehnike okrog 3 milijarde dolarjev. Te investicije se jim danes že bogato obrestujejo, saj je dosedanja praksa pri uporabi radioaktivnih izotopov pokazala, da je

Delo za pridobivanje radioaktivnih izotopov zahteva posebne zaščitne ukrepe

ekonomski efekt v primerjavi z investicijami tudi do desetkrat večji. Če pa pri tem upoštevamo, da lahko investicije za te namene izkoriščamo vsaj deset let, potem je ekonomski efekt še mnogo večji.

● Investicije se bodo bogato obrestovale

Tudi pri nas je uporabi radioaktivnih izotopov v prihodnjih letih po perspektivnem planu določena pomembna vloga. Zlasti naša industrija si od uporabe izotopov veliko obeta. Letošnje posvetovanje o industrijski uporabi radioaktivnih izotopov na Bledu in podobno posvetovanje, ki je te dni v Beogradu o uporabi radioaktivnih izotopov v industriji, poljedelstvu in medicini, sta v tej smeri nakazali vodilne smernice, katerih uresničitev pa je tesno povezana z zadostnimi količinami radioaktivnih izotopov, ki jih bomo potrebovali v te namene.

S pričetkom proizvodnje radioaktivnih izotopov v Vinči, je tudi to vprašanje rešeno. Ne le, da tako v bodoče pri uporabi radioaktivnih izotopov ne bomo več odvisni od uvoza, temveč bomo lahko prihranili tudi dragocene devize.

Radioaktivni izotopi so se pri nas začeli uporabljati že pred nekaj leti. Vendar smo bili tedaj pri nabavi potrebnih radioaktivnih izotopov vezani le na uvoz. Pri Zvezni komisiji za nuklearno energijo pa deluje že več let tudi posebna šola za radioaktivne izotope, v katerih si naši strokovnjaki iz industrije, medicine, agronomije, veterine in drugi pridobivajo specialno znanje in prakso potrebno za praktično delo z radioaktivnimi izotopi. Kakšne radioaktivne izotope bodo izdelovali v Vinči in kako bo potekala njihova proizvodnja?

● Kakšna bo proizvodnja prvih domačih radioaktivnih izotopov

V Vinči bodo najprej proizvajali radioaktivni izotop fosfor 32 in žveplo 35, sledili pa bodo še radioaktivni izotop kobalta, iridija in joda, ter koloidnega zlata. To so radioaktivni izotopi, katerih uporaba je danes najbolj razširjena.

Radioaktivne izotope lahko pridobivamo danes na dva načina:

z obstreljevanjem (obsevanjem) določenega elementa, katerega radioaktivni izotop želimo dobiti, z elementarnimi delci (protoni, elektroni, nevtroni, alfa-delci in pod.) in

iz odpadkov reaktorskega goriva (»reaktorskega pepela«), ki nastane pri delovanju reaktorja pri razpadu urana ali drugega reaktorskega goriva.

V Vinči bodo pridobivali radioaktivne izotope po obeh načinih. Vsa proizvodnja bo popolnoma avtomatizirana in izvedena po najsodobnejših metodah. Snovi, katerih radioaktivne izotope bodo pridobivali po prvem postopku, bodo namestili v posebne aluminijaste kasete, le-te pa bodo mehanične roke, vodene na daljavo, spustile v kanale na zgornjem delu reaktorja. Ti kanali vodijo do jedra reaktorja, kjer nastaja kot posledica verižne reakcije močno nevtronsko žarčenje.

Odvisno od »življenjske dobe« posameznega radioaktivnega izotopa bo trajal tudi čas obsevanja njegove izhodne snovi v reaktorju. Tako se n. pr. »dolgoživi« radioaktivni izotop kobalt 60 pridobiva po daljšem času, njegova razpolovna doba (čas, v katerem se njegova aktivnost zmanjša na polovico) pa je pet let. Razpolovna doba radioaktivnega fosforja je 14 dni, medtem ko je razpolovna doba radioaktivnega zlata, katerega uporaba je velika zlasti v sodobni medicini, le dva dni in pol. Prav pri tem radioaktivnem izotopu bo prišla do izraza še ena velika prednost domače proizvodnje radioaktivnih izotopov. Kratka razpolovna doba radioaktivnega zlata je našim medicinskim ustanovam povzročala do sedaj nemajhen problem, ker je kljub najhitrejšemu transportu ta dragoceni radioaktivni izotop prihajal iz inozemstva naročnikom že z občutno zmanjšano aktivnostjo.

Po obsevanju v reaktorju, bodo obsevane radioaktivne snovi prevzeli avtomatski manipulatorji, komplicirane naprave, vodene na daljavo. Potem ko bodo radioaktivne izotope potegnili iz kanalov v reaktorju, jih bodo položili v posebne svinčene posode, v katerih se bodo radioaktivni izotopi transportirali v nadaljnjo obdelavo. Ves ta postopek bo potekal avtomatsko in bo voden iz daljave, osebje, ki bo upravljalo s temi komplicirani napravami, pa bo zaščiteno z najsodobnejšo varnostno tehniko.

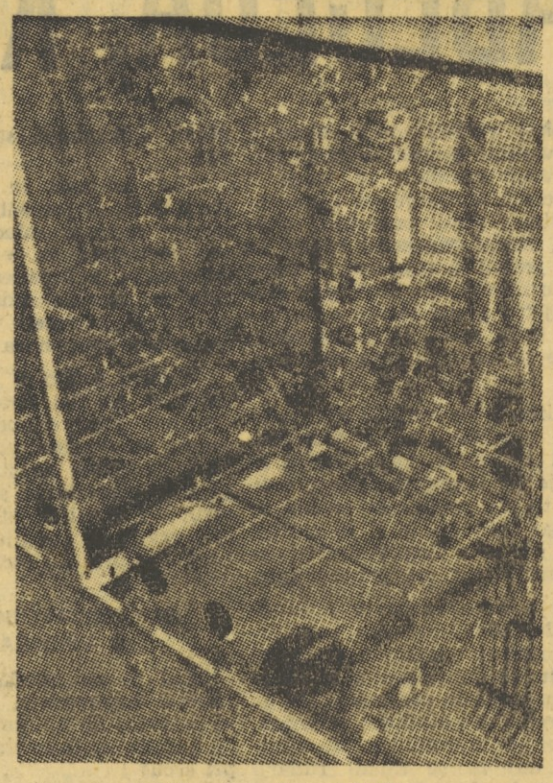

Del kompliciranih naprav za proizvodnjo radioaktivnih izotopov v Vinči

Radioaktivni izotopi, za katere je pred uporabo potrebna še kemična obdelava, se bodo pripravljali v posebnih laboratorijih. Številne moderne naprave za kemijske procese so tudi tukaj nameščene v posebnih zaprtih omarah in za zaščitnimi zidovi iz svinčenih opek. Strokovnjaki pa bodo z njimi rokovali na posreden način s pomočjo zaščitnih naprav, umetnih rok, posebnih rokavic itd. Tu bodo tudi pripravljali že omenjeni radioaktivni izotop koloidnega zlata. Tenki lističi zlata, ki bo postalo poprej radioktivno pri obsevanju v reaktorju, se bo tukaj kemijskim potom raztopilo v posebni tekočini, tako da se bo dobila raztopina zelo finih delcev radioaktivnega zlata. Z njo napolnjene specialne ampule bodo kmalu na razpolago našim zdravstvenim ustanovam.

● Še en nov laboratorij

Poleg omenjenih laboratorijev, v katerih se bodo pripravljali radioaktivni izotopi z majhno aktivnostjo, pa se v Vinči dograjuje še laboratorij za proizvodnjo radioaktivnih izotopov z visoko aktivnostjo, kot n. pr. močnih kobaltovih izvorov, za katere se zlasti močno zanima naša industrija.

Nekoliko več časa bo zahtevala proizvodnja radioaktivnih izotopov po drugem postopku, t. j. iz zmesi odpadnih snovi, ki nastanejo pri delovanju reaktorja (radioaktivni stroncij in cezij). Odpadni produkti iz reaktorja, se morajo najprej po specialnih postopkih »ohladiti« (vsaj pol leta), nakar se šele lahko iz njih s pomočjo kompliciranih naprav in kemijskih postopkov izločijo posamezni radioaktivni izotopi.

Začetni program proizvodnje radioaktivnih izotopov v Vinči obsega sledeče radioaktivne izotope:

zlato 198 v obliki koloidnega preparata za medicinsko uporabo, jod 131 v elementarni obliki ali pa kot kalijev — in natrijev — jodid za medicinsko in drugo uporabo,

žveplo 35 v obliki žveplene kisline v raztopini solne kisline

fosfor 32 v obliki fosforjevega pentoksida, fosforne kisline ter natrijevega in kalijevega fosfata,

iridij 192 in kobalt 60 v obliki radioaktivnih izotopov za radiografijo.

Poleg tega pa bodo v Vinči proizvajali še vrsto »lažjih« radioaktivnih izotopov kot natrij 24, krom 51, cink 65, baker 64, kalcij 45, kobalt 58, arzen 76 in druge. Z ozirom na potrebe našega gospodarstva in izpopolnitvijo ter dograditvijo naprav za proizvodnjo radioaktivnih izotopov v Vinči, pa bodo še v bližnji prihodnosti lahko v Vinči proizvajali tudi vrsto drugih radioaktivnih izotopov.

● Število naročil narašča

Čeprav je proizvodnja prvih domačih radioaktivnih izotopov šele na začetku, prihajajo v Vinčo že številna naročila od naših zdravstvenih ustanov, inštitutov in industrijskih podjetij, ki so že do sedaj pri svojem delu uporabljali radioaktivne izotope. Število naročnikov pa se bo v prihodnje nedvomno še močno povečalo. Proizvodnja domačih radioaktivnih izotopov daje našemu gospodarstvu nove perspektive, predvsem pa omogoča, da bomo lahko v prihodnje v celoti izkoriščali vse prednosti, ki jih daje uporaba radioaktivnih izotopov na vseh področjih znanstvenega in tehničnega udejstvovanja. — s. f.

Veliki in mali IZUMI

Leonardo da Vinci, sloviti italijanski slikar, pisatelj in arhitekt iz šestnajstega stoletja, je nekega dne gledal, kako se delavci mučijo na obrežju reke, da bi odstranili nanose in cele kupe blata, zavoljo katerih je bil dostop k reki zelo otežkočen. Njihove lopate, samokolnice in ostalo orodje so bili podobni majhnim posodam, s katerimi hoče kdo pretočiti morje z enega kraja na drugi.

Opazujoč to težaško delo, se je Leonardo da Vinci spomnil stare italijanske pesmi o orjaški ptici, ki zarije kljun v dno morja, pobere blato, zasuče glavo in odvrže tovor iz svojega orjaškega kljuna celo do sosednjega hriba, ki zavoljo tega postaja čedalje večji. Ta naivna in fantastična pravljica v verzih je v Leonardu prebudila zamisel o napravi, ki bi omogočila mehanizirano kopanje in čiščenje rečne struge.

Ta zamisel ni utonila v pozabo.

Leta 1837 je inž. Ottis iz Filadelfije izdelal prvi bager na parni pogon. Ta njegov bager je z enim zamahom izkopal in preložil dva kubika zemlje ali peska, kar je bil za tiste čase velik uspeh.

Bager so izpopolnjevali, dokler niso prišli do sedanjega. Jeklenim zobem se ne more postaviti po robu noben material. Velikansko moč sodobnega bagra si lahko zamislimo na podlagi dela, ki ga opravi.

Zajemalka sodobnega bagra tehta okoli 25 ton. Če k temu dodamo še moč, s katero se bager zarije v tla, zajame material, ga dvigne in prenese drugam, vidimo, da ima njegova »čeljust« moč 50.000 kg.

Jeklena usta bagra je prvotno premikal parni stroj. Zatem so v ta namen začeli izkoriščati nafto, zdaj elektriko. Zajemalka električnega bagra je dolga 12 metrov in lahko z eno samo potezo zajame velikansko količino zemlje.

Da bi si ustvarili približno sliko o njegovi moči, moramo vedeti, da zemlja ali pesek iz takšne zajemalke lahko napolnita tovorni vagon ali osem kamionov ali jarek dolg 20, širok dva in globok pol metra.

Bagri so seveda različno veliki. Ogrodje nekaterih doseže celo višino 42 m, držaj zajemalke pa je dolg 24 metrov. Pa vendarle za delo na tem orjaškem stroju zadostuje en sam človek, ki ves mehanizem spravlja v tek s preprostim vzvodom.

NAŠ FOTO TEČAJ

Kupil sem si – fotoaparat

»... nedvomno je najenostavnejša določitev težišča slike v primeru, ko potisnem predmet moje pozornosti v geometrijsko sredino slike. Takšen način uokvirjanja je za začetnika tudi najlažji. Težišče slike pa seveda ni in ne more biti vselej v sredini, pač pa je odvisno od razporeda manj pomembnih predmetov; vsekakor je tam, kjer nam oko najprej obstane, ko pogledamo že izgotovljeno fotografijo! Predvsem doprinaša k težišču slike ostrina, ki je natančno odmerjena na predmet pozornosti, osvetlitev tega predmeta in pa plan, ki sem si ga kot fotoamater zamislil.«

»Kaj je pravzaprav plan v sliki?«

»Vsako sliko lahko razdelimo na več planov. Za predmete, ki so v ospredju, pravimo, da so v prvem planu. Predmeti, ki so manj važni in jih zavoljo tega namerno potisnemo v ozadje, so v drugem planu. Nebo na primer ali pa oblaki, sestavljajo tretji plan na fotografiji. Vrstni red planov pa ne odreja njihovo veljavo! Lahko postavimo tudi pomembnejši predmet v drugi plan in mu zaradi tega ne odvzamemo veljavo, ki smo mu jo namenili. Seveda pa moramo pri tem upoštevati fotografsko tehniko ki je usmerjena na ta predmet.«

Načelo, ki si ga moraš zapomniti, je skrito **v pravilni razporeditvi predmetov okoli predmeta pozornosti**; ali pa v primeru, da predmetov ne morem razporediti. (dreves in gora seveda ne bom premikal!) **da najdem takšen zorni kot, ki tako uokviri posamezne predmete okoli predmeta pozornosti, da je le-ta v središču,** tako rekoč na dlani.

Ko se že pogovarjamo o središču, težišču fotografije, pa ne smemo pozabiti, da težišče ni vselej v matematično, geometrijsko določeni točki na sliki; težišče formira vsebina slike! Mimogrede: že iztegnjena roka na fotografiji lahko ustvari težišče slike, ki je v smeri izproženega kazalca!

Težišče slike mi lahko ustvari tudi katerakoli diagonala, linija, ki ima prav v tem svoj namen. Cesta, ki se vijuga proti vasi, formira težišče slike v drugem planu i. p.!

Zelo pomembno vlogo pri formiranju težišča pa igra izbira zornega kota. Ni namreč vseeno, ali slikam predmet iz levega ali iz desnega kota, iz »ptičje« ali iz »žabje« perspektive. Kako izberem zorni kot, kako ga prilagajam vsebini slike in kako z njim podčrtujem težišče, predmet pozornosti, pa bomo vpletli v pomenek prihodnjič.

VII. načelo

SPOMENIK, KI NAJ BI BIL PREDMET POZORNOSTI, JE POTISNJEN V OZADJE; PRVI IN DRUGI PLAN NA FOTOGRAFIJI STA ENOSTAVNO ZLEPLJENA. TAKŠNA SLIKA NE IZPOLNJUJE SVOJEGA NAMENA!

Predmet mora biti v središču pozornosti

V TEM PRIMERU PA SEM SPOMENIK LOČIL OD OZADJA, POSTAVIL SEM GA V PRVI PLAN IN GA S TEM PRIBLIŽAL K TEŽIŠČU FOTOGRAFIJE. KRATEK POGLED IN ŽE UGOTOVIM VSEBINO SLIKE!

DOGODKI V SVETU
OD TEDNA DO TEDNA

IZJAVA PREDSEDNIKA REPUBLIKE

Belgijske čete naj se umaknejo

»Narodi in vlada Jugoslavije so z največjim zanimanjem in razumevanjem spremljali in spremljajo prizadevanja kongonške vlade, da bi okrepila neodvisnost in enotnost Konga. Sodimo, da lahko v notranji ureditvi Konga uspešno in demokratično odloča le prebivalstvo te države.

Prav zaradi tega dobiva navzočnost belgijskih oboroženih sil značaj vedno bolj odkritega vmešavanja v notranje zadeve Konga. Jugoslovanski narodi in vlada so mnenja, da se morajo belgijske čete v duhu resolucije Varnostnega sveta brez odlašanja umakniti iz Konga,« je izjavil med drugim pred dnevi predsednik republike Josip Broz Tito direktorju Tanjuga v zvezi z razvojem položaja v Kongu.

RIM — Predsednik argentinske vlade Arthur Frondisi s soprogo je prišel pred dnevi na uradni obisk v Rim. Na letališču Ciampino ga je pozdravil predsednik republike Italije Gronchi in ostali visoki predstavniki italijanske vlade.

KONGOŠKE ČETE NA POTI V KATANGO

V okviru naporov za utrditev neodvisnosti in enotnosti Konga je vlada premiera Lumumbe poslala v pokrajino Kasai čete, da bi likvidirala »rudadrsko republiko«, ki jo je tam samozavestno proglasil ob pomoči belgijskih kolonialistov separatist Kalondji. Kongoške čete so vkorakale v glavno mesto pokrajine Bakvango in zasedle celotno ozemlje Kasai. Z likvidacijo Kalondjijeve »republike« je bil zadan imperialističnim načrtom močan udarec.

Kongoške čete so nato nadaljevale napredovanje proti jugu in na ozemlju Katange je že prišlo do prvih spopadov s pristaši marionete Čombeja.

Kar zadeva umik belgijskih čet iz Konga, kar je naloga oddelkov OZN, so belgijske oblasti sporočile, da so vse te enote umaknili s kongoškega ozemlja, vštevši Katango. Toda te vesti je OZN demantirala. V Katangi je ne samo še znatno število belgijskih enot, marveč prihajajo tudi novice, da so mnogi belgijski vojaki in civilisti stopili kot »prostovoljci« v Čombejevo armado. Umik belgijskih čet bi torej utegnil biti samo fiktiven: znake belgijske vojske so zamenjali z znaki Čombejeve armade. Imperialistična zarota zoper Kongo torej še zdaleč ni zaključena.

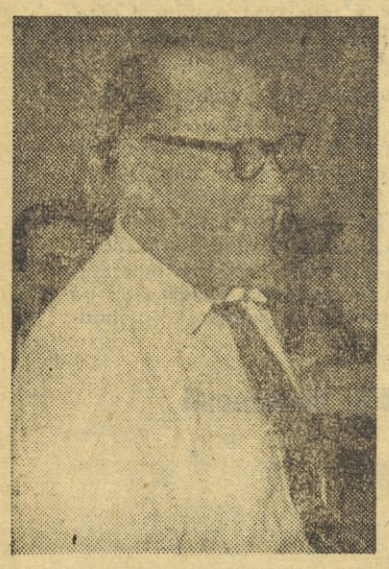

BEOGRAD — Pri nas je bil dalj časa na privatnem obisku predsednik finskega parlamenta Karl Fagelholm. Obiskal je več krajev in prebil del odmora ob našem Jadranu. Iz naše dežele je odpotoval minuli torek.

pri njeni dejavnosti za ohranitev enotnosti in teritorialne nedotakljivosti dežele. Afriške države so sklenile dati vsestransko gospodarsko, kulturno in administrativno pomoč kongoški vladi pri njenih naporih za razvoj dežele. Zahtevajo, naj vse belgijske čete nemudoma zapuste Kongo, vštevši oporišči v Kamini in Kitoni. Hkrati so afriške države izrazile hvaležnost OZN za njene napore in pomoč Kongu. Udeleženci konference so tudi obsodili francoske poskuse z atomskih orožjem, ki pomenijo kršitev suverenosti afriških držav in škodijo zdravju njihovega prebivalstva.

SPREMEMBE V IRANU

Odpor javnosti proti goljufijam na volitvah v Iranu je prisilil iranskega šaha Rizo Pahlevija, da je zahteval, naj ustavijo nadaljevanje volitev, kakor tudi odstop vlade premiera Egbala, ki je na teh volitvah dobila »večino«. Mandat za sestavo nove vlade je dobil bivši minister Šerif Emani. Vse pa kože, da gre le za navidezno koncesijo množicam.

KONFERENCA ARABSKIH MINISTROV ZAKLJUČENA

V Libanonu je bila zaključena konferenca zunanjih ministrov arabskih dežel. Ministri so sprejeli resolucije o Palestini, o odnosih z Iranom, o Mavretaniji ter o pomoči novim državam v Afriki. Ministri so potrdili pravico palestinskega ljudstva do vrnitve palestinskega ozemlja in se sporazumeli, da bodo napravili vse, da bi ohranili posebnosti palestinskega ljudstva. Prav tako so vsestransko podprli afriške države, ki so nedavno postale neodvisne. Njim bodo pomagali na političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem področju.

KONFERENCA AFRIŠKIH MINISTROV V LEOPOLDVILLU ZAKLJUČENA

V Leopoldvillu so sprejeli zaključne dokumente konference ministrov neodvisnih afriških dežel. V njih je potrjena solidarnost s politiko ohranitve nacionalne enotnosti in teritorialne nedotakljivosti Konga. Ministri so tudi priporočili sklicanje sestanka poglavarjev neodvisnih afriških držav. Udeleženci so sklenili vsestransko podpreti kongoško vlado

ABECEDA, KI JI MANJKA ČRK

Dokaj razširjeno je mnenje, da povprečni švedski delavec presoja svoj standard in vlogo v družbenem življenju po takšnemle vrstnem redu: predvsem avtomobil, zatem weekend hišica na bregu jezera in naposled je treba nekako urediti, da bi njegov glas v podjetju prišel močneje do veljave, toda samo »tako nekako«, ker se on zavoljo tega ne vznemirja.

Koliko je to mnenje upravičeno, je posebna zgodba, toda kolektivi rudnikov Raša, Idrija in Velenje ter jeseniške železarne so imeli te dni priložnost srečati se z drugo Švedsko, ki ji je zgornji vrstni red prav tako čuden in nesprejemljiv kot na primer nam.

Pet mladih rudarjev s Švedske z Nielsom Lindelom, enim izmed tajnikov sindikata rudarjev na čelu se je udeležilo v drugi polovici avgusta seminarja, ki ga je priredil naš sindikat rudarjev, metalurgov in kemikov. Na seminarju naj bi se mladi rudarji Švedske in Jugoslavije seznanili s smotri in nalogami sindikalnih gibanj obeh dežel, posebej še sindikatov rudarjev, kakor tudi njihovo delovno zakonodajo ter problemi delavskega samoupravljanja.

Lani so naši in švedski rudarji sklenili prirediti po en poskusni seminar mladih rudarjev na Švedskem in v Jugoslaviji. Seminarju, prirejenem v slovenskih in istrskih rudnikih, je bil za uvod podoben seminar na Švedskem septembra 1959.

Kakšno sodbo si je možno še ustvariti po teh »poskusnih srečanjih«? Pred odhodom iz naše dežele so švedski udeleženci seminarja takole strnili mnenje, ki ga bodo posredovali svojemu vodstvu: »S Švedske strani morajo biti vrata za nadaljevanje seminarjev odprta na stežaj.«

32 ODDGOVOROV NA 33 VPRAŠANJ

Kaj je na mlade Švede napravilo najmočnejši vtis? Zakaj so izjavili, da so jim Jugoslovani, seveda po Norvežanih, najbolj pri srcu?

Predvsem zrelost razprav v rudarskih kolektivih. Prijetno jih je presenetilo, da so naši rudarji dokaj dobro poznali razmere na Švedskem, v malone sleherni skupini pa se je našel kdo, ki je zadovoljno opisoval svoja srečanja z rudarji Kirune in Gröngesberga.

Seminar je bil v marsičem originalen. O dogovorjenih temah so razpravljali na kraju samem — v rudnikih in železarni katerih obisk je bil predviden. Obe strani sta imeli najprej uvodna izvajanja. Malone vsaka debata, ki je temu sledila, je bila izčrpna. Tako naši kakor švedski rudarji so želeli zvedeti čimveč o pogojih življenja in dela rudarjev v teh dveh deželah, tako da ni bilo ne konca ne kraja vprašanj.

»Kako je prišlo do tega, da je meja za dosego pokojnine pri vas tako nizka — 50 let starosti?« so na primer vprašali Švedi. Njihovi rudarji — so rekli morajo delati celih 15 let več, da bi dobili polno pokojnino! Gostje so se odkritosrčno trudili, da bi razumeli delavsko in družbeno samoupravljanje kot podlago našega celotnega družbenega sistema in vseh naših uspehov v zadnjih letih. Pa vendarle enega niso mogli razumeti, in to so tudi odkrito priznali: »Oprostite, toda vaše politike nagrajevanja ne razumemo dovolj. Vi nam namreč razlagate tehniko ugotavljanja zaslužka, ne poveste pa, katera je tista druga stranka, ki se z delavci pogaja o nagrajevanju (po učinku ali brez njega, vseeno)«.

»Toda pri nas ni druge stranke. V tem je bistvo stvari,« so odgovorili naši rudarji. »Mi smo edina ‚stranka'.«

»Torej vi s tem v resnici trdite, da ste v tem vzorcu edini otok v velikem morju,« so odvrnili Švedi.

Naposled je tudi tu čas prekinil razpravo.

»Možno je« — so skomizgnili Švedi — »da mi ta problem presojamo stalno skozi prizmo odnosov na trgu delovne sile v naši deželi.«

Naši tovariši iz Velenja niso bili zadovoljni: »Kako da jim tako preprosta stvar ne gre v glavo,« je rekel nekdo po sestanku. Brškone je ta naš tovariš pozabil, kaj vse bi tujec moral vedeti o naši deželi, da bi razumel te »preproste stvari«, ali še bolje, koliko časa bi tudi sam potreboval, da bi to doumel. Mi, ostali, smo premišljali takole: če so bili gostje s Švedske zadovoljni z 32 odgovori na 33 vprašanj, mar ni to dovolj za začetek?

VELENJE — WELING-BI

Tudi švedski rudarji so dajali izčrpna pojasnila na številna vprašanja naših rudarjev. Ob neki priložnosti je nekdo vprašal, kakšna je stopnja mehanizacije švedskih rudnikov.

»V sorazmerju s sestavo tele naše skupine,« so brž odgovorili. Medtem ko smo se vsi vpraševali, kaj ta rebus pomeni, je Lindel povzel: »V naši skupini, ne vštevši mene kot sindikalnega funkcionarja, so en vrtalec in trije mehaniki za vzdrževanje mehanizacije. Torej tri proti ena.« Res slikovita ilustracija.

Med potjo v Velenje smo nekajkrat prekinili vožnjo. Enkrat, da bi fotografirali hmelj, drugič paradižnike itd. To so kulture, ki so jih gostje prvikrat videli na planem. Tako je bilo tudi z vinogradi, koruzo... Potlej pa so gostje sami začeli pripovedovati o Velenju! Skorajda nam ni bilo všeč, da so, glejte, vedeli, kakšno je Velenje na pogled, ker smo želeli, da bi, kakor že tolikokrat doslej, videli tisto prijetno presenečenje ki ga mora sleherni tujec, ki stopi v to rudarsko mesto, izraziti. Vendar kaže, da je bila človeška domišljija pomanjkljiva.

»Na Švedskem imamo naselje, ki se ga da primerjati z Velenjem,« je rekel eden izmed Švedov po ogledu mesta. »To je Weling-bi, naselje pri Stockholmu.« Nekdo se spomni, da imata ti dve monumentalni naselji v Jugoslaviji in na Švedskem docela slučajno tudi podobni imeni: Weling-bi pomeni Weling-vas.

Center za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani je malone v enaki primeri presenetil tako nas gostitelje kakor goste. Tokrat primerjave ni bilo: na Švedskem, pravijo, so se šele zdaj lotili dela na tem področju.

»TO JE TEŽKO POJMLJIVO«

V knjigo vtisov v Muzeju NOB v Ljubljani so mladi švedski rudarji med drugim zapisali: »Občudujemo Vaš junaški boj za svobodo domovine.«

Zanimivo je bilo videti, kako državljan dežele, ki v zadnjih 150 letih ni doživela vojne vihre, gleda bombe, bodežo žico, partizanske tiskarne in požgane vasi. »Vsega tega kratko malo ne more razumeti,« so ponavljali švedski rudarji, ko so ogledovali muzej, Naslednjega dne so nas prosili, naj bi nekoliko spremenili program in naj bi jim pomagali kupiti venec. Ker je eden izmed Švedov s tihim drhtečim glasom rekel pred spomenikom padlih borcev v Šoštanju, bodo navzoči dolgo pomnili: »Vi ste, dragi tovariši, dali svoje življenje za novo socialistično Jugoslavijo, toda tudi za svobodo narodov zunaj meja naše domovine.«

NEPOSREDNI GOSTITELJI

Naši rudarji so goste sprejeli v resnici toplo in prijateljsko. Švedi, o katerih kroži krilatica, da potrebujejo vsaj pol leta skupnega življenja v kolektivu, da bi tujca pozdravili z »zdravo«, so občutili potrebo, da bi v vsakem rudniku govorili o tem, kako imamo edinstveno naravo, da so uspehi naše izgradnje veličastni, da pa jih predvsem radosti ta neposrednost in prisrčnost Jugoslovanov. »Edini pravi rudar« iz skupine, kot smo v šali pravili, vrtalec Siikavara je zmeraj želel naše ljudi pozdraviti, beroč sam srbohrvaške oz. slovenske prevode svojih kratkih govorov.

Anderson, mehanik iz Gröngesberga, pa je ob neki priložnosti dejal: »Oprostite, toda v švedski abecedi kratko malo manjkajo črke, da bi docela izrazil vse lepo, kar o vaši deželi in ljudeh mislim.«

Seminar je po splošnem mnenju vseh udeležencev izpolnil in presegel pričakovanja. Pričakovati je nadaljevanje srečanj mladih rudarjev Švedske in Jugoslavije. morda pa tudi razširitev kroga udeležencev z rudarji iz kake druge dežele.

Ta uspeh se najbolje kaže v besedah mladih švedskih rudarjev ob slovesu na zagrebški železniški postaji: »Prihodnje leto bo 4 ali 5 turistov-švedskih rudarjev, tokrat z družinami, prebilo počitnice v Jugoslaviji, morda v istih krajih, ki so jih med tem uspešnim seminarjem obiskali.«

ČEDOMIR CVETKOVIČ

Zapletljaji v Laosu

Položaj v Laosu je postal precej zamotan. Vlada Suvana Fume, ki je kralj ni potrdil, je sklenila Fumo poslati v Lunang Prabang na pogajanja, na katerih naj bi odstranili krizo. Na teh pogajanjih s strmoglavljenim obrambnim ministrom generlom Nosavanom, pristašem Zahoda, je Fuma sklenil kompromis, ki je imel za posledico rekonstrukcijo vlade. Na podlagi tega kompromisa so prišli v vlado general Nosavan kot podpredsednik in notranji minister ter še nekaj ministrov strmoglavljene vlade. Toda vodja revolucionarnega odbora Kong Li, ki je odstranil bivšo vlado, se noče sprijazniti s tem kompromisom in zato je pozval premiera Fumo, naj iz vlade izloči izdajalce. Izjavil je, da bodo njegove enote raje padle v bojih, kakor da bi dovolile, da bi Nosavan in njegovi sodelavci prišli spet na ministrske položaje. Fuma na to zahtevo še ni odgovoril.

BEJRUT — V hotelu »Htaura« je bila konferenca ministrov za zunanje zadeve arabskih dežel. Na fotografiji: delegacija začasne alžirske vlade na konferenci.

Komentar — Komentar

Po konferenci

Do kubansko-ameriškega spora je prišlo, kakor je znano, že prvega dne, ko je v Kubi prišel na krmilo sedanji režim Fidela Castra, se pravi, takoj zatem, ko je bila izvršena nacionalna revolucija, ki je kubansko notranjo in zunanjo politiko usmerila na pot, nevarno tako ameriškim gospodarskim koristim na Kubi kakor interesom ameriške politične kontrole nad to deželo, prek nje pa nad širšim področjem Latinske Amerike. Sčasoma se je spor razvil v hudo krizo in tako je bil nedavno predložen tudi Varnostnemu svetu, ki naj bi storil ukrepe, da se spor ne bi izrodil v hujše konflikte.

Na zahtevo ZDA je Varnostni svet uporabil v tem primeru proceduro, s katero so sporni stranki napotili na iskanje ureditve problemov v okviru regionalne ameriške organizacije, s pridržkom, da bo Varnostni svet, če bo treba, kasneje vnovič proučil pritožbo in sprejel ustrezne sklepe.

V skladu s tem sklepom Varnostnega sveta je bilo konec avgusta zasedanje zunanjih ministrov ameriških držav v San Joseju v Kostariki, na katerem so mimo drugih problemov, razpravljali največ o sporu med Kubo in ZDA. To zasedanje je bilo končano 28. avgusta in v zvezi s sporom je sprejelo deklaracijo osmih točk. Kuba pa ni hotela sprejeti te deklaracije, odločena nadaljevati bitko pred Varnostnim svetom, kateremu mora Organizacija ameriških držav poročati o tem, kaj so v San Joseju storili in dosegli.

V San Joseju sprejeti dokument daje, gledan v celoti, popolno zadoščenje ameriškim tezam in v tem smislu bi lahko rekli, da je Kuba, s tem da je ostala v glavnem osamljena, doživela na zasedanju precejšen neuspeh. Dasiravno je v deklaraciji posebno poudarjeno načelo o nevmešavanju v notranje zadeve pri odnosih med ameriškimi državami in spoštovanju vsestranske svobode sleherne izmed njih, da živi po svoji volji, ta dokument proklamira takšno politiko in takšna načela o medameriških odnosih, ki zagotavljajo popolno kontrolo ZDA nad zahodno poloblo in legalizirajo njihove pravice, da zatro sleherno obliko emancipacije, katere koli latinskoameriške dežele.

V prvi točki je na primer obsojena sleherna intervencija izvenameriške politike ali držav zunaj zahodne poloble v odnose med ameriškimi državami, to pa v odnosih, kakršni obstoje na tej polobli, pomeni popolno izoliranje vsake dežele od ostalega sveta, kadar se ta dežela skuša postaviti na lastne noge in uveljavlja takšno nacionalno politiko, kakršna po njenem mnenju najbolje ustreza njenim interesom. V drugi točki je zavrnjeno in obsojeno razvijanje kakršnihkoli odnosov kake ameriške države z izvenameriškimi deželami, posebno še z ZSSR in Kitajsko kot škodljivo početje za ameriško enotnost, ne glede na to, na kakšni podlagi sloni ta enotnost in ne glede na to, ali je to škodljivo oziroma sprejemljivo za vse prizadete.

V četrti točki je proklamirano, da je medameriški sistem nezdružljiv s kakršno koli obliko režima, ki ne ustreza zahodnemu pojmovanju demokracije, kar ni nič drugega kakor poskus, ovekovečiti sedanje oblike, odnose in institucije, nespremenljivost, katerih naj bi bila svetinja, nad katero nihče na polobli ne bi smel

5

KAKO DELA TOP SECRET

Bilo je poletje 1920. leta. Mladeniča, ki je že tedaj v diplomatski službi pridobil prve obveščevalne izkušnje, so povabili na neki sprejem. Prišel je navdušen domov, in se izpovedal materi:

— Mama, spoznal sem čudovito dekle. Clouver Todd. Poročil bi jo, vendar nisem gotov, če bi bila tudi ona za to.

Ko je dekle naposled rekla »da«, je moral preskočiti še zadnjo oviro — njenega očeta. Oče Todd je bil profesor na Kolumbijski univerzi v New Yorku. Ko mu je hčerka povedala o svojem prosilcu, je zamrmral:

— Kdo je pravzaprav Allan V. Dulles? Najprej se moram zanimati o tem mladeniču.

In profesor je postopal tako, kot je to podobno človeku njegovega poklica: odšel je v univerzitetno knjižnico in pogledal v kartoteko, če je dotični Allan V. Dulles morebiti že kaj objavil. Seveda je našel njegovo ime.

Profesor Todd je zahteval »Bursko vojno« in se poglobil v knjigo. Ko se je osvestil od prvega vtisa, je primerjal letnico založbe knjige z avtorjevo rojstno letnico. Zadovoljen smeh mu je blisnil prek njegovega starega obraza. Hčerki je še isti večer dovolil, da se poroči, tri mesece pozneje pa je bila poroka.

Kariera »velikega brata« je bila za Allana Dullesa vse življenje usodna. John je študiral pravo na univerzi v Princetonu in v Washingtonu. Allan se je prav tako lotil tega študija. Oba sta se odločila za diplomatsko kariero, čeprav sta imela različno pot. Oba sta bila že več let pomembna člana vplivnega »Sveta za zunanje zadeve« v New Yorku. Od 1926. sta bila oba delna lastnika znanih newyorških advokatskih pisarn »Calliwen in Cromwell«, specializiranih za mednarodna pravna vprašanja. To advokatsko podjetje zastopa največjo ameriško petrolejsko družbo »Standard Oil«, ki ima predstavništva po vsem svetu.

Brata sta bila prav tako člana istih klubov v New Yorku in Washingtonu. Mimogrede naj omenimo, da je bila ena od treh sester Dulles — Eleonora, prav tako v diplomatski službi, in da je avtor številnih razprav iz mednarodnega gospodarstva.

Allana Dullesa so imenovali bratova senca, in to je bilo točno. Vendar govoriti o nekakšnem »duplikatu« pa bi bilo napak. Kot človek se šef CIA razlikuje od nekdanjega ministra za zunanje zadeve v tem, da je boljši. Zagotovo je, da je bil John Foster Dulles pameten in izobražen človek, vendar njegova zagrizenost, njegova trmoglavost glede politike in njegova mračnost so postali zagotovo legendarni. Mlajši Dulles je okretnejši in ljubeznivejši. V primerjavi s svojim rezerviranim bratom je bil vedno bolj veder in vesel. Brata sta si bila zelo podobna. Allan ima sicer brke. Nekateri trdijo, da so prav ti značilni za Allanov drug značaj.

Oba sta sezidala hiši v bogati četrti Washingtona. Oba sta zelo rada študirala, in sicer tuje jezike, potovala in jadrala. Allan se je zelo zgodaj posvetil diplomatski službi. Že kot začetniku so mu zaupali v ameriškem veleposlaništvu na Dunaju med prvo svetovno vojno obveščevalne naloge. Ko mu je postalo v Avstriji vroče, je odpotoval v Švico, da bi še naprej spremljal položaj v srednji Evropi.

Pozneje je bil Allan član ameriške mirovne delegacije v Parizu in Berlinu. Leta 1920 so ga poslali v Carigrad. Od 1. 1922 do 1926 pa je bil šef odseka za vprašanja Bližnjega vzhoda v State Departementu. Tudi ko je diplomatski službi začasno obrnil hrbet in se posvetil advokaturi, je dobival posebne naloge. Udeležil se je razgovorov konference v Ženevi 1926 do 1927 in 1932 do 1933.

Njegova ura je prišla v drugi svetovni vojni. Po tem, ko je general William Donovan (»Divji Bill«) na hitro roko organiziral svojo politično vojaško obveščevalno organizacijo, so Allana Dullesa takoj sprejeli v to novo ustvarjeno OSS (Office of Strategis Services). Novembra 1942 je odpotoval v Švico in tam spremljal položaj v Nemčiji, naložili pa so mu tudi, naj po možnosti dobi stik s protinacističnim gibanjem ki se je jelo tedaj kazati v nekaterih deželah.

Uradno je bil Allan Dulles v veleposlaništvu v Bernu kot posebni svetnik, v resnici pa je vodil tajno obveščevalno službo.

Nihče od njegovih prijateljev v ameriški koloniji v Bernu ni vedel, s čim se ukvarja. Zvečer je vedno zgodaj odhajal domov, in bil zelo malo v družbi. Zaradi tega so ga kolegi iz veleposlaništva klicali: Pepelka.

Bern in Ženeva sta bili tisti čas pravo shajališče tajnih agentov, prodajalcev različnih obvestil in čudnih tipov iz vseh krajev sveta. Brž, ko je bilo slišati v teh krogih, da neki bogati Amerikanec kupuje vse »blago«, so navalili z vseh strani. Seveda tudi druga stranka ni sedela s prekrižanimi rokami.

Zdaj vemo, da je imel Dulles nalogo, da pride v stik z ljudmi vseh poklicev in prepričanj. Imel je svoje plačane prišepetalce, ki so mu nabavljali zelo pomembne informacije — posebno iz berlinskega urada za zunanje zadeve.

Podpiral je vse skupine nemškega gibanja: od levih do desnih, se z njimi tajno sestajal, sestajal pa se je tudi s častniki iz Wehrmachta in visokimi funkcionarji Nacionalsocialistične partije, ki so bili pripravljeni stopiti na drugo stran. V žargonu je OSS imenovala te ljudi »razbijače«; med idealisti-Nemci, s katerimi je imel tisti čas Dulles razgovore, so večino po 20. juliju 1944 (atentat na Hitlerja) — postrelili. Najbolj znan med njimi, ki pa se je uspel rešiti, je Hans Gisevius, nekdanji nemški podkonzul v Zürichu, s katerim je imel Dulles stik od začetka 1943. leta.

Allanovo delo v Švici je bilo zelo koristno. Ves čas je pošiljal dragocene informacije. Že maja 1943 je poslal prva obvestila o poskusni postaji za »V-1« in »V-2« v Penemündu. Nekaj mesecev kasneje je prvi obvestil o krajih, kjer so izstrelje vali ta orožja.

Neko noč na začetku 1943. leta je sprejel Dulles v stanovanju člo-

Kontinent — kontinent

v San Joseju

dvigniti roke. V peti točki so predpisane obveznosti, kar zadeva regionalno disciplino vseh včlanjenih dežel, ker so se — kot je rečeno — »prostovoljno in svobodno sporazumele o tem,« toda pri tem pozabljajo, da ima vsaka dežela prav tako pravico odkloniti priznanje takšne discipline, če jo je in ravno zato, ker jo je morebiti svobodno in prostovoljno sprejela v drugačnih razmerah.

Ponavljajoč razen tega tuđi obveznost dežel tega dela sveta, da svoje spore poravnajo v okvirih panameriških organov, pri čemer so na čuden način pozabili vsaj omeniti OZN kot telo, ki je nad vsemi panameriškimi in vsemi drugimi regionalnimi organizacijami, deklaracija iz San Joseja v resnici ne pomeni nič drugega kot najnovejšo potrditev pravic ZDA, da v ameriških odnosih ravnajo kakor turški kadija, ki je bil hkrati tožitelj, zagovornik in sodnik.

Morda se zdi nekoliko čudno in nepojmljivo, da so malone vse dežele obeh Amerik glasovale za takšno deklaracijo oziroma za takšno podporo ZDA pri njihovem sporu s Kubo, ki je nedvomno deležna globokih simpatij širom po kontinentu. Razlogov za to je več in različni so, toda posebej bi lahko poudarili močan pritisk ZDA na dežele s tega področja, na katerem vladajo gospodarska odvisnost, nezadostna politična samostojnost in nezrelost, da bi stopali z ramo ob rami z deželo, ki kakor zdaj Kuba — hitreje napreduje, odstranjujoč predsodke in omejitve. Ta pritisk je mogel biti tembolj učinkovit zato, ker so zaradi politične nepoučenosti in vzdušja hladne vojne med Vzhodom in Zahodom uspešno manevrirali z gesli o komunistični nevarnosti, komunistični infiltraciji itd.

Zasedanje v San Joseju pa pri vsem tem ne pomeni nič več kakor samo novo fazo v sporu med obema deželama, sporu, o katerem bo moral kmalu povedati svoje tudi Varnostni svet. Ta spor bo nedvomno še dolgo trajal, ker je namreč na eni strani izraz globokih teženj latinskoameriških dežel in kot takšen pomeni samo majhen del premikov na tem področju, po drugi pa izraz odpora in nesposobnosti ameriške politike, da bi se v odnosih s temi deželami prilagodila nujno potrebnim spremembam in se sporazumela ravno z novimi silami na tem področju. Te pa ne zahtevajo nič drugega kakor tisto, kar dežele Afrike in Azije uresničujejo že od konca druge svetovne vojne dalje: nacionalno neodvisnost, gospodarski napredek ter enakopravnost v gospodarskih, političnih in drugih odnosih z zunanjim svetom, predvsem s svojim velikim sosedom ZDA.

Čas, ko je ameriška politika dodisi v obliki Monroejeve doktrine, bodisi v obliki tako imenovane »debele palice« Roosevelta ali zdaj v obliki deklaracije iz San Joseja, mogla izolirati področje Latinske Amerike od ostalega sveta ter ga neovirano kontrolirati — je minil ali pa se pospešeno bliža koncu in zato bi bilo predvsem v interesu ZDA samih, da bi to uvidele, se s tem sprijaznile in se temu prilagodile. V nasprotnem primeru se bodo znašle v konfliktu ne samo s Kubo ali kako drugo deželo s tega področja, marveč s celo Latinsko Ameriko ter z neomajnimi zakoni zgodovine, pred katerimi je vsak odpor zaman.

JURE PUTNIK

Segregacija tudi proti mrtvim

Državljanske pravice so v sedanji kampanji za predsedniške volitve v ZDA ena izmed osrednjih tem. Tako demokrati kakor republikanci obljubljajo, da bodo, če bo njihov kandidat zmagal, ravno na tem področju napravili pomemben korak naprej. Toda te obljube, kot kaže, niso napravile nikakršnega vtisa na številne zagrizene rasiste in na nekatere lokalne organe oblasti — seveda če gre za državljanske pravice »drugopoltih«.

Tako so na vrhuncu teh obljub v nekem mestu v državi Georgia 12 črnskih študentov deklet in fantov od 17 do 26 let, pregnali iz morja, kjer so se kopali na plaži, predvideni za belce. Zaradi tega »zločina« jih je policija odpeljala naravnost v zapor. V Memphisu v državi Tennessee je tri mlade črnke doletela podobna usoda samo zato, ker so stopile v živalski vrt! Predpisi, ki so jih sprejeli mestni očetje Memphisa, namreč dovoljujejo črncem obisk živalskega vrta samo ob četrtkih. Tega dne, kot je izjavila pred aretacijo ena izmed treh mladih črnk, pa je bilo vreme lepo za sprehod — a ni bil četrtek.

Takšni dogodki za ameriške razmere niso nobena senzacija. Postali so že običajen pojav. Resda je glasove protesta slišati tudi z najvišjih mest, toda zakoreninjeni predsodki so, kot vse kaže, bolj žilavi, lokalni »gospodarji« pa dovolj močni, da vzlic vsemu izsilijo svojo rasistično prakso.

Toda tudi v tej praksi je prišlo v teh dneh do nevsakdanje poteze. Družina George Nasha vojnega veterana iz prve svetovne vojne, je dala pokopati njegove posmrtne ostanke zraven groba Nachove žene, ki je umrla pred 11 leti. Toda kmalu po pogrebu so se oglasili predstavniki uprave pokopališča »White Chapell« iz Detroita in ukazali, naj rakev spravijo iz groba. Svojcem je bilo rečeno, da lahko Nasha pokopljejo na kakem drugem pokopališču. Razlogi za takšno ravnanje so bili sila preprosti: George Nash je bil po rodu Indijanec in potemtakem ni bil vreden, da bi bil v družbi z »belimi mrtveci« — ki so že za živega plačali primerno ceno za rasne privilegije tudi po smrti. Zato na tem pokopališču pokopavajo samo belce, s čimer je hkrati pojasnjeno, zakaj so Nashovo belopolto soprogo dovolili pokopati na tem pokopališču, medtem ko njenemu možu tega niso dovolili.

Predsednik Združenja lastnikov pogrebnih podjetij Readseunt je v tej zvezi izjavil: »Če bi napravili eno samo izjemo, bi imeli opravka s 40.000 tožbami . . « Pripomnil je, da je ta posmrtni privilegij sankcioniralo tudi vrhovno sodišče ZDA.

Torej: »Počivajte v miru, beli rasisti«!

B. R.

Jordanski premier Madžali ubit

Težaven politični položaj v Jordaniji, kjer vlada uveljavlja politiko, ki je v nasprotju s težnjami ljudstva, je prišel do izraza v atentatu, ki je bil v ponedeljek izvršen na jordanskega premiera Madžalija. Atentatorji so položili dve bombi v palači zunanjega ministrstva, kjer je kabinet predsednika vlade. Palača je bila hudo poškodovana, od eksplozije pa je izgubilo življenje 11 ljudi, medtem ko jih je bilo 35 hudo ranjenih. Razen Madžalija so bili ubiti tudi nekateri njegovi najbližji sodelavci in visoki funkcionarji.

Kralj Husein je imenoval novo vlado, predsednik katere je postal šef kabineta kraljevske hiše Radžet ej Taluni.

Nova vlada bo nadaljevala staro politiko, v deželi pa so okrepili represivne ukrepe. Toda režim je še nadalje na majavih nogah, kar povzroča vznemirjenje na Zahodu.

Komandant čet OZN v Kongu

Neki višji častnik, ki je sodeloval z generalom Karlom Karlsonom von Hornom, je rekel zanj, da je rezerviran, vendar korekten in zelo prijeten. Generalov osebni pomočnik pa pravi, da je »veseljak in humorist.«

General von Horn je v Kongo prispel iz Jeruzalema, kjer je bil dve leti komandant oboroženih sil OZN na Bližnjem Vzhodu. Njegova naloga v tem delu sveta je bila težavna; bila je življenjsko nevarna. Veliko je bilo primerov, da so častniki iz njegovega spremstva, ko so kontrolirali nemirno mejo med Izraelom in njegovimi sosedi Arabci, padli.

General von Horn pa je imel ugled na obeh straneh.

Rodil se je 1903. leta kot sin švedskega častnika. Ko je končal gimnazijo, je stopil v konjeniško častniško šolo. Po letu dni je odšel v ZDA, kjer je na Akademiji West Point nadaljeval vojaški študij. Leta 1923. je bil podporočnik. Njegova prva mednarodna misija je bila 1943., ko je bil imenovan za pomočnika pokojnega generala Bernadotta. Takoj zatem je bil prestavljen v generalštab. Leta 1945. je postal podpolkovnik in imenovan za šefa prometnega oddelka v švedskem generalnem štabu. Od 1947. do 1949. leta je bil prvi vojni ataše v Oslu, potem pa v Kopenhagenu. Pozneje je poveljeval polku v švedski armadi. Pred tremi leti je bil imenovan za komandanta južnega dela v Malmö. Leta 1958. pa ga je OZN pozvala in uvrstila v svoje oborožene sile ter mu zaupala nalogo, da zaščiti mir na Bližnjem vzhodu.

Zdaj je komandant oboroženih sil OZN v Kongu.

»Zaupamo v vas, doktor«

Madžarski državljan Janoš Ester je zahteval od madžarskega partijskega lista, naj potrdi, da je pošten državljan. Kdo je dr. Janoš Ester in zakaj je zahteval to potrdilo? Gre za zgodbo o človeku, ki so ga zaradi čudnih okoliščin vedno »pritiskali ob tla«, zmeraj je bil nekomu na poti.

Janoš je končal fakulteto 1936. leta in se takoj zaposlil v nekem denarnem zavodu. Bil je revizor. Zaman je šest let poskušal, da bi napredoval. Imel je že doktorat in ni mu ostalo nič drugega, kot da je službo odpovedal in začel delati pri družbi »Gama R. T.« Po dveh letih je postal pomočnik šefa oddelka. Potem pa se je zgodilo nekaj, kar je Janošu pozneje grenilo življenje. Podjetje so reorganizirali: lastniki podjetja, ki so bili dotlej direktorji in pomočniki direktorjev, so postali predsedniki in podpredsedniki, šefi oddelkov in njihovi pomočniki pa so postali direktorji in namestniki direktorjev. Janoš se je morebiti tedaj veselil novega naslova in ni slutil, da bo moral čez nekaj let vložiti precej truda, ko bo dokazoval, da ni bil namestnik direktorja »v pravem smislu besede«.

Prišla je vojna. — Minila je vojna.

Janoš je delal v podjetju »Gama R. T.« Leta 1948 so ga obtožili zaradi nekih denarnih malverzacij in ga odpustili. Sodišče ga je oprostilo, vendar Janoš se je koj zaposlil v deželnem uradu za cene. Ker je bil sposoben, je brž postal glavni revizor. Do leta 1951. je bilo vse v redu. Potlej pa se je okoli njega dvignil oblak prahu. Ugotovili so, da je »kulak«. Ljudje so se ga izogibali, v ustanovi, kjer je delal, zanj ni bilo več dela.

Janoš je imel 42 jutrov zemlje. To je bila peščena zemlja, neobdelana, s številnimi grmiči. Pred vojno je kupil ta kos zemlje v želji, da bi jo do upokojitve obdelal in da bi na stara leta tod živel. Janoša so proglasili za kulaka. Čeprav mu je sresko sodišče izdalo potrdilo, da njegova zemlja ni bila nikdar rodovitna, je ostal kulak tudi tistega dne v letu 1951, ko je vso zemljo odstopil državi, ne da bi zahteval odškodnino.

Po tem so minila tri leta. Janoš je bil knjigovodja v nekem transportnem podjetju. Po treh letih pa je nekdo spet razpihal stare obtožbe in Janoš je moral pred disciplinsko sodišče.

Na sodišču mu niso mogli ničesar dokazati. Vendar neki človek je začel vedno bolj zgubljati zaupanje v sebe in v ljudi.

Dr. Janoš Ester je zahteval, da ga zasliši osebno pomočnik ministra prometa in pošte. Pomočnik je ugotovil, da je »Ester vestno in pošteno delal na vseh delovnih mestih od osvoboditve do danes.«

Ko je bilo to sporočeno, se je Janoš takoj povzpel na stopnico više na hierarhični lestvici in postal načelnik oddelka.

Nekega dne lani pa se je nekdo spet spomnil, da je segel v preteklost dr. Janoša Estera in da obudi s prašnih kartonov dobo »Game« in kulaštva. Janoš je moral spet s položaja načelnika. Pritožil se je in dokazal, da je čist. Zmanjkalo pa mu je moči. Kako naj ukrepa in kako naj se brani pred morebitnimi prihodnjimi spletkami?

Potrkal je na vrata partijskega lista »Nepszabatsag«, in zahteval, naj mu dajo pismeno legitimacijo o tem, da je pošten in dober državljan. Prosil pa je, naj se mu iskreno in pošteno pove, ali je moč njemu, kakršen je, zaupati. Ali je tak, kakršen je, sposoben in dostojen, da vzgaja svoje otroke v duhu spoštovanja in zvestega službovanja domovini? Naj mu vse to odkrito in jasno povedo, ker intrige in sence nezaupljivosti, ki ga spremljajo skozi življenje, ne more več zmagovati.

Redakcija časnika je vprašala za mišljenje direktorja avtoprometnega podjetja, ki je o Janošu rekel nekaj lepih besed. Vprašala je partijski komite ministrstva prometa, ki je prav tako pohvalil dr. Janoša Estera. Potlej je redakcija vso zadevo odstopila svojemu sodelavcu, ki je »primer Janoša Estera« obdelal in napisal članek z naslovom prek nekaj stolpcev:

»Zaupamo v vas, doktor!«

MONACO — Sir Winston Churchill je večinoma to poletje prebil na jahti »Kristina« in prekrižaril Sredozemsko morje. Kljub temu ni puščal vnemar političnih dogodkov, saj je imel o vseh tekočih problemih na konferenci z novinarji veliko pikrih pripomb.

Na fotografiji Winston Churchill se s pomočjo mornarjev vzpenja na jahto.

Tuja letala požigajo sladkorni trs na Kubi

Letala brez znakov so te dni dvakrat vdrla na kubansko ozemlje, kjer so obstreljevala prebivalstvo in metali vnetljive bombe. Pri prvem napadu je neznano letalo streljalo na člane kubanske civilne milice. Zažigalne bombe so vrgli na plantaže sladkornega trsa, toda požar so hitro pogasili.

Do preletov tujih letal in napadov na kubansko ozemlje je prišlo tudi že prej, ameriška vlada pa je nekajkrat priznala, da so ta letala priletela z ameriškega ozemlja. Po nekaterih podatkih je bilo doslej pri teh napadih požganih nad 300.000 hektarov, zasajenih s sladkornim trsom.

veka, ki se je predstavil kot Georges Wood. V resnici je bil to neki visok uradnik Urada za zunanje zadeve v Berlinu, ki je prišel na »krajši odmor« v Švico. »Wood« je bil pri najbogatejšem obveščevalnem izviru, ki ga je imela OSS med vojno. V naslednjih dveh letih je izročil Dullesu skupno 2000 fotokopij raznih vojaških tajnih aktov. Kopije so posneli v operacijski dvorani neke berlinske bolnišnice.

Na ta način so zavezniki med drugim zvedeli o tajni nemški radijski postaji v Dublinu, ki je vodila nemške podmornice v napadih na konvoje. Slovitega agenta »Cicera«, ki je bil med vojno sobar angleškega veleposlanika, in izročal fotokopije važnih tajnih dokumentov von Papenu, je v resnici odkril »Wood«.

Pravzaprav je imela afera »Cicero« po enajstih letih čudno nadaljevanje. Ugotovili so namreč, da so Cicera, ki je imel živčni zlom, Nemci plačali s falsificiranim denarjem. Julija 1954 se je Cicero spet pod nekim konspirativnim imenom prijavil nemškemu veleposlaništvu v Ankari in sporočil presenečenemu veleposlaniku, da namerava tožiti vlado Zvezne republike zaradi poravnave škode v znesku 4 milijonov nemških mark.

Osmega marca 1945 je sprejel Dulles v Zürichu glavnega poveljnika sil SS v severni Italiji, generala Karla Wolfa, ki je bil v tajnih pregovorih z zavezniki. Ti razgovori so v mnogočem prispevali k hitrim vojnim akcijam v severni Italiji.

Za dosežene uspehe kot najboljšemu mojstru špijonaže med zavezniki, je predsednik Truman po vojni pripel Allanu Dullesu medaljo za zasluge, največje priznanje, ki ga lahko izroči ameriška vlada državljanu. Zato ni nič čudnega, da je Dulles , ki se je tako odlikoval v OSS, takoj po osnovanju CIA, zasedel vodeče mesto v tej organizaciji. Avgusta 1951 je bil imenovan za namestnika direktorja, konec januarja 1953 pa je prevzel vodstvo organizacije.

O osebnosti Allana Dullesa krožijo različne zgodbe. Tale anekdota ni izmišljena: Dulles je bil pri nekih znancih v gosteh. Ko se je poslovil, je pozabil svojo debelo aktovko. Vsa prestrašena je gospodinja stekla za njim:

— Mister Dulles! Vaša aktovka! Samo pomislite, če bi prišla v tuje roke!

»AVD« pa je tedaj nekaj ukrenil, za kar bi nekoga od svojih podrejenih prav gotovo močno nahrulil: odkril je skrivnost CIA. Gospodinji je dovolil, da je pogledala v aktovko. V njej sta bila dva časnika in umazana srajca, ki jo je preobletel v pisarni, preden je odšel na sprejem.

V CIA namreč že dolgo let velja zelo strog predpis, da nobeden od uslužbencev ne sme nositi važnih dokumentov v aktovki. Če jih potrebuje n. pr. za kakšno konferenco, gre brez njih. Za njim pa pošljejo kurirja z dokumenti, vendar vedno po drugi poti. (Konec)

Combe: »Ne vem, kaj imajo proti, če hočem svojo republiko!«

ŠTRAJKI

VELIKA BRITANIJA

MORNARJI NADALJUJEJO STAVKO IN VRAČAJO ODLIKOVANJA

Okoli 1500 stavkajočih mornarjev v Liverpoolu je v torek sklenilo nadaljevati štiri tedne trajajočo neuradno stavko, ki je močno ohromila britanska pristanišča. Stavkarji v veliki luki Glasgow se prav tako niso hoteli vrniti na delo. Svojim poslancem v parlamentu so poslali pismo, v katerem zahtevajo vladno intervencijo v sedanjem njihovem sporu z delodajalci.

Mornarji v pristaniščih Liverpool in Glasgow so sklenili vrniti svoja vojna odlikovanja kraljici Elizabeti iz protesta, ker so neki stari zakon izkoristili zoper stavkajoče pomorščake v britanskih lukah. Doslej je bilo vrnjenih nad 40 vojnih odlikovanj; akcija teče dalje.

POZIV K SOLIDARNOSTI Z ADENSKIMI DELAVCI

Vsearabska konfederacija sindikatov je obvestila Svetovno sindikalno federacijo in Mednarodno konfederacijo svobodnih sindikatov o sklepu britanskih oblasti v Adenu in južnem Jemenu, ki delavcem odrekajo pravico do stavke in prepovedujejo delavski tisk.

Vsearabska konfederacija sindikatov je zahtevala od obeh mednarodnih sindikalnih central, naj obsodita te ukrepe, ki niso v skladu z mednarodnimi konvencijami. Kakor je znano, je Vsearabska konfederacija sklenila vložiti pritožbo pri Mednarodni organizaciji dela proti kršenju sindikalnih pravic v Adenu.

GRČIJA

SPREJETA ZAHTEVA PO ZVIŠANJU MEZD

Med Generalno konfederacijo dela in grško vlado je prišlo te dni do pogajanj o delavskih zahtevah, ki so bile nedavno izražene na sindikalnem zborovanju v Atenah. Ob tej priložnosti so zahtevali zvišanje mezd za 20 odstotkov, pokojnin pa za 30 odstotkov. Grška vlada je sprejela zahtevo po zvišanju delavskih mezd, vendar odstotek povišice še ni znan. Sprejeta je bila tudi zahteva, naj bi zakon o delovnih razmerjih iz leta 1955 spremenili toliko, da bi ukinili intervencijo državnih organov pri sklepanju kolektivnih pogodb. Poudarjajo, da bodo proučili tudi druga odprta vprašanja, med njimi tudi akutni problem brezposelnosti.

ZDA

AMERIŠKI SINDIKATI PODPIRAJO DEMOKRATSKE KANDIDATE

Izvršni odbor Ameriške federacije dela in Kongresa industrijskih organizacij (AFL-CIO) je pozval 14 milijonov svojih članov, naj vsestransko podpro demokratska kandidata na bližnjih predsedniških volitvah — Kennedyja in Johnsona. V pozivu ameriškemu delavstvu poudarja vodstvo ameriške sindikalne centrale, da je glasovanje za ta dva prvaka demokratske stranke v prid ZDA in delavskemu gibanju.

Sindikalno vodstvo pričakuje, da bo Kennedy v primeru zmage pripravljen ustreči nadaljnjim zahtevam po zboljšanju življenjskega standarda in položaja delavcev v ZDA. Vodstvo sodi, da bo Kennedy uredil gospodarske probleme dežele, s katerimi se ameriški sindikati stalno spoprijemajo.

Kakor je znano, je imel eden izmed voditeljev ameriških sindikatov, podpredsednik AFL-CIO Walter Reuther posebne razgovore s Kennedyjem in tega obvestil o nekaterih zamislih sindikatov glede nadaljnjega razvoja dežele, posebno še glede politike vlade, ki naj bi poslej bolj nastopala kot razsodnik in aktivni udeleženec pri gospodarskem razvoju dežele.

NIZOZEMSKA

JEKLARJI IZBOJEVALI SKRAJŠANJE DELOVNEGA ČASA

Delavci in uslužbenci jeklarske industrije so dosegli sklenitev sporazuma, s katerim je uvedeno postopno skrajšanje delovnega tedna brez znižanja mezd. Začenši s 1. januarjem 1961 bo delovni teden skrajšan od sedanjih 47 na 46 ur, leto dni kasneje, se pravi 1962. pa na 45 ur.

TA TEDEN SMO IZBRALI

Razstava mladih

V kopici razstav, ki nam jih posredujejo naše umetniške ustanove in posamezniki, imamo priložnost spoznati dobršen del sodobnega likovnega ustvarjanja doma in po svetu. Vendar je ta slika precej razdrobljena in si mora obiskovalec sam sestaviti vtise v kolikor toliko urejen in enoten mozaik, če hoče spoznati trenutno stanje na področju likovne umetnosti. To pa ni vedno lahko.

Pogrešamo predvsem generacijskih razstav. Posameznik pokaže svoje delo vsakih nekaj let, medtem pa se nam pretrga kontinuiteta njegovega dela z neštetimi drugimi podobnimi prireditvami. Sem pa tja dobimo kakšno tujo kolektivno razstavo, redkejše pa so domače. Zato bo za vsakega ljubitelja zanimiv ogled razstave enajstih pripadnikov mlajše umetniške generacije, ki te dni razstavljajo v Jakopičevem paviljonu.

Motil bi se, kdor bi mislil, da je to prava razstava generacije. To ne, saj so zbrani povsem po naključju, vendar razstavljajo vsi svoja novejša in najnovejša dela in v veliki meri tudi najbolj značilna. Po večini pripadajo izrazito modernim strujam: mnogo poskušajo, nekateri še vedno iščejo značilno tematiko in obliko, ki bi podčrtavala njihovo osebnost. Razstava je zaradi tega primerno razgibana.

Bernik, Boljka, Borčič, Kranjc, Makuc, Rogelj, Slana, Sovre, Tihec, D. Tršar in Zelenko tvorijo kljub mladosti s svojim delom dobršen del naše likovne reprezentance.

M.

Mlada leta

Svojevrstna primerjava se človeku vsiljuje ob tej sovjetski filmski komediji: primerjava z avstrijskimi filmskimi komedijami.

Avstrijska filmska komedija je postala pojem. Inačica za slabokrvno (kar zadeva humor) in zlagano (kar zadeva umetniško resničnost) komedijo. Menda avstrijsko občinstvo zahteva take filme, v katerih je življenje lepo in lahkotno in čaka sreča za prvim vogalom.

Kdor bo gledal »Mlada leta«, se ne bo mogel otresti vtisa, da gre za prav tak »filmsko-proizvodni« nazor: življenje je lepo in lahkotno in sreča čaka za prvim vogalom. Le da to pot najbrž ni občinstvo tisto, ki zahteva take filmske komedije.

Nekaj razlik je pa le med standardno avstrijsko komedijo ali sovjetskim proizvodom tipa »Mlada leta«: v avstrijskem primerku ponazoruje za vogalom čakajočo srečo velik mercedes, športni seveda, mnogo denarja ali temu ustrezna variacija, na primer, poroka z bogatim lepotcem(-ico); ker dajo baje Avstrijci še vedno kaj na plemenito kri, je dobro, če je bogati on (ona) vsaj baron, če ne knez. V sovjetski varianti so vrednote, ki predstavljajo srečo, brez izjeme moralnega značaja. Sicer pa je recept povsem isti, tudi priprava »jedi« je ista in temu primerno je enaka užitnost: le za zelo nezahtevne ali za pokvarjene želodce.

»Mlada leta« kažejo, da so v sovjetski filmski proizvodnji kljub uveljavitvi resnih umetniških teženj še vedno zelo močne stare sile, da še vedno straši v sovjetski umetnosti teorija o »brezkonfliktnosti«, ki ne more roditi drugega kot take filme.

—šn

● OKOLI 60 GRAFIČNIH LISTOV »ODPOTOVALO« V TRBOVLJE ● ARTA — BO DOBILO NOVE ČLANE

ARTA V TRBOVLJAH

»Okoli 20 naših tovarišev, delavcev in nameščencev, se želi včlaniti v ARTA. Prosimo Vas, pošljite nam nekaj grafičnih listov, da bi priredili razstavo. Ljudje žele videti, kaj lahko prek društva dobe.«

Tako se približno glasi pismo sindikalne podružnice trboveljskega premogovnika, ki ga je nedavno dobilo Društvo prijateljev grafike — ARTA.

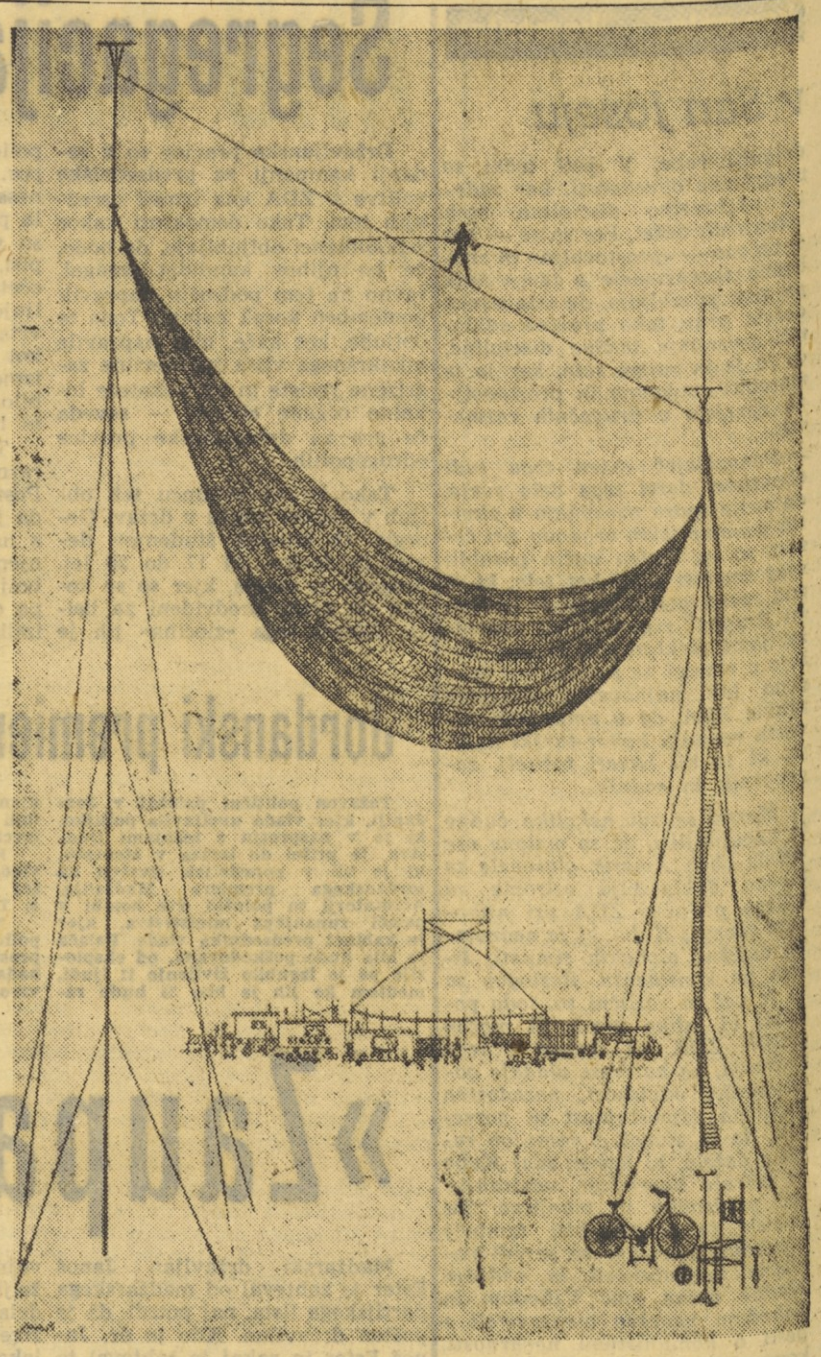

Na razstavi mladih slovenskih slikarjev, grafikov in kiparjev, ki je te dni odprta v Ljubljani v Jakopičevem paviljonu, razstavlja med enajstimi razstavljavci tudi Karel Zelenko
Karel Zelenko: Artist

Zatem je v Beograd prispel tudi predsednik te sindikalne podružnice in povedal, da so na eni izmed njihovih konferenc govorili o malo vrednih umetninah in kiču, ki gre v kolektivu zlahka v denar, medtem ko za pravo umetnost ni razumevanja. Tudi v Društvu prijateljev grafike — ARTA, ki omogoča svojim članom, da po zelo dostopnih cenah dobe dobre grafike, malo vedo. Zato je sindikalna podružnica sklenila prirediti razstavo grafik in seznaniti vse delavce v kolektivu z možnostmi, ki jih daje ARTA.

Predsednik podružnice se je seveda vrnil domov, za njim pa je nedavno odpotoval tudi zavoj s kakimi 60 grafičnimi deli, ki so jih napravili pretežno domači umetniki. To je prvi primer, da se je kak delovni kolektiv neposredno obrnil na Društvo prijateljev grafike — ARTA in pokazal zanimanje za grafično umetnost. Mar pomeni to začetek boja proti kiču, ki ga podjetni trgovci in lažni umetniki še zmeraj ponujajo, pa tudi uspešno prodajajo po naših podjetjih? Mar pomeni tudi to, da naš delovni človek pri zadovoljevanju svojih potreb začenja posvečati pozornost tudi umetninam? Brž kone oboje.

Sindikalna podružnica tega rudnika je vsekakor našla najboljšo pot za propagiranje upodabljajoče umetnosti v svojem kolektivu. ARTA namreč daje idealne pogoje slehernemu našemu človeku, da si po dostopni ceni omisli umetniško grafiko, s katero lahko okrasi svoj dom.

V naši deželi je bilo pred šestimi leti ustanovljeno Društvo prijateljev grafike, ki se je vključilo v Mednarodno združenje ARTA, katerega cilj je propagirati grafično umetnost in pridobivati prijatelje zanjo med ljubitelji slikarstva nasploh. Skraja so naši umetniki brezplačno dajali svoje grafične liste, ker se je zelo malo ljudi zanimalo za nakup teh del preko društva. Postopoma pa je zanimanje naraščalo, tako da ima društvo zdaj nad 600 članov. To pa ni malo. Saj imajo na primer v Švici podobno društvo že 23 let, a ima samo 6000 članov.

Vsakdo lahko postane član ARTA, če vplača 1000 din vpisnine in vsako leto kupi dva grafična lista, ki jih lahko izbere po svojem okusu. Vsaka grafika stane največ 650 dinarjev. Izbira grafik je velika in zajema dela mnogih naših in tujih umetnikov. Omejeno število odtisov onemogoča, da bi vsi člani zmeraj dobili dela, ki si jih žele. Ker pa je izbira velika, je vendarle možno kupiti grafične liste po svojem okusu.

Od ustanovitve dalje je društvo imelo 1500 članov. Naši ljudje niso zbiralci, marveč kupujejo grafike zato, da bi okrasili svoje domove. Zato čez nekaj let nehajo biti člani društva, namesto njih pa pridejo novi ljubitelji grafike. Tako upodabljajoča umetnost preko grafike počasi, toda zanesljivo prihaja v domove naših delovnih ljudi. Primer trboveljskega premogovnika kaže, da se krog ljudi, ki se zanimajo za grafično umetnost, širi — da že zajema tudi ljudi iz delovnih kolektivov.

D. M.

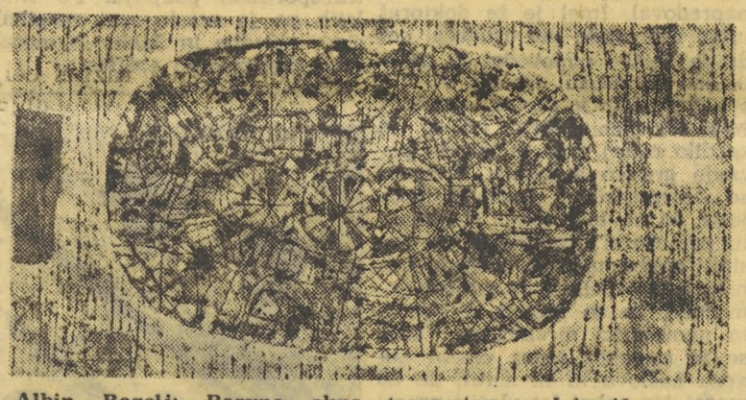

Albin Rogelj: Barvno okno (z razstave v Jakopičevem paviljonu)

OB IZIDU ŠTUDIJE EDVARDA KARDELJA »SOCIALIZEM IN VOJNA« — CANKARJEVA ZALOŽBA, LJUBLJANA, 1960

POMEMBNA KNJIGA

MEČ NI ZNAMENJE SOCIALIZMA

VPRAŠANJE VOJNE IN MIRU, RAZMERJA SIL V SVETU ŽE VEČ LET VZNEMIRJA ČLOVEŠTVO, KI GA IZMUČENEGA V DVEH OKRUTNIH SVETOVNIH VOJNAH NAVDAJA BOJAZEN ŽE OB SAMI MISLI NA TRETJO VOJNO. SPRIČO NESLUTENEGA RAZVOJA VOJNE TEHNIKE IN STRAHOTNIH RUŠILNIH EKSPLOZIVOV, KAKRŠNE DAJE JEDRSKA ENERGIJA, BI NAMREČ MOREBITNA VOJNA PRINESLA ČLOVEŠTVU NOVO TRPLJENJE, VELIKANSKA RAZDEJANJA, MORDA PA BI PRIVEDLA CELO DO UNIČENJA ČLOVEŠTVA. VSEKAKOR BI IZ NOVE VOJNE ČLOVEŠTVO PRIŠLO TAKO IZNAKAŽENO, S TAKO STRAHOTNIMI POSLEDICAMI, RANAMI, KI BI JIH V DOGLEDNEM ČASU TEŽKO ZACELILI. MOREBITNI PUSTOLOVSKI ZAČETEK VOJNE KATEREKOLI IZMED DVEH SKUPIN DRŽAV Z NAMENOM, RAZREŠITI NASPROTJA MED TEMA DVEMA SKUPINAMA, BI SE ZAKLJUČIL S PORAZOM OBEH. V NOVI JEDRSKI VOJNI NE BI BILO NITI ZMAGOVALCEV NITI PREMAGANIH. OSTALO BI SAMO HUDO PRIZADETO PREBIVALSTVO NAŠEGA PLANETA. MAR POSLEDICE BOMBARDIRANJA HIROŠIME IN NAGASAKIJA OB KONCU MINULE VOJNE NE SVARE DOVOLJ?

Izvrstna študija Edvarda Kardelja »Socializem in vojna« je izšla ob pravem času. V polemiki s pojmovanji kitajskih teoretikov o dilemi med aktivno miroljubno koeksistenco med državami z različno družbeno ureditvijo ali vojno opozarja Kardelj z močjo marksističnega dialektika na vso nesmiselnost gledišč, da je možno razrešiti nedvomna in razumljiva nasprotja med socialističnimi deželami na eni ter kapitalističnimi na drugi strani z vojno. Marksisti-leninisti zavračajo vojno kot metodo razreševanja nasprotij sodobnega sveta. Odločno so zoper vojno, zoper vsako hujskanje nanjo, zoper sleherno hujskanje narodov k takšni pustolovščini. Če se pojavijo posamezniki, kot se je to zgodilo med kitajskimi teoretiki, ki vidijo možnost za razrešitev nasprotij sodobnega človeštva v morebitni novi vojni, potlej vsekakor z njihovim marksizmom-leninizmom nekaj ni v redu.

Socializem in vojna sta nezdružljiva. Proglašati vojno v imenu socializma pomeni dejansko izdajstvo socializma. Če je teoretikom dežele, ki je ubrala pot izgradnje socialistične družbene ureditve, mogla priti na um misel o neogibnosti vojne, potlej vsekakor nekaj ni v redu s socialistično izgradnjo v tej deželi. Mar ne iščejo s tem izhoda iz lastnih notranjih nasprotij, ki to deželo razjedajo? Mar ne vidijo v tem le izhoda iz zagate, v katero je zašla izgradnja socializma v tej deželi? Odgovor je lahko samo pritrdilen. Kardelj je to prepričljivo dokazal, opozarjajoč posebej na istovetnost gledišč Trockega o permanentni revoluciji v prvih letih izgradnje socializma v Sovjetski zvezi z gledišči sodobnih kitajskih teoretikov. To vsekakor ni naključje. Isti oziroma podobni pogoji, v katerih se znajdejo ljudje, porajajo v njihovih glavah iste oziroma podobne ideje. Še zlasti, če stvari presojajo izolirane drugo od druge, če na družbeni razvoj gledajo statično, če ne vidijo nenehne dinamike, če spričo posameznih dreves ne vidijo gozda. Kardelj je dokazal, da v bistvu, v jedru idej Marxa, Engelsa in Lenina vojna nikoli ni bila pogoj za vzpostavitev socializma. Še zlasti Lenin je bil odločno zoper vojno, a za utrditev miroljubne koeksistence s kapitalističnimi državami. Oglejmo si še en prepričljiv primer v zvezi z Leninovimi gledišči o vprašanju vojne.

Ko so v začetku leta 1918 Leninu predložili osnutek grba prve socialistične države, na katerem je bil v vsej višini narisan meč, je rekel:

»Zamisel je tu — toda čemu meč? Mi se borimo, vojskujemo in se bomo vojskovali vse dotlej, dokler ne bomo utrdili diktature proletariata in dokler ne bomo pregnali iz naših krajev belogardistov in intervencionistov, toda to ne pomeni, da bodo vojna, osvajanje, vojno nasilje kdajkoli pri nas vladali. Osvajanja nam niso potrebna. Osvajalna politika nam je docela tuja. Mi ne napadamo, marveč se branimo pred notranjimi in zunanjimi sovražniki, naša vojna je obrambna in meč ni naše znamenje. Dolžni smo ga trdno držati v rokah, da bi zaščitili našo proletarsko državo vse dotlej, dokler so pri nas sovražniki, dokler nas napadajo, ogrožajo, vendar to še ne pomeni, da bo zmeraj tako...

Socializem zmaguje v vseh deželah — o tem ni dvoma. Bratstvo narodov bo proglašeno in uresničeno po vsem svetu. In meč nam ni potreben, meč ni naše znamenje...

Iz grba naše socialistične države moramo odstraniti meč...«

To rekši, je Vladimir Iljič z rdečim svinčnikom zaokrožil meč in ga s korektorskim znakom odstranil iz grba.

Kolikšna razlika med temi daljnovidnimi Leninovimi besedami in stališči sodobnih kitajskih teoretikov! Kardelj ima popolnoma prav, ko v svoji študiji vztraja na tem, da morajo socialistične države, sile socializma na svetu sploh storiti vse, kar je v njihovi moči, da bi preprečili morebitno novo vojno. To je potrebno tembolj, ker se socializem močno razrašča, vojna pa bi samo zavrla ta proces. Zato sta vojna in socializem nezdružljiva! Zato sta socializem in mir istovetna!

Drugo je vprašanje stališča socialističnih držav v primeru, če bi jim bila vojna vzlic njihovemu prizadevanju, da bi jo preprečili, vsiljena. V tem primeru za obrambno, pravično vojno, ne bi bilo težko mobilizirati ne samo vseh socialističnih sil, marveč tudi vseh miroljubnih narodov sveta. Toda takšnih možnosti si ni treba želeti, kaj šele proglašati jih za neogibne, kot to počenjajo kitajski teoretiki.

Spričo vsega, kar je v njej navedeno, je Kardeljeva študija »Socializem in vojna« v sedanjih razmerah epohalnega pomena. Njen pomen zdaleč presega zgolj razkrivanje dogmatske zabubljenosti in kratkovidnosti sodobnih kitajskih teoretikov. Njen pomen je v tem, ker posreduje globoko načelne nazore marksista-leninista o vprašanjih vojne ter miroljubne koeksistence v sodobnem svetu. Pojavila pa se je o pravem času tudi zato, ker, čeprav neplanirano, pomeni dostojen odgovor stališčem, izraženim v nedavno objavljeni knjigi ameriškega podpredsednika Richarda Nixona, v kateri povampirja strašilo »mednarodnega komunizma« kot poglavitno grožnjo miru.

Nasprotno, komunisti so odločno zoper vojno, odločno za mir in socializem!

Ž. K.

Vaščani darovali 150.000 dinarjev za kinoprojektor

Pred kratkim so v Čemšeniku nad Zagorjem prvič predvajali celovečeren umetniški film z lastnim kinoprojektorjem. Akcija, ki jo je pred dvema letoma začelo krajevno prosvetno društvo, je tako končana, v Čemšeniku pa bo zdaj prav gotovo lahko kulturno-prosvetno in zabavno življenje mnogo bolj pestro in razgibano.

V Čemšeniku so že pred dvema letoma nameravali kupiti projektor za ozek filmski trak. Videli pa so, da bi lahko v prenovljeni dvorani v prosvetnem domu prikazovali tudi filme normalne širine. Zato so se odločili, da si bodo nabavili projektor za široki trak. Pri realizaciji tega načrta pa ni sodelovalo samo prosvetno društvo, oziroma članstvo, ampak tudi organizacija Socialistične zveze in skoraj vsi vaščani, ki so sami zbrali nad 150.000 din za nakup kinoprojektorja. Nekaj deset tisočakov je primaknila tudi kmetijska zadruga, medtem ko so člani društva pomagali pri urejevanju projekcijske kabine.

Danes sicer projektor res še ni v celoti plačan, vendar v društvu menijo, da bodo lahko dolg zanesljivo odplačali v dveh letih. Računajo tudi na pomoč občinskega sveta, pa tudi občinski ljudski odbor verjetno ne bo stal ob strani.

Prosvetno društvo v Čemšeniku namerava organizirati tudi filmski klub, spočetka samo za mladino, kasneje pa tudi za odrasle. Kolikšnega pomena bo načrtna filmska vzgoja za kmečko mladino, ni treba posebej poudarjati.

Z otvoritvijo novega kinematografa v Čemšeniku dobiva zagorska občina že tretjo tovrstno ustanovo. V kratkem pa bodo tudi v Izlakah sedanji ozkotračni projektor zamenjali za širokotračnega.

-m-

ZAKAJ NE ZVEZNI FESTIVAL?

IGNAC KAMENIK O HVARSKEM FESTIVALU

Od 17. do 25. avgusta so se na otoku Hvaru zvrstile predstave IV. festivala amaterskih gledališč, katerega prireditelj je Zveza hrvatskih amaterskih gledališč. Vsako leto odpotuje na Hvar tudi najboljša igralska skupina na reviji igralskih skupin Slovenije. Letos je bila to mlada igralska skupina »Svobode« iz Slovenske Bistrice, ki je v režiji profesorja Ignaca Kamenika uprizorila Borove »Zvezde so večne«. Njihova predstava je bila na Hvarskem festivalu med štirimi najboljšimi.

Naprosili smo režiserja skupine, da nam pove nekaj svojih vtisov s tega gostovanja.

— Žal vam moram priznati, da mi hvarski festival ni dal v celoti odgovora pravzaprav niti na eno izmed vprašanj, ki zanimajo vas. — Profesorja Kamenika smo namreč vprašali, kaj sodi o nastopajočih skupinah, če jih primerja z našimi najboljšimi, ki smo jih videli letos v Kopru. kdo so amaterji po svojem poklicu in od kod so prišli, kakšen je bil repertoar festivala, ali meni da lahko predstava z drugojezičnega področja dobi pred publiko objektivno oceno, in končno, kako so sprejeli nastopajoči in publika njihovo predstavo.

— Organizacija na festivalu je bila takšna, da se celo z žirijo nismo videli, kaj šele spoznali in govorili. Na Hvar smo odpotovali na dan, ko smo imeli zvečer generalko, zato se nismo mogli srečati niti z eno nastopajočih skupin (saj nam je predhodna morala odstopiti prostor v šoli, kjer smo prenočevali) in tako seveda nismo mogli videti niti ene predstave. Kaj so igrali pa vendarle vem iz dopisa, ki so nam ga poslali organizatorji in z lepakov na Hvaru.

Sodelovale so skupine iz Vinkovcev, dve iz Zagreba (med njimi ena najboljših skupin na festivalu, Eksperimentalno študentsko gledališče »Ivan Goran Kovačić«), iz Splita, z Reke, iz Banja Luke, Prijedora i. dr. Skupno jih je nastopilo 13, med njimi 5 iz LR Hrvatske.

Repertoar festivala je bil pester, a seveda načrten, saj se je izbor kakor je videti, ravnal po kvaliteti predstav posameznih skupin. N. pr. Sen kresne noči, Ženitev, Metež, Matija Gubec, Hvarkinja, Dundo Maroje. Pripovedovali so, da sta obe zagrebški skupini poizkušali regenerirati amatersko dejavnost s sodobno eksperimentalno postavitvijo Dunda Maroja in z večerom črnske poezije, kar jim je baje uspelo. Žal nisem videl in kaj več o tem ne morem povedati. Splitčani so prišli s pestrim glasbenim sporedom, kar pa verjetno ni spadalo na »festival amaterskih kazališta«.

Če smem sklepati po ocenah naše predstave na tem festivalu in po vtisih domačinov o ostalih predstavah v primerjavi z našo, bi mogel reči, da je bil verjetno slovenski festival v Kopru na višji ravni, vsaj kar zadeva predstave v celoti. Če pa upoštevamo še denarno možnost, ki jo imajo nekatere skupine (banjaluška ima n. pr. 4 milijone letne dotacije), je treba priznati, da naše skupine veliko delajo in zmorejo.

Hvarski festival kakršen je zdaj, koristi v glavnem le organizatorjem, t. j. Savezu amaterskih kazališta Hrvatske, ki so poslali tja svoje režiserje in strokovnjake. Ostalim manj. Nihče od nastopajočih si namreč ni mogel ogledati niti ene predstave (ne samo mi!), posveta po predstavi ni bilo in režiser ni bil vabljen na strokovni posvet žirije. Po mojem bi dobil festival le takrat svoj pravi smisel, če bi postal zvezni festival amaterskih gledališč, pa čeprav z mednarodno udeležbo. Takrat bi, seveda če bi predstave videli in jih tudi dostojno publicirali, videli kakšni so resnični dosežki amaterske gledališke dejavnosti pri nas. Tako pa imam vtis, da je na Hvaru manjkala marsikatera dobra skupina, dočim je bila druga odveč. Predvsem pa je treba pomisliti na organizacijsko plat prireditve. Vsa čast republiškemu festivalu v Kopru, s katerim se Hvarski ne more primerjati, kar pa je deloma opravičljivo, saj ni bil niti zvezni niti republiški.

Ob koncu še nekaj o naši predstavi. Kljub maloštevilni publiki je dobro uspela. Gledalcev je bilo približno 200. Že pred odhodom smo dali natisniti gledališki prospekt z vsebino drame »Zvezde so večne« v srbohrvaščini in nemščini. Publika je dramo razumela in sodelovala pri predstavi. Res pa je, da nekateri niso šli gledat predstave prav zaradi jezika, češ da ga ne razumejo. Obisk pa je bil na splošno pri vseh predstavah maloštevilen. Najbolj pač pritegne Dundo Maroje, ki ima vsako leto nabit avditorij. Sicer pa je publika ista kod kod pri nas. Eden domačinov mi je svetoval: Pridite s spevoigro, pa... Tudi pri žiriji je predstava zelo ugodno odjeknila, saj jo je z Dundom Marojem (ki so jo izvajali študentje zagrebške akademije) uvrstila v najvišji razred. Po predstavi je prišel za oder predsednik Saveza in nam čestital.

Številke varajo

- **V Šmarju, Konjicah, Laškem, Žalcu in Šoštanju občinske knjižnice le životarijo**
- **Knjižni fond v celjskem okraju je že zdavnaj prebran**
- **Iznajdljivost, sposobnost in požrtvovalnost knjižničarjev še ne more zadostovati**
- **Na letošnji razpis celjske študijske knjižnice za mesto knjižničarja se ni prijavil niti en kandidat**

Gotovo prijetnejši bi bil dopustniški klepet ob skodelici turške. Kajti novinarski razgovor z nekom, ki odkrije le žalostno podobo o tem, kar je bilo predmet razgovora, nehote tudi novinarja spravi vedno v malce slabo voljo. O knjižnicah in knjižničarskih problemih v celjskem okraju je tekla beseda, kajti tovarišica Marica Zorko zelo dobro pozna ta problem. Že njeni prvi stavki so odkrili, da suhim statističnim podatkom največkrat ni verjeti kar takoj, številke mnogokrat varajo.

»Saj je število knjižnic v celjskem okraju kar precejšnje, 96 jih je v spisku okrajnega sveta Svobod, če pa pustimo vnemar številke in statistične podatke ter nam služijo za oceno novi knjižničarski koncepti, potem moram priznati, da kakega pomembnejšega uspeha na tem področju v našem okraju doslej še nismo dosegli. Okrajni svet Svobod si že dlje prizadeva, da bi v vseh občinskih središčih ustanovil tako imenovane matične občinske knjižnice, a dosti dlje od teh prizadevanj mu doslej ni uspelo priti.«

»Prizadevali smo si, da bi občine vsaj matičnim knjižnicam zagotovile potrebna materialna sredstva, da bi tako vsaj tem osrednjim knjižničarskim ustanovam zagotovile normalne pogoje dejavnosti. Tako je bilo naše hotenje, kolikor pa se je le-to uresničilo, je moč najlaže presoditi iz naslednjih dejstev: celjske knjižnice imajo kolikor toliko zagotovljena finančna sredstva, šmarska občina ni upoštevala v svojem proračunu niti dinarja za občinsko knjižnico in je razumljivo, da občinsko središče doslej še nima svoje matične knjižnice. Sredstva, ki jih je dala konjiška občina knjižničarstvu, so več kot malenkostna. Tako je v minulem letu ta občina dala za 14 občinskih knjižnic 15.000 din podpore, za katero so lahko nakupili dvanajst novih knjig. Podobne so razmere tudi v občini Laško. V Žalcu pa je v letošnjem letu pobrala sredstva za knjižnico občinska Delavska univerza. Šentjurska občina za letos prav tako ni namenila svojim knjižnicam niti dinarja. Šoštanjska občina bi najbrž tudi lahko, vsaj glede na gospodarsko razvitost, prispevala večjo vsoto, kot pa jo je. Le Mozirje je letos, seveda skladno s svojimi ekonomskimi močmi, podprlo knjižnico.«

Ne vem, kaj naj rečem! Vedno manj razumem to več kot kratkovidno politiko občinskih mož. Danes, ko je postalo izobraževanje vsesplošen pojav, ko se izobražuje in strokovno izpopolnjuje tako rekoč že vsak državljan, ko so v občinah začele sistematično izobraževati delavske in ljudske univerze, ko nastajajo vedno novi centri za izobraževanje, je dobro založena in sistematično urejena občinska matična knjižnica pravzaprav osnova za vsakršno izobraževanje. Tudi šolska reforma in rast novih strokovnih šol že terja svoje od knjižničarjev. In ob vsem tem tolikšno nerazumevanje občin in gospodarskih organizacij!

»Tako je ves knjižni fond v okraju že zdavnaj prebran, ljudje morajo hoditi po knjige v Celje, kajti sredstev za njegovo obnavljanje doslej še ni. Podobno je s prostori. Večina knjižnic v okraju se naravnost duši v svojem knjižnem fondu. Le Mozirje in Laško imata kolikor toliko primerne prostore. Ves nadaljnji razvoj knjižničarstva v okraju je tako rekoč prepuščen iznajdljivosti, sposobnosti in požrtvovalnosti knjižničarjev. Tako se je letos primerilo v Rogaški Slatini, da je knjižničarka zaprosila ob kulturnem tednu gospodarske organizacije za pomoč. Odgovorila pa ji je ena sama. Še več, ko jo je srečal na cesti predstavnik nekega podjetja, ji je dejal, naj nikar ne piše prošenj za podporo knjižnici, ker njihovo podjetje za te namene nima sredstev. In ko je Okrajni svet Svobod nagradil to tovarišico za njeno požrtvovalno delo, je za vso nagrado kupila knjige — za knjižnico.«

Premajhna finančna sredstva, neprimerni prostori, nerazumevanje občin in gospodarskih organizacij, vse to je v dobršni meri vzrok, da se knjižnice še vedno usmerjajo prvenstveno v beletristiko. V resnici, le malo je občin, ki so doslej prisluhnile potrebam današnjega časa in v skladu z njimi reorganizirale knjižničarsko službo, vplivale na nabavno politiko posameznih knjižnic in jim zagotovile potreben strokovni kader.

Knjižničar ni danes več le izposojevalec knjig, je svetovalec, strokovni delavec, če hočete tudi družbeni delavec. Prav to pa je tudi vzrok, da se v našem knjižničarstvu vedno bolj očito javlja tretji in na srečo poslednji veliki problem, to je problem, kako zagotoviti knjižnicam potrebni strokovni kader. Niti občine niti okraji, vsaj po mojem, tega problema ne bodo mogli sami rešiti. Volonterji poslej ne bodo več kos nalogam, ki jih današnji čas zastavlja knjižničarjem. Strokovno neusposobljenega kadra za knjižnice je dovolj, a z njim reševati knjižničarsko politiko, je več kot tvegano. Kader pa, ki bi bil za knjižnico primeren, na primer abiturienti srednjih šol, se raje zaposli v gospodarskih organizacijah. Vzrok za to: večji osebni dohodki, boljše možnosti za strokovno izpopolnjevanje. Tako se na primer na letošnji razpis celjske študijske knjižnice ni prijavil niti en abiturient. Zato mislim, da bo morala reči tudi Ljubljana svojo besedo, če le hočemo v prihodnje zagotoviti našim knjižnicam potrebni strokovni kader.

»V resnici, težko je s strokovno usposobljenim knjižničarskim kadrom. Volonterji so še vedno gonilna sila naših knjižnic. Pred časom je sicer bila v Ljubljani enoletna knjižničarska šola, toda število kadra, ki ga je le-ta vzgojila, je bilo naravnost malenkostno v primeri s potrebami knjižnic. Nekaj teh knjižničarjev pa se je tudi že zaposlilo izven knjižnic. Zato bi bilo v resnici prav, da bi se spet osnovala taka knjižničarska šola, pa naj bo že njen ustanovitelj Zveza Svobod in prosvetnih društev ali pa Svet za kulturo in prosveto LRS. Če že lahko rešijo problem financ in prostorov občine same s pomočjo gospodarskih organizacij, potem bo najbrž moč rešiti problem vzgoje knjižničarskega kadra v okviru vse republike.«

BOJAN SAMARIN

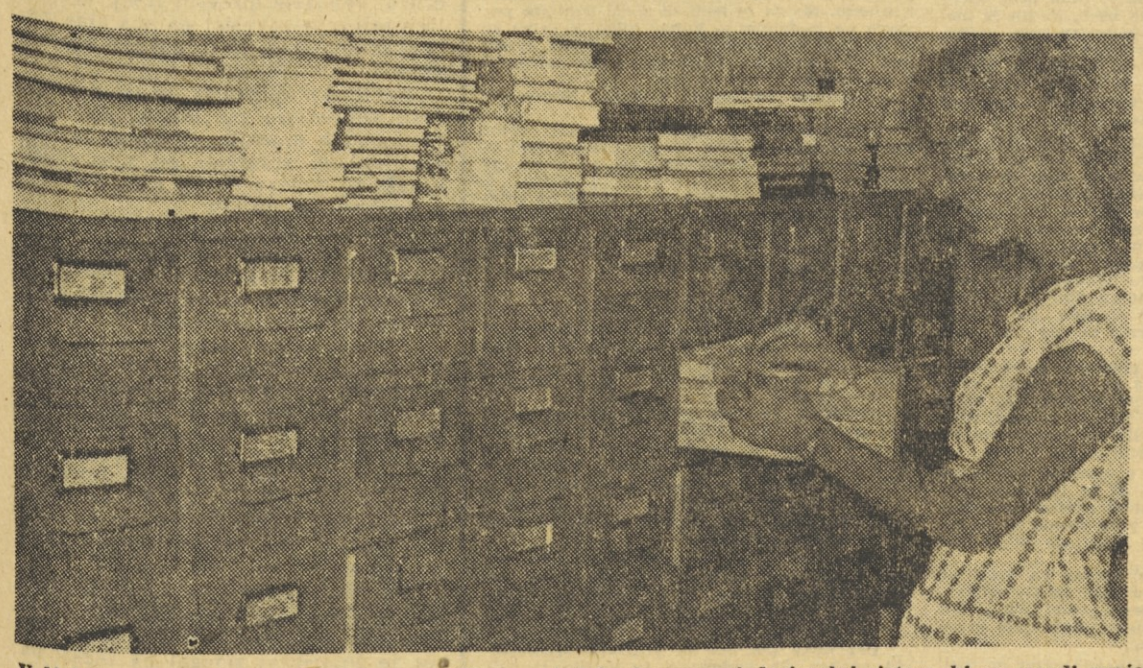

V ljubljanski Delavski knjižnici so uvedli novost, tako imenovani decimalni sistem, ki se zaradi svoje praktičnosti povsod v inozemstvu že močno uveljavlja. To novost seveda niso uvedli preko noči, saj so kartoteko po tem sistemu urejali deset let. Po tem sistemu naj bi se uredile tudi knjižnice s svobodnim pristopom. Prednost decimalnega sistema je v tem, da je vsa literatura razdeljena po problemih oziroma strokah, kar bralcu omogoča, da lahko zelo hitro dobi vpogled v to, s čimer knjižnica razpolaga. Pri vsaki stroki je vnesen tudi abecedni red avtorjev knjig.

Mihail Mihailovič Zoščenko:

NA DOPUST

Sam bog ve, zakaj nekateri ljudje ne umejo počivati.

So taki, ki se ves čas svojega dopusta vedejo tako, kakor da bi se jim zmešalo: Kaj če pestunji med njihovo odsotnostjo pade otrok iz rok?

Drugi, ki pridejo v kopališče, hodijo štirinajst dni nekam preplašeno naokrog: ne morejo se privaditi temu kraju ali pa sobi, v katero so jih dodelili.

Tretji spet ne morejo živeti brez dela. In ker zdaj na dopustu nimajo dela, se vedejo, kakor da bi zgubili tla pod nogami: hujšajo, kašljajo in postajajo črnogledi.

Četrti se boje, da ne bi spet bil potres na Krimu.

Peti so v strahu, da jim bo kdo v njihovem poklicu kaj »skuhal«.

No, te zadnje bi še kar razumel, zakaj take reči se res dogajajo. Ta ali oni človek služi cela leta in se mu nič ne zgodi. Pa gre na dopust in glej, že so mu jo zagodli.

Zavoljo tega se ljudje le neradi odpravijo kam drugam, rajši imajo dopustniško lenuharjenje pri delu.

Sicer pa ne gre samo za te kategorije ljudi. Če se le ozremo okrog sebe, se prepričamo, da večina ljudi ne ume počivati.

Nedavno smo imeli priložnost prebiti nekaj časa na obrežju Črnega morja.

In tako smo se odpeljali z avtobusom iz Sevastopola v Jalto.

Tale pot je, kakor znano, nenavadno mična. Nekateri, ki prvič potujejo v tej smeri, izražajo na ves glas svoje občudovanje. In zares, okolica je močno slikovita. Spodaj Črno morje. Na levo planine. S sinjega neba pripeka južno sonce. Ponekod je priroda nekoliko divja, vendar hkrati taka, da bi si človek želel ostati tu kar do konca svojih dni.

HUMORESKA TEDNA

In tako se torej vozimo po tej slikoviti cesti z avtobusom. Nenadoma pa resk — počila je pnevmatika!

Ljudje so zagnali hrup. Poskakali so z voza, pošiljajo k vragu ta preklicani avtobus, vreščijo in oštevajo šoferja, češ zakaj je šel na pot s tako slabo pnevmatiko.

Prav posebno razburjena je neka dama. Ta se je najdlje prerekala s šoferjem.

Rekla mu je z vreščečim glasom:

»Tožila vas bom. Peljemo se na zdravstveni oddih. Za nas je vsaka ura dragocena. In zdaj moramo po vaši krivdi čakati in tako zgubljati čas. Vi,« mu je zabrusila, »bržčas zapijete nove pnevmatike in nas zato vozite na starih. Prava sreča,« je rekla, »da se zaradi te vaše ničvredne pnevmatike nismo prevrnili. Tedaj bi šele imela lep dopust!«

Šofer ji je odgovoril:

»Veste kaj, prenehajte že s tem blebetanjem. Ali pa bom to reč slabo popravil in bomo znova stali. In če vas že zanima, vedite, da smo imeli pred odhodom dobro pnevmatiko. Toda toliko se vas je narinilo v voz in vsak s svojimi nahrbtniki in paketi, da bi moral vrag vzeti tudi popolnoma novo kolo... Stopite vendar proč, saj mi zaslanjate!«

Damo so te šoferjeve besede tako razburile, da je kar lovila sapo. Začela je jecljati. Tedaj so jo tudi drugi ljudje moralno podprli in se spravili nad šoferja.

Zdajci pa se oglasi eden izmed popotnikov, takle debeluhar in pravi:

»Slišite, ko vas vse takole gledam, mi kot zavednemu sovjetskemu državljanu postaja kar slabo. In tale vreščeča oseba mi vzbuja prav posebno pohujšanje!«

Prizadeta dama se je brž hotela spoprijeti z njim, a mož ji je segel v besedo:

»Slišite gospa, saj se vendar peljete na dopust, kajne? In če prav razumem, imate namen, da si malo popravite živce in se zredite za kakšen kilogram. Kaj če bi začeli kar zdajle počivati?... Nastala je, kakor se temu pravi, tehnična okvara. Izkoristite ta trenutek. Okrog nas je tako čudovito lepo. Priroda! Poglejte, zdi se, da je tamle po hribčku tekla lisica. In četudi ne bi bila lisica, marveč pes, je to vendarle zanimivo. Pojdite in se tam na hribčku malce oddahnite. Zapustite za trenutek družbo, vidim, da vam gre na živce in da živite v sovraštvu z ljudmi. Vam bi takle oddih prav posebno pomagal. In vendar — kaj delate zdaj? Če dovolite, vreščite po nepotrebnem in si še bolj kvarite dragocene živce. Zaradi tega ste gotovo že zgubili kakšen kilogram svoje teže!«

Šofer pristavi:

»Ona kilogram, jaz pa zaradi nje tri. Kar seštejte vse skupaj!«

Debelušasti popotnik pa nadaljuje:

»In če pogledam vas druge: vsi nejevoljno godrnjate zastran tega, ker moramo tu stati. Mudi se vam, kakor da bi vam gorelo pod nogami. In vendar so med vami jetični, drugi imajo opravka z živci, tretji so nemara prebili operacijo. In vsem bi tako dobro delo, če bi se malo izpostavili sončnim žarkom, ali bi se sprehodili in si natrgali cvetlic, ali pa bi se kratko in malo usedli na kamen in si ogledovali divjo prirodo... Poglejte mene! Mar se prepiram s šoferjem, ali sem nezadovoljen, ker je počila pnevmatika? Narobe, bolj me veseli, kakor če bi se vozili. Neizmerno me mika, da bi se to uro, kar bomo stali, malo pogovoril s prirodo. Tako jaz razumem oddih. In tako naj bi počivali vsi drugi.

Dama je bila vsa rdeča kakor v ognju; očitno bi se hotela spopasti s tem tolstim in dobrohotnim popotnikom. Ko pa je spoznala, da govori čisto pametno, je stopila proč in začela nabirati regrat. Ko pride domov, si bo postavila ta šopek na nočno omarico.

Tudi drugi popotniki so prepustili šoferja njegovi usodi, Nekateri so posedli ob cesti in začeli uživati razgled. In neka gospodična je jela nekaj čečkati po papirju.

Na mah so se vsi umirili in je nastala tišina.

Stopil sem k tistemu debelušnemu sopotniku in mu rekel:

»Dovolite mi, da vam stisnem roko. Vi ste najpametnejši med nami vsemi.« Dejal sem mu: »Glede oddiha na dopustu ste govorili kakor kak filozof. Hotel bi se nekoliko seznaniti z vami.«

Prijetno sva se pogovorila in potlej sem ga vprašal, kam gre na oddih — hotel sem ga pač natančneje spoznati.

Dejal je:

»Kaj še, saj ne sodim med dopustnike. Delam tu na obrežju. In pomislite: v te jvročini moram na pot zaradi neke komisije, naj jo vrag vzame! Moramo napraviti inventuro in tako dalje.«

»A tako,« sem rekel, »zato se vam torej nič ne mudi!«

Malo se je nasmehnil in odvrnil:

»Ah ne, saj se mi mudi. Toda če je že nastala tehnična okvara, zakaj ne bi malce posedel v svobodni naravi? Saj bodo oni tam počakali name. Kaj pa naj storim — defekt je pač defekt.«

Dejal sem mu:

»Tako torej, zato agitirate za oddih in filozofirate v tem nič kaj primernem okolju.«

»Ne,« je rekel, »agitiram čisto iskreno, ker sem se — da povem odkrito — sam razveselil tega defekta. Kajti brž po mojem prihodu začnemo čečkati številke, seštevati, odštevati, da me bo od tega glava bolela. A tu je tako božansko lepo, takšna južna simfonija!«

V tem trenutku je šofer končal popravilo in zatrobil. Popotniki so planili v voz in čez trenutek smo se že peljali proti Jalti, temu biseru Krima.

Prevedel B. B.

OD NAŠEGA POSEBNEGA DOPISNIKA:

NOVICE IZ OLIMPIJSKEGA RIMA

Življenje v Rimu se počasi vrača v običajen tir. Navdušenje slavnostnega otvoritvenega dne je splahnelo, prometna mrzlica je izginila in od plavalnega stadiona do rožnatega bazena ne porabiš več uro vožnje, tako kot ni več gneče za vstopnice. Rimsko navdušenje je kratkotrajno. Naj obišče večno mesto tako pomembna oseba, jo čez tri dni že pozabijo in govore: »Mar je še vedno tu? Zakaj pa ne gre domov.« Tako je tudi z olimpiado, tujci pa se čudijo, kako da Rimljani ne skačejo v zrak od veselja, da so igre v njihovem mestu. Rim pa je sedaj mesto, v katerem je sedaj nekaj prepovedanih smeri več, v katerem se sprehajajo turisti, kot vse leto, kjer pa so, kot kaže, nekakšna športna tekmovanja.

AFERA ZARADI DROG

V športnih krogih olimpijske vasi pa govore sedaj največ o tragičnem začetku iger. Kot je znano, je danski kolesar Knud Jensen po dirki na kronometer izgubil življenje zaradi sončarice. Njegovi športni tovariši so takoj prekinili tekmovanje na olimpijskih igrah in se vrnili domov. Mar je res umrl zaradi sončarice?

Prireditelji sedaj preiskujejo, ali je Danec zares zaužil doping (poživilo), zaradi katerega mu je postalo tako slabo, da mu tudi zdravniki v bolnišnici niso mogli več pomagati. Izjave vodstva danskih kolesarjev so nasprotujoče. Šef danskih kolesarjev trdi, da kolesarji za gotovo niso dobili ničesar pred dirko, trener pa, da so vsi kolesarji pred dirko po zdravniškem nasvetu použili preparat Ronicol, ki bi jim pomagal premagati vse težave naporne vožnje. Zaradi drog je bilo slabo še dvema danskima kolesarjema, pa na srečo brez hujših posledic.

TEŽAVE NOVINARJEV

Delo novinarjev na igrah je nepopisno naporno. Gorje tistemu, ki mora opraviti vse sam. Od tekanja se mu obrusijo noge. Prireditelji so jim otežkočili delo še s tem, da se ne smejo pogovarjati s športniki, zmagovalci in rekorderji in drugimi na športnih igriščih. Sveži intervjuji so najstrože prepovedani. Tako uhajajo novinarjem prvi vtisi tekmovalcev, ki so vedno najbolj iskreni.

Potrebno je počakati in obiskati športnike v olimpijski vasi. Tam pa se lahko pripeti, da nagovorjeni pozabi, kaj se je zgodilo.

»Kaj menite o vaši sijajni zmagi?« ga vprašate.

»Kakšni zmagi?«

»Danes popoldne.«

»Ah, tako. Pozabil sem že nanjo, ker mislim samo na svojo prihodnjo borbo.«

Zanj je borba končana, zmaga pozabljena, čeprav je minilo komaj šestdeset minut od nje. Sedaj misli, kako bo na prihodnji stopnici na poti do kolajne.

AMERIŠKA PRITOŽBA

Ameriški plavalci so precej pričakovali od finala na 100 m prosto. Hoteli so se maščevati za Melbourne, kjer so jih Avstralci pregazili. Bili pa so razočarani, kot je nas Jugoslovane razočaral utrujeni Mariborčan iz Kranja Janez Kocmur, katerega tekmovalna forma je v rimskih bazenih naglo padla pod normalo.

Finale plavanja na 100 metrov prosto je bila doslej najbolj razburljiva točka plavalne olimpiade. Devitt je zastopal Avstralijo, plavolasi Larson pa je bil najboljši Amerikanec. (Točneje: najboljši Američan Farrel je stal ob strani, ker je izpadel, sedem dni po operaciji slepiča na izločilnih tekmah za sestavo reprezentance ZDA). Po siloviti borbi sta oba hkrati udarila po steni na cilju. Nastalo je dolgo prerekanje, v katerem so bili trije sodniki za Devitta, trije pa za Američana. V plavanju ni fotocelic, finiša ne snemajo na filmski trak. Zato odloča glavni sodnik. Glavni sodnik pa se je odločil za Avstralca.

Američani so skočili v zrak: »Zmagal je naš Larson!« Njihovo pritožbo pa je vodstvo tekmovanja odbilo. Zlata medalja je odšla v Avstralijo. Larson še vedno trdi, da se je prvi dotaknil cilja pod vodo, medtem ko je njegov nasprotnik zamahnil po zraku. »Mislil sem,« da sem zmagal pripoveduje vsakomur, kdor ga hoče poslušati. »Obkolili so me fotografi, Devitt pa je odšel s sklonjeno glavo. Kljub temu pa je Devitt vsekakor sijajen plavalec in borec.«

V olimpijski vasi je večina v tem avstralsko-ameriškem sporu na Larsonovi strani. Le-ta je namreč tam, posebno v ženskem delu vasi, zelo priljubljen.

VRNIL SE BOM!

S tem pa spisek pritožb ni izčrpan. Prireditelji kljub skrbnim pripravam niso vsega predvideli. Skakalci s palico, med katerimi je tudi Celjan Roman Lešek (za finale bo moral preskočiti 440 cm), se pritožujejo zaradi peska v jami za doskok. V isto jamo bodo na igrah skakali še v daljino in troskok. Sedaj pa si predstavljajte, se pravi s štirih metrov in pol pasti na hrbet v mivko.

Skakalci s palico zahtevajo žaganje, ki je običajno na njihovih prireditvah. Pravijo, da bi bilo moč zadevo v nekaj urah urediti. Svetovni rekorder, Američan Don Bragg in favorit za olimpijsko kolajno je izjavil celo: »Pasti v pesek je zelo nevarno. Prav gotovo ne bom tvegal poškodb in zlomov. Če ne bodo preskrbeli žaganja, me ne boste videli skakati, ampak se bom vrnil domov...«

Trdijo, da je za pomanjkljivosti kriva obilica funkcionarjev. Na olimpijskem dirkališču, ki ga obiskuje kakih 2000 gledalcev, je na primer 400 do 500 funkcionarjev in rediteljev. Največja pomanjkljivost tega je, da so prireditelji postavili 5 ljudi, kjer bi bil popolnoma zadosti samo eden.

ZANIMIVOSTI IZ OLIMPIJSKE VASI

V olimpijski vasi je moč zvedeti polno zanimivosti.

Svetovnega rekorderja v skoku v višino ameriškega črnca Johna Thomasa neprestano oblegajo lovci avtogramov. Ne puste ga pri miru niti pri treningu. To pa je bilo ravnodušnemu črncu vendarle preveč: »Saj ni moč trenirati,« je zakričal na ves glas, pobral svoje stvari in jo odkuril v svojo sobo.

Sovjetski športniki se v prostem času sprehajajo po mestu, po trgih, vatikanskih muzejih, stolnicah in parku. Njihovi sprehodi pa niso dolgi. Kmalu se vrnejo v vas, kjer počivajo v udobnih ležalnikih.

Rekorder med kuharji olimpijske vasi je Italijan Valsecchi. Sovjetski športniki, ki so pripeljali s seboj posebnega kuharja, so se po nekaj dneh zatekli k njegovi italijanski kuhinji.

Japonci so v Rimu kot mravlje. (Prihodnja olimpiada bo v Tokiu). S fotografskimi aparati in filmskimi kamerami pritečejo na vsako prireditev in tekmovanje. Pritisnejo tekmovalce in objekte z leve strani, z desne, spodaj in zadaj. Kamere brne, fotografi skačejo sem in tja. Ko pa se začne tekmovanje, Japonci zginejo s stadiona. Športni del prireditev jih očitno ne zanima.

Na olimpijskih igrah nastopa tudi sloviti ameriški pisatelj Charlton Mitchell. S svojo jadrnico »Finisterre« je že trikrat zmagal na regati na Bermudih. Sedaj pa si je pisatelj zaželel zapisati nekaj lepih strani o olimpiadi. Svojo posadko za nastop na igrah je pripravljal štiri leta...

STANE FUGINA

S. BOŽINOVIĆ

ZNAMENJA S STOLPA

»Ko sem pobegnil od vsega in našel v nacistični stranki ideal svojega življenja,« je nadaljeval, »se je ta idiot spet vmešal. Po svojih zvezah mi je delal težave. Pa mu ni uspelo. Napredoval sem. Te zanima, kako? Mar je to važno? Poglavitno je, da sem napredoval, da so se mi začela odpirati vrata do slave. Žal je bila ta vojna prekratka, da bi uresničil vse svoje ideale. Če bi trajala le še leto dni, bi mi ne bilo nikoli žal, da se ne pišem Hofenberg. Ne bi mi bilo žal, ker bi bilo moje ime slavnejše in bolj znano.«

V bližini je nekaj zašumelo, kakor da je počila suha vejica. Iskra upanja se je zasvetila v Pavlini hočeh. Ozrla se je v tisto smer, on pa je govoril, ne da bi se zmenil za šum.

»Vojne je konec. Nemčija je premagana, mi pa nikoli. Še bo prišel čas, ko bomo povedali svoje. Dotlej bom počival. Če pa hočem počivati, se moram najprej otresti bremena, ki me je tlačilo kot mora vsa leta... Vedel sem, da moram z vami obračunati... Vrnil sem se. Tvoja draga Magda mi je pomagala uresničiti zamisel. Šlo je hitreje, kot sem pričakoval. Ko bom opravil s teboj in mimogrede uredil še nekaj, bom nekaj časa miren. Za te tri dni si bom priskrbel zanesljiv alibi, potem pa bom nastopil kot edini živi dedič grofa Avgusta Hofenberga. Dovolj ljudi ve, da sem njegov sin, sicer pa bosta zadoščala Magda Lindemann in Siegfried Beer.« Utihnil je, očitno z namenom, da bi užival ob pogledu na prestrašeno dekle. »Kakor vidiš, sestrica, ne bo ravno tako slabo,« je spet pokazal gnile zobe. »Zdaj pa zdrdraj zadnjo molitvico, če misliš, da ti bo koristila.«

»Ne, ne... Nikar,« je zastokala. »Ne ubijajte... Umaknila se bom, vse boste podedovali... Nikar...«

»Kljub temu bom vse podedoval. Tako bo varneje,« se je spet blazno zarežal.

Sunkovito je segel v hlačni žep, trenutek kasneje sa je držal v roki bodalo. Zamahnil je, tulec je padel na pesek.

Dekletove široko razprte oči so strmele vanj. Z obema rokama si je segla pod brado, tja, kamor so strmele zločinčeve blazne oči. Prvi trenutek so se ji ustnice zganile komaj zaznavno, zamolkel glas je prišel iz njenega grla. Vratne žile so se napele, iz ust se ji je utrgal krik ženske, ki je prosila milosti in je klicala na pomoč.

»Ne, ne... Na pomoč! Na pomoč!«

»Še vpij, še!« je vreščal kot mlad pes. »Kar vpij! Kli...«

Beseda mu je zamrla v grlu. Šum, ki ga je slišal za svojim hrbtom, ni bil tak, kot ga napravi gozdna žival, ki popotniku prečka pot. Bil je topot človeških nog, ki niso več pazile, da bi jih nihče ne slišal.

Sunkovito se je Friedrich obrnil v tisto smer, v delcu sekunde je opazil kakih petdeset korakov daleč dve postavi, ki sta se pognali iz grmovja. Slišal je krik enega izmed njiju in nekaj besed v jeziku, ki ga ni razumel.

V enem samem skoku je bil Friedrich Tallheimer pri vratcih v ogradi. Odprl jih je in se zviška pognal na šoferski sedež. Ko se je eden izmed zasledovalcev znašel pred vrati, je jeep skočil z mesta in zdrvel, od koder je prej pripeljal.

Od zadaj je nekaj prifrčalo, šinilo Tallheimerju mimo ušesa in udarilo v šofersko šipo. Hkrati s steklenimi črepinjami je padel beguncu v naročje za pest debel kamen, ki je le za las zgrešil cilj.

Ni se več zmenil za klice, ki so se v neznani govorici ponovili za njegovim hrbtom. Avto je zdrvel z največjo možno hitrostjo, to pa je bilo tudi edino, česar si je Friedrich Tallheimer želel v tistem trenutku.

XV

Ker je kapetan naglo začutil tla pod nogami, je vedel, da ni padel posebno globoko. Priletel je na noge, padel je na nekaj, kar se je vdajalo pod težo, zato je izgubil ravnotežje in se zvalil po tleh. Ta drugi padec je bil mnogo bolj neprijeten kot prvi, ker je kapetan udaril z glavo ob nekaj trdega, tako da je videl kljub popolni temi na tisoče zvezd.

Najprej je zaklel na ves glas. Niti na misel mu ni hodilo, da bi ga lahko kdo slišal. Sicer pa se mu ni bilo treba bati, da bi ga kdo ozmerjal zaradi plohe nespodobnih besed, ker se je že naslednji trenutek zavedel, da je zgrmel v spretno nastavljeno past.

Iz žepa je vzel vžigalnik. Plamen je medlo osvetlil prostor, komaj za spoznanje večji od jetniške celice. Za razliko od nje pa v tem prostorčku ni bilo okenca ali line, skozi katero bi prihajal zrak. Kljub temu bi bilo v ječi kar znosno za nos in pljuča, če bi ne zadišalo kislo po nagniti slami.

Visoko je dvignil roko z gorečim vžigalnikom in iskal v stropu luknjo, skozi katero je priletel. Do stropa je bilo kakih šest ali sedem metrov, plamen vžigalnika pa preslaboten, da bi kapetan lahko opazil razpoke v stropu. Sicer pa mu ne bi pomagala nobena ugotovitev o možnosti bega skozi strop, ker ni bilo v ječi razen glinastega vrča, ob katerem se je potolkel, prav nobenega predmeta, da bi se po njem vzpel do visokega stropa. Ko je opazil pri tleh železna vratca, je spoznal, da je rešitev mogoča le tam.

Stopil je k vratom in s pestjo mahnil po njih. Ugotovil je, da so vrata močna in da pri njih ne prihaja v poštev nobeden izmed številnih prijemov, ki se jih je bil naučil v posebnem tečaju za odpiranje ključavnic. Žal mu je bilo, da ni imel s seboj samokresa, ker bi le pod strelom iz njega popustili zapahi. Še enkrat se je ozrl. Nič. Vendar ni postal malodušen. Zamislil se je in se odločil.

Segel je po glinastem vrču in ga razbil ob kamnitem zidu. Zamolklo je odmevalo po visoki ječi. Kapetan Bunch je držal v roki le ročaj in dulec. S tem ostankom glinastega vrča je začel tolči po železnih vratih, ker je upal, da ga bo kdo slišal in prišel pogledat. Presenečen je bil ob ugotovitvi, da odmevajo udarci le navznoter, v njegovo celico, ne pa tudi navzven, torej tako, kot če bi človek tolkel po kovinski plošči, ki bi bila pribita na les. Spoznal je, da so se nekdanji grajski gospodje zavarovali tudi pred takšnim vznemirjanjem.

Ker se mu ni utrnila nobena pametnejša misel, se je zleknil na vlažno slamo. Že je hotel križgati cigareto, pa se je premislil: cigaretni dim bi mu lahko pokvaril zrak, ki ga v majhnem prostoru ni moglo biti na pretek. Čeprav ga je imelo, da bi potegnil nekaj dimov, se je zadovoljil le z duhanjem tobaka.

Čez čas se je umiril in začel razmišljati o ugotovitvah, ki so se zadnjih nekaj ur tako naglo kopičile v njegovih možganih, da jih ni utegnil urediti.

Še vedno ni vedel, kdo je morilec. Morda je imel koga na sumu, vendar je bila takšna misel le ena izmed številnih domnev in jo je bilo treba podpreti z dejstvi. Spoznal je, da je v vso reč zapletena Magda Lindemann, ki je pomagala morilcu, skratka je pripravljala zločin, neznanec pa je potem opravil zadnje dejanje. Če bi dobil v roke Magdo Lindemann, bi ne bilo več daleč do prave niti v zamotanem klobčiču. Žal pa je ugotavljal, da ima Magda Lindemann njega v rokah in da zločinci — zdelo se mu je, da jih mora biti več — nadalje uresničujejo svojo hudičevo zamisel, medtem ko on onemoglo preklinja v temni celici.

Čakati, je spoznal, čakati bo treba. Zdelo se mu je, da mu ne bo treba dolgo čakati. Prepričan je bil, da bo začel narednik Hardy, ki ga je bil po nočni straži pred vrati grofične Pavle poslal k zasluženemu počitku, sumiti prvi trenutek, ko se bo zbudil, in bo kaj storil, vsaj obvestil schwerinsko poveljstvo, če že nič drugega. Upal je celo, da bi mogel kaj storiti zanj mladi, inteligentni Jugoslovan, če bi kakorkoli izvedel ali vsaj zaslutil, da je kapetan Bunch v zagati. Torej — čakati.

Kapetan Bunch kasneje ni videl, ali je ždel v celici dobro uro ali morda dve, ker mu takoj potem, ko je zgrmel v globino in se potolkel ob glinastem vrču, ni prišlo na misel, da bi bil pogledal na ročno uro s svetlimi številkami. Sedel je, z zaprtimi očmi je razmišljal o vsem mogočem.

Tudi skozi zaprte veke človek zazna odblesk svetlobe. Vsakdo ve, da je že marsikoga ujezil, ko je v temni sobi prižgal luč, ki je spečega človeka zaščemela v oči in ga zbudila. Tako je tudi kapetan Archie Bunch začutil, da se je v njegovi ječi nenadoma prižgala luč. Odprl je oči: celica je bila polna električne svetlobe. Nemara so njegove oči pretiravale, ko so posredovale možganom to zaznavo, ker je brlela visoko pod stropom kvečjemu petnajstsvečna žarnica, ki se mu je ob nenadnem poblisku v temi zdela močna kot julijsko sonce.

Takoj potem je škrtnil ključ. Tisti trenutek je doživel kapetan Archie Bunch v kratkem obdobju že tretje presenečenje. Prvo je bilo takrat, ko je naivno nasedel ukani in je zgrmel v luknjo, drugo, ko se je prižgala električna luč, in tretje: med podboji je zagledal do blaznosti zbegani obraz Magde Lindemann.

»Ali naj si razlagam ta vaš obisk kot posledico očitkov vesti?« jo je vprašal. Ni čakal na njen odgovor: »Vsekakor vam bom to štel kot olajševalno okoliščino, gospa Lindemann.«

»Rešite jo, gospod kapetan, rešite jo! Hitro... Tudi njo bo ubil,« je vila roke in strmela v zelenkaste, vlažne stene kapetanove ječe. »Brž pojdite z menoj, sicer bo prepozno. Kasneje vam bom vse povedala.«

Izraz na Magdinem licu je bil to pot zares tak, da bi nihče ne mogel dvomiti o iskrenosti njenih besed. Že njen prihod in namen, da bi ga rešila, je kapetana prepričal o tem.

»Pojdiva, brž!« ji je zaklical. Ob zvoku svojega glasu je začutil, da je Magdina vznemirjenost nalezljiva.

Ni ji bilo treba dvakrat reči. Zasukala se je na pragu, kot plaha gazela stekla po kamnitih stopnicah in potem po zavitem hodniku navkreber.

»Tod pojdiva, tu je krajša pot,« mu je rekla in ga potegnila za seboj na hodnik, ki je peljal do vrat, za katerimi se je zvrstilo mnogo dogodkov, opisanih v tej zgodbi.

Magda je pritisnila na gumb, zapah je skočil, vrata so se neslišno odprla.

»Tecite čez ta travnik proti gozdu,« mu je z roko pokazala smer. Prišli boste do lese v žični ogradi, po srednji stezi pa do lesene bajte. Tam ga boste našli, grofično je odpeljal. Pohitite!«

Kapetan je skočil po kamnitih stopnicah proti mostiču.

»Morilec je Tallheimer, Friedrich Tallheimer,« je zaklicala za njim in ponovila: »Tallheimer...«

Med tekom se je kapetan ozrl in ji pomahal z roko, češ da je razumel.

Na levi je šumel Schmalenbach, na desni, tam, kjer je peljala cesta čez večji most proti gradu, je slišal kapetan Bunch brnenje motorja. V naglici je pogledal tja in opazil jeep, ki je z nezmanjšano hitrostjo drvel proti mostu, kjer je stalo nekaj avtomobilov in kočij. »Eden naših,« je pomislil in se pognal na travnik. Gosta trava mu je segala visoko čez kolena.

V daljavi si je izbral vrhove dreves, ki so mu kazali pot. Po valovitem zemljišču je pritekel na vzpetino. Nekaj sto metrov pred seboj je zagledal gozd, kjer naj bi stala lovska koča, ki mu je o njej v naglici povedala nekaj besed preplašena Magda Lindemann.

Nenadoma je obstal kot vkopan. Nekdo mu je tekel nasproti, za njim pa sta prav tako hiteli proti gradu dve postavi, med katerimi je ena očitno podpirala drugo.

Kapetanu se je zazdelo, da ga je oni opazil, zato je zavil proti njemu in začel mahati z rokami. Nekaj trenutkov kasneje je kapetan spoznal Žarka, svojega mladega jugoslovanskega prijatelja. Fant je tekel tako naglo, da se je zdelo kapetanu najpametneje, če kar počaka. Ta domneva se je spremenila v sklep, ko je spoznal v postavi, ki jo je druga podpirala, grajsko gospodično Pavlo.

*

Prava sreča, da je bilo poldne in so se bivši ujetniki, ki so vse dopoldne vrveli po grajskem dvorišču, zaradi izredno močnega majskega sonca umaknili v senco pod drevje. Sreča, ker je jeep, ki ga je vozil ali norec ali pa človek, ki se je preveč zanašal na svojo spretnost in na zavore, zdrvel od glavnega mostu do mostiča tik pred gradom s hitrostjo, ki bi bila tvegana celo na ravni, pregledni avtomobilski cesti.

Avto je obstal tik pred grajskim zidom. Če bi voznik zavrl le delček sekunde kasneje, bi se zgodilo: ostal bi kup železja, prepojenega s človeško krvjo.

Zavore so zaškripale, avtomobilski plašči so zacvilili na kamnitih kladah. Neka ženska, ki je prav takrat prišla skozi grajska vrata, je prestrašeno zavpila, potem pa je naglo skočila od vrat, da bi se umaknila ameriškemu vojaku, ki se mu je zelo mudilo v grad.

Pred vrati je obstal, se naglo obrnil in skočil k avtu. Presenetljivo naglo je zgrabil ploščato posodo z bencinom, pritrjeno na notranjo steno vozila. Zadel si jo je na rame in odhitel po stopnicah.

Kakor bi mu bil vrag za petami, je zdrvel po prostorni veži in se pognal po stopnicah v prvo nadstropje. Na vrhu stopnic je za trenutek obstal. Od leve je prihajalo nekaj ljudi, na desni je bil hodnik prazen. Sunkovito je zavil tja. Tam, kjer je hodnik zavil na levo, je spet obstal in se ozrl. Pogrebci se niso menili zanj, mirno so odhajali po stopnicah.

Izpustil je bencinsko posodo in zdrvel k vratom. Odprta so bila, soba za goste pa prazna. Skočil je po posodo, jo odprl, polil preprogo z bencinom in stekel k naslednjim vratom.

Dvokrilna vrata so bila zaklenjena. Umaknil se je korak, dva in se zaletel s pleči. S treskom so se odprla, vojak je z blaznim krohotom zdrvel v salon.

*

Kakor da bi tekmovala, kdo bo prej na robu parka, sta Žarko in kapetan Archie Bunch napela vse sile. V divji dirki sta se spotikala in se opotekala na kotanjastem, z gosto travo poraslem zemljišču.

Sto misli se je utrnilo v kapetanovi glavi. Prepričan je bil, da se je skrival v uniformi ameriškega vojaka, ki je z blazno naglico drvel z avtom v grad, trikratni morilec Friedrich Tallheimer. Misli so mu izpodrivale druga drugo, vedno iznova se je vračala tista najvažnejša, izražena v vprašanju, zakaj se je morilec vrnil v grad. Zakaj ni zavil z jeepom — kapetan je vedel, da morilec izvrstno vozi — na asfaltno cesto? V eni sami uri bi bil dovolj daleč od gradu, da bi se lahko skril v množici brezdomcev, ljudi brez osebnih izkaznic, in sumljivih oseb, ki jih je mrgolelo v premaganem hitlerjevskem rajhu. Le zakaj se je vrnil? Mrzlično je iskal kapetan Archie odgovor na to vprašanje, hkrati pa je spoznaval, da se je morilec sam odpeljal v grad, ki se bo spremenil v past, od koder mu ne bo več uspelo uiti.

Za trenutek je pomislil na Magdo Lindemann. In dalje: po naključju sta se znašla dva mlada človeka prav tam, kjer je hotel zločinec zagrešiti novo grozodejstvo... Magda Lindemann se je spremenila iz zločinčevega slepega orodja v nasprotnika, in sicer v prav zadnjem trenutku. Morilec se je vrnil v grad, je pomislil kapetan Archie Bunch. Zakaj? Namen je jasen: Magda. Prav zato čim hitreje v grad, se je spodbujal kapetan, rešiti je treba življenje ženske, pa čeprav je zaradi sodelovanja kriva skoraj toliko kot morilec sam.

»Kapetan,« ga je poklical spremljevalec v teku z glasom, da se je zdrznil. »Poglejte... Grad...« Žarku je pohajala sapa, le s težavo je stisnil iz grla te besede, roko pa je iztegoval proti velikemu oblaku dima, ki se je valil z dvoriščne strani gradu.

Obstala sta za nekaj trenutkov. Lovila sta sapo in strmela v dim, ki se je naglo zgoščeval. Kot oblak je zakril grajsko poslopje na podolžni strani. Tik pred njima se je začenjal grajski park. Po senci sta tekla laže in hitreje.

Že sta slišala krike, ljudje so vpili na pomoč. Skozi zmešnjavo sem in tja žvižgajočih postav sta rinila proti gradu. Bil je tak krik in vik, da so se jima ježili lasje in so ju spreletavali mravljinci.

Strašen prizor. Skozi nekaj oken na pročelni strani gradu so že švigali plameni. Ogenj je bruhnil tudi iz drugega nadstropja, zublji so plavali proti grajskim stolpom in izginjali.

Očitno so med vsemi, ki so se v trenutku, ko je izbruhnil požar, mudili v gradu ali na dvorišču, še najprej znašli bivši vojni ujetniki. Sto in sto mladih rok je seglo po škafih in vedrih na policah v grajskih hlevih, po golidah v prostoru pred kravjo stajo. Kovinsko je klokotala voda v grajskem jarku, s polnimi posodami na plečih so fantje drveli proti tistemu delu poslopja, ki so ga oblizovali plameni.

Kapetan Archie Bunch in Žarko sta stala zasopla in onemogla od napornega teka nekje ob robu žalostnega prizorišča vse do trenutka, ko je eden izmed bivših ujetnikov zavpil, kolikor so mu dale moči, in iztegnil roko proti zidovju na vrhu grajskega poslopja.

»Glejte požigalca!« so zagrmeli fantje in vsak v svojem jeziku.

Nihče izmed njih pa ni dodal temu vzkliku tistega najvažnejšega: »Glejte morilca!«

»To je on,« je vzkliknil Žarko, brž ko se je ozrl v tisto smer. »Kapetan, to je Tallheimer!«

Silni vrvež je ponehal, ljudje so utihnili. Vse oči so bile uprte v postavo, ki je poskakovala na ravnem delu strehe ob najvišjem grajskem stolpu, opletala z rokami in vpila s hreščečim glasom.

»Ponorel je, zmešalo se mu je,« je zašepetal kapetan. »Fant, za menoj!«

Ljudje so se jima umikali, nekaj bivših ujetnikov je odvrglo posode z vodo in pohitelo za njima.

Na vrhu stopnic so srečali skupino ljudi, ki so nosili krsti s truploma starega in mladega grajskega gospodarja. Malone vsa grajska služinčad je stala ob steni na hodniku. Zmedeno so strmeli predse, kakor da še vedno niso povsem doumeli, kaj se dogaja. Le nekaj najbolj praktičnih, preudarnih žensk je vneto reševalo iz sob po trenutnem premisleku najbolj dragocene predmete. Z glasnimi klici so opozarjale nase tiste, ki so s polnimi vedri v rokah hiteli po stopnicah proti najhujšim žariščem požara.

Kapetan Archie Bunch in Žarko sta tekla dalje. Prav tam, kjer so se odcepile od osrednjega hodnika zavite stopnice, ki so peljale proti vratom na ograjeno grajsko streho, sta dohitela narednika Hardyja, Poljaka Martina in Magdo Lindemann.

Martin je bil prvi na vrhu stopnic. Pritisnil je na kljuko. Po eni izmed poljskih kletvic – bila je občutno manj nespodobna, kot so jih vojni ujetniki jugoslovanskega rodu dolga štiri leta uporabljali na račun svojih nemških stražarjev – je Žarko uganil, da je nekaj narobe. Še dvakrat ali trikrat je Martin pritisnil na kljuko: vrata so bila zaklenjena.

To pot se je prvi znašel narednik Hardy. Dve krogli iz samokresa v ključavnico sta opravili svoje. Pot na streho je bila odprta.

Zlezli so na obzidje prav tam, kjer se je pri manjšem stolpu končeval zaščitni zid. Veter jim je nosil naravnost v obraz dušeči dim in vročino, ki jih je prisilila, da so se umaknili na drug konec.

Tisti trenutek so ga zagledali. Friedrich Tallheimer je sedel na dobrega pol metra visokem in skoraj prav toliko širokem nadzidku, ki je oklepal grad z obeh strani in ga je bilo od spodaj videti kot nekakšno zidano ograjo. Krohotal se je na vse grlo kot človek, ki mu je uspela posrečena šala, izredno dobra domislica. Smejal se je krčevito, odsekano, gledaj jih je in se jim režal v obraz, da so videli rdečkaste dlesni z rumenimi škrbinami.

»Tallheimer, takoj dol!« mu je zaklical kapetan Archie Bunch in stopil proti njemu.

Blaznež se je zasmejal še glasneje. Krohotal se je, da se je zibal na nevarnem sedežu. Potem je nenadoma utihnil, vstal in se zravnal.

Ob pogledu na to njegovo početje je kapetan obstal. Počakal je, da so prišli še drugi k njemu. Ne da bi izpustil z oči suhljato postavo na nadzidku – kakor bilka v vetru se je majala nad prepadom – se je od strani ozrl po narednику Hardyju in mu zašepetal v angleščini:

»Skušajte ga zadeti v nogo! Morda bo padel na to stran.«

Hardy je že držal samokres v roki, takrat pa se je razlegel krik Magde Lindemann:

»Moj sin... Friedrich, kje je moj sin? Obljubil si...«

Blaznež na nadzidku se je zvijal od smeha. Levico je iztegnil proti ženski, z desnico se je tolkel po kolenu. Pri tem se je tako nevarno majal in se pozibaval, da bi lahko vsak trenutek zgrmel v globino.

Odjeknil je strel.

Tallheimerjevo telo se je za trenutek umirilo in otrnilo. Z obema rokama si je objel stegno dobro ped nad kolenom. Med drgetajočimi prsti mu je polzela kri. Krvavo dlan si je nesel tik k očem in se zastrmel v rdeči madež.

»Nadenj! Zgrabite ga!« je zaklical kapetan in skočil. Še preden so se ga dotaknili njegovi prsti, se je Tallheimer sklonil in poskočil. Visoko se je odrinil z nogami in izginil za zidom. Zgrmel je v globino.

Krik Magde Lindemann se je izgubil v glasovih množice, ki je stala na pročni strani grajskega poslopja.

Naslednjo sekundo je bilo vse tiho, potem pa so oni na grajski strehi slišali zamolkli odmev telesa, ki je padlo na skale.

*

Čez kake pol ure so pridrveli schwerinski gasilci. Še vedno se je kadilo iz sob, kjer so ljudje medtem že pogasili požar.

Kdaj pa kdaj se je pokadilo še naslednji dan, ko so bivši vojni ujetniki v dolgem sprevodu zavili z grajskega dvorišča in se odpravili v svobodno domovino.

KONEC

Krogla je poletela. Koliko metrov bodo zabeležili...

TRINAJST LET ŠPORTA

Že trinajstič so se letos sešli slovenski grafičarji na tradicionalnih letnih športnih igrah, ki jih vsako leto prirejajo pod pokroviteljstvom republiškega odbora sindikata delavcev industrije papirja in tiska.

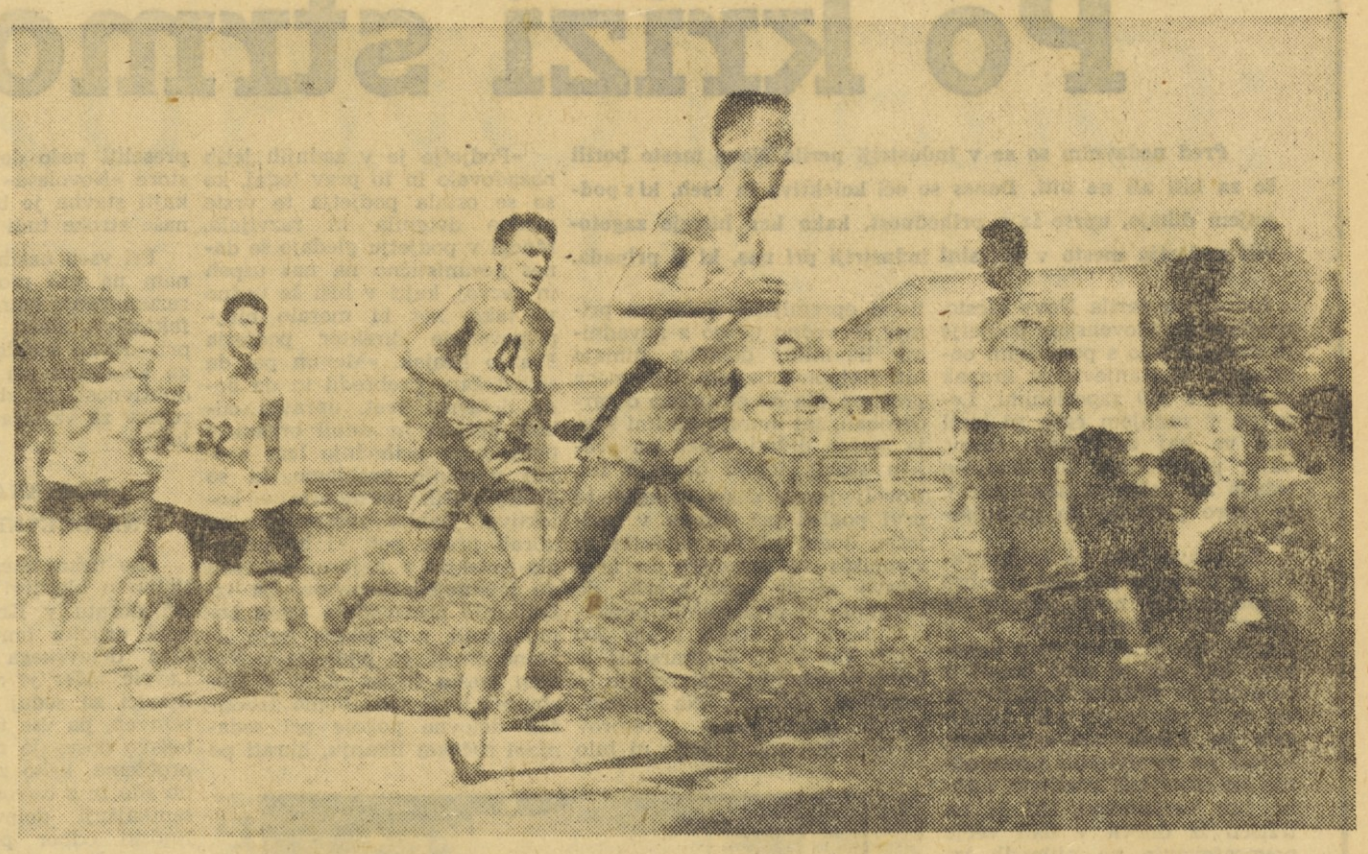

Borba v teku na 1500 m je bila huda — organizator in opoldanska vročina pa tekmovalcem nista bila ravno naklonjena.

Trije lepi sončni dnevi, izpolnjeni od jutra do mraka s pestrim športnim programom, so za nami. Trije dnevi, polni zagrizenih borb, prizadevanj, uspehov, pa tudi razočaranj za tiste, ki so jim upanja poletela previsoko. Zdaj na igriščih ne plapolajo več zastave, imena zmagovalcev so znana, pokali razdeljeni, delavci grafične stroke iz dvanajstih podjetij so se poslovili in se razšli. Morda za leto dni, se pravi do prihodnjih letnih iger, ali pa morda samo za nekaj mesecev do zimskih iger, kolikor bodo te po dveh letih premora letos spet obnovili.

Pa vendar je prav, če o teh igrah spregovorimo še enkrat; ne zato, ker bi želeli dejavnost športnikov-grafičarjev še posebej popularizirati, ampak bolj zato, ker je ostalo mnogo problemov, o katerih je bilo govora, nerešenih in mnogo vprašanj brez odgovora.

Ne mislimo tu na uradne razgovore z zapisnikom in dnevnim redom — takih razgovorov niti ni bilo — temveč na vse tiste pomenke in besede, ki so bile izrečene, brž ko sta se sešla dva športnika iz dveh različnih podjetij.

»Kako je organizirana športna dejavnost v vašem podjetju? Kako ste trenirali? Kakšne pogoje imate?...«

Kako organizirati bodoča srečanja?

Kako zagotoviti finančna sredstva?

Kako omogočiti čimvečjemu številu grafičnih delavcev udeležbo na teh športnih prireditvah?

Dodajmo k vsem tem vprašanjem še eno, čeprav ga tokrat niso načenjali, namreč — ali so takšne športne prireditve, ki so nujno združene s precejšnjimi materialnimi izdatki, sploh potrebne, oziroma, če doseženi rezultati upravičujejo porabljena sredstva? Večkrat smo že slišali glasove tako »za« kakor »proti« in še takšne, ki so se držali ob strani in bili mnenja: če so takšne igre — dobro, če jih pa ni — pa tudi dobro!

ZA ALI PROTI?

Najbrž smo si v tem vsi edini, da je prav delavcem grafične stroke športna rekreacija še kako potrebna ter bi jo lahko uvrstili kot učinkovito sredstvo na prvo mesto zdravstvene preventive. Če je tako, potem bi bila dolžnost sindikalnih organizacij pa tudi samoupravnih organov v podjetjih, da športno dejavnost ne samo tolerirajo, temveč da ji posvete mnogo več pozornosti kot doslej. Takšna prizadevanja ne bi naletela le na dober odziv pri članih kolektiva, ustvarila bi tudi neprecenljivo korist zdravju zaposlenega osebja — kar končno spet pomeni prihranek in korist v gospodarskem poslovanju podjetja.

Gledano s takšnega stališča, predstavljajo vsakoletne grafične igre veliko izpodbudo za športno dejavnost v posameznih podjetjih. Marsikje se je treba prav tem igram zahvaliti, da ni športna dejavnost povsem ugasnila in da se vsaj nekaj posameznikov trudi, da bi jo obdržali pri življenju. Spet drugod pa so prav s pripravami za grafičarske igre dosegli neverjetne uspehe pri aktivizaciji doslej neaktivnih športnikov. Za primer samo »Gorenjski tisk«! Športniki tega kolektiva sicer niso odločujoče posegli v borbo za prva mesta, so pa brez dvoma posekali vse nasprotnike s številom nastopajočih. In kaj je bolj razveseljivo: nekaj starih prekaljenih športnih veteranov, ki že desetletje zastopajo v nespremenjeni postavi barve svojega kolektiva, ali vrsta mladih fantov in predvsem še deklet, ki so jih šele pred nekaj meseci navdušili za to vrsto razvedrila in ki so se z velikim veseljem začeli udejstvovati v raznih panogah športa, do katerega dotlej niso našli poti! Motil bi se, kdor bi mislil, da so nastopali na tekmovanju nepripravljeni, čeprav je res, da so mnogi izmed njih v športu šele začetniki in zato niso zabeležili pomembnejših rezultatov. Toda glavno je, da je led prebit. Zdaj je na vrsti skrb kolektiva, da to spontano športno dejavnost ohranijo pri življenju ter da jo še dalje razvijajo preko vsega leta. Če bo tako, potem lahko mirno pribijemo:

Ja, smo za vsakoletne igre grafičarjev, ker predstavljajo koristno spodbudo in ker so obenem nekakšna revija, nekakšen pregled prizadevanj in uspehov, doseženih na področju delavskega športa v grafičnih kolektivih!

PRIHODNJE LETO — BOLJE!

Čeprav se je organizator letošnjih iger potrudil, da bi vse pripravil kar najbolje in kar mu je v dobršni meri tudi uspelo, pa vendar ni mogoče mimo nekaterih ugotovitev.

■ Tekmovanje v namiznem tenisu se je zavleklo ne samo pozno v noč, temveč prav v zgodnje jutranje ure. Menda ni treba posebej dokazovati, da je takšno ravnanje nedopustno, pa čeprav so udeleženci turnirja sami zahtevali, da se tekmovanje ne prekine in se pri tem celo sklicevali na podobne primere s svetovnega prvenstva, kjer so menda prav tako igrali vse do jutra. Pustimo svetovne prvake in če že nimamo bolj primernih zgledov — velja poslušati lastno pamet in trezno presojo tistih, ki niso prišli na tekmovanje zato, da bi za vsako ceno zmagali, ampak zato, da bi tudi s tega tekmovanja odnesli korist!

■ Borba za točke je bila huda. Nič čudnega torej, če so si nekatera moštva pomagala na ta način, da so njihovi najboljši posamezniki nastopali kar v vseh disciplinah, da bi tako svojim prinesli čim več dragocenih točk. Takšna praksa ima dvojno pomanjkljivost: prvič uspeh moštva ni dejanski odraz športne ravni v njihovem kolektivu, temveč le zasluga nekaterih talentiranih posameznikov, drugič pa pomeni takšno hlastanje za točkami pretirano obremenitev posameznikov, kar spet ne more imeti nobene koristi za njihov organizem! Takšnim in podobnim špekulacijam bi se v prihodnje kaj lahko izognili, če bi omejili število disciplin, v katerih lahko isti tekmovalec nastopa!

■ Skoraj na vseh sindikalnih športnih prireditvah predstavljajo poseben problem sodniki. Nekako udomačeno je že mnenje, da za takšne prireditve niso potrebni kakšni posebni sodniki, ker je tako vse skupaj bolj šala. Izkušnje pa nas vedno znova uče, da so prav na takšnih tekmovanjih potrebni dobri sodniki, ki ne poznajo samo športnih pravil, ampak znajo tudi trezno presoditi, kdaj in kako je treba ta pravila izvajati, predvsem pa morajo biti dovolj avtoritativni in obenem dovolj širokogrudni, da igralcem s svojimi odločitvami ne ubijajo veselja do igre.

■ Končno omenimo še družabno stran športnih tekmovanj, ki vsekakor ne sodi na zadnje mesto. Grafične igre pomenijo lep prispevek k medsebojnemu spoznavanju in zbliževanju delavcev sorodne stroke. Novi znanci, novi prijatelji; niso redki primeri, da se celo ljudje iz istega podjetja spoznajo šele na teh igrah. Temu družabnemu delu prireditve pa bo treba v bodoče posvetiti še več pozornosti, ga bolje organizirati in predvsem poskrbeti, da bo na kulturni višini. Razbiti kozarci in polite mize vsekakor ne sodijo na srečanja športnikov, še manj pa so poklicane sindikalne podružnice, da plačujejo iz svojih sredstev zapitek za njimi. Z malce posluha in iznajdljivosti bo na prihodnjih igrah prav gotovo mogoče poiskati vrsto oblik za prijetno zabavo in res prisrčno družabnost, brez katere so še tako pomembni športni rezultati samo polovičen uspeh.

MILAN MAVER

Za uspešen met diska je poleg moči potrebno še kaj drugega. Tekmovalec poizkuša po končanem tekmovanju usvojiti nekaj tehničnih nasvetov bolj izkušenega tovariša

Okrajne delavske športne igre v Tolminu

Tretje delavske športne igre goriškega okraja bodo letos v Tolminu 18. septembra. Na njih se bodo delavci športniki pomerili v najrazličnejših panogah od raznih atletskih disciplin pa do nogometa in streljanja z zračno puško.

Na prvih in drugih športnih igrah so tekmovale samo reprezentance občin Nova Gorica, Kanal, Ajdovščina in Idrija. Letos pa bodo na igrah sodelovale vse občine v okraju.

Občinski sindikalni sveti so v tesnem sodelovanju s športnimi organizacijami sestavili razpored številnih izbirnih tekmovanj med kolektivi in posameznimi športniki, ki bodo sodelovali na prireditvi. Pravkar so po občinskih središčih izbirna tekmovanja, nekaterih se borijo ekipe za sodelovanje na okrajnih športnih igrah. Občinska ekipa, ki bo pri vseh panogah dosegla največ točk, bo prejela poseben pokal.

L. K.

OB JUBILEJU SLOVENSKIH TABORNIKOV

Sedem dni pod šotori

Aprila 1951. leta so bili položeni temeljni kamni za novo zgradbo slovenskega taborništva, katero so že konec leta 1950 začele graditi prve samonikle taborniške enote. Začetek ni bil lahak. Zgraditi je bilo treba organizacijo, ki ni mogla biti slepa kopija podobnih organizacij v tujini ali pa porušene zgradbe taborništva stare Jugoslavije. Na temelju tradicij in načel narodnoosvobodilne borbe ter našega povojnega razvoja se je oblikovala nova taborniška ideologija.

Pred kratkim — od 14. do 21. avgusta — so se prostrane planjave gozdičev in trat med Lescami in Savo pokrile z neštetimi šotori. Slovenski taborniki so se zbrali na peti — jubilejni — zlet. Praznovali so desetletnico svoje organizacije.

Pogled na del zletnega prostora

Poglavitna vsebina zleta pa ni bilo praznovanje. Razen pregleda moči in organizacijske trdnosti ter dosedanjega dela slovenskih taborniških družin je bil zlet predvsem delovno srečanje.

Več dni je bilo posvetovanje starejših tabornikov Jugoslavije. Taborniška organizacija je predvsem za mladino. Toda mnogi, ki odrastejo, hočejo ostati v njenih vrstah še naprej. Ti odrasli doslej v taborniški organizaciji še niso našli prave vsebine dela in prave organizacijske povezave. Na posvetu so se dogovorili, da bodo taborništvo med odraslimi še bolj poživili, kajti prav ta organizacija mora med ljudmi kar najbolj pospeševati željo po življenju v naravi, ne samo za zabavo in razvedrilo, temveč tudi za učinkovito rekreacijo, ki je našemu delovnemu človeku še kako potrebna. Življenje v taboru daje cenen in prijeten oddih, hkrati pa ljudi navaja na skupno življenje, složnost, tovarištvo, disciplino...

V Sloveniji je zdaj že 13.000 tabornikov. Večinoma so to mladi ljudje.

Na zletu, kjer se jih je zbralo nekaj sto, je bilo ves dan živo: izleti v bližnjo okolico, tekmovanje v taborniškem mnogoboju, pripravljanje za nastop ob tabornem ogniu, kulturne in športne prireditve...

Največ zanimanja je bilo za tekmovanje v taborniškem mnogoboju, kjer so ekipe tekmovale v postavljanju šotorov, orientacijskem teku in signalizaciji. Tekmovanje pa ni bilo zgolj športna prireditev, temveč predvsem sredstvo, da se mladina še bolj utrdi v veščinah, ki jih razvija taborniška organizacija in ki niso koristne samo za življenje v taboru, ampak človeka nasploh fizično in moralno utrjujejo. Takšna tekmovanja zlasti gradijo in oblikujejo človeka, ki je sam v sebi zdrav in srečen, hkrati pa družbi in tovarišem koristen.

A. Č.

Športniki najboljši delavci

Veslaški klub »Argo« iz Izole šteje okoli 40 aktivnih tekmovalcev, imajo pa v klubu še precej pionirjev, iz katerih »nekaj bo«, seveda šele čez leta, ko bodo odrasli. Klub ima svoje prostore tik ob živilskem kombinatu »Delamaris«, pravzaprav v sami tovarni, saj so si veslači lani uredili svojo čolnarno v nekdanjem zapuščenem skladišču. Zato me je zanimalo, kakšni so športniki-veslači v proizvodnji na svojem delovnem mestu. To vprašanje sem zastavil trenerju ženske veslaške ekipe Miranu Blazini.

»Veslanje je trd in naporen šport,« mi je odvrnil trener, »ki zahteva veliko samoodpovedi, ostrega treninga in resnosti. Lahkomiseln, površen ali len človek ne more nikdar biti veslač. Zato se za ta šport odločijo samo tisti, ki so resni in marljivi in pripravljeni spoprijeti se z vsemi težavami. In če je človek pripravljen na resno in trdo delo v športu, bo tak tudi v poklicu. Zato prav nič ne pretiravam, če rečem, da so vsi veslači — od pionirjev do mladincev in seniorjev — med najboljšimi vajenci in delavci v tovarni.«

INDUSTRIJA PERILA NOVO MESTO

Po krizi strmo navzgor

Pred nedavnim so se v industriji perila Novo mesto borili še za biti ali ne biti. Danes so oči kolektiva in vseh, ki s podjetjem dihajo, uprte le v prihodnost, kako kar hitreje zagotoviti podjetju mesto v tovrstni industriji pri nas, ki ji pripada.

Industrija perila Novo Mesto, najstarejše slovensko podjetje je danes zraslo s pomožnim obratom v Kostanjevici v krepak kolektiv s 320 zaposlenimi. Leta pa v zadnjem času ni imel kdo ve kaj zavidljivih časov, kajti proizvodnje in tehnične težave ter notranja neurejenost, bi skoro privedle do najhujšega.

Še pravočasno pa so napravili v podjetju preobrat. Dobro gospodarjenje nove uprave in delavskega upravljanja. je v razmeroma kratkem času pokazalo, kaj vse je moč doseči z zdravim in složnim kolektivom, saj se je stanje pri njih izboljšalo za kakih 200 odstotkov, hkrati pa so dvignili proizvodnjo ter izboljšali kvaliteto. Lahko jim verjamemo, saj je na tržišču iz dneva v dan večje povpraševanje po njihovih izdelkih. Med proizvodi deškega moškega perila, lahkega in zimskega od najcenejših do najboljših kvalitet, to je ob bombaža do najboljših popelinov in svil, dalje preko bogate izbire otroškega perila, so na letošnjih sejmih pobrali tudi nekaj najvišjih lovorik. Tako so dobili na sejmu mode 1960 v Ljubljani dve zlati in eno srebrno medaljo, medtem ko so dobili na sejmu v Leskovcu edino zlato medaljo za športno srajco »Vršič«, za katero, mimogrede povedano povpraševanja skoro ne morejo zadovoljiti.

Vprašali bi se, zakaj torej kriza, ko vendar s svojimi proizvodi uspevajo?

Nedvomno so spričo navedenih dejstev proizvodi kos zahtevam današnjega tržišča, vendar pogoji, ki jih spremljajo med proizvodnjo, so vse prej kot ugodni. Že sami prostori v nobenem primeru ne ustrezajo tej vrsti proizvodnje. Razen tega, da so oddelki že zdavnaj premajhni, pa so tudi sila primitivno opremljeni. Tako na primer še vedno likajo z navadnimi likalniki, delavke nimajo niti najpotrebnejšega delovnega prostora (da ne govorimo o garderobah, saj morajo pozimi svoje plašče držati vsaka na svojem stolu), toplih obrokih itd. Dovolj jasno sliko prikaže že prvi pogled pri vstopu v podjetje, koder služijo hodniki in stopnišča za skladišče in le s težavo se je moč preriti do upravnih in proizvodnih prostorov, koder se stiska okrog 200 ljudi. Vse to in še marsikaj je tesno povezano s proizvodnjo in osebnimi dohodki. Na primer, zaradi pomanjkanja prostorov in tehnične organizacije ni bilo možno doseči norm po današnjem standardu, ki je negativno vplival na proizvodne stroške, seveda tudi na prejemke delavk.

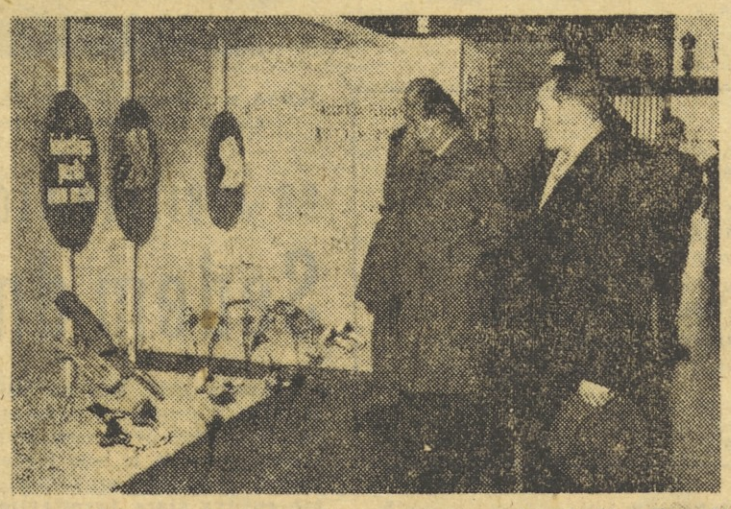

Zvezni državni sekretar za blagovni promet dr. Marijan Brecelj in predsednik OLO Ljubljana Franc Popit v paviljonu Industrije perila Novo mesto na sejmu »Moda 1960« v Ljubljani

Sicer pa prisluhnimo, kaj pravijo ljudje v kolektivu.

»Podjetje je v zadnjih letih nazadovalo in to prav tedaj, ko so se ostala podjetja te vrste močno dvignila in razvijala. Mnogi v podjetju gledajo še danes pesimistično na naš uspeh in razvoj, kajti v hiši še vedno ni tako, kot bi moralo biti,« pripoveduje direktor podjetja Franjo Lesjak. »Menim pa, da smo težave prebredli in da bodo delavski svet, upravni odbor, uprava in ostali organi v podjetju v prihodnje laže urejali notranje probleme, ki so doslej rušili harmonijo v kolektivu. Lahko rečem, da so ubrali pravo pot, ki bo privedla kolektiv v najkrajšem času do znatnejših uspehov. Za izboljšanje proizvodnje same bomo dobili v kratkem nove likalne stroje za podjetje v Novem mestu in za obrat v Kostanjevici. S tem bomo izboljšali delovne pogoje pri sedanjem ročnem likanju, hkrati pa povečali proizvodnjo in osebne dohodke zaposlenih. Urediti bomo morali tudi vprašanje prostorov in upam, da bomo le uspeli dobiti za sedaj še zasedeno privatno stanovanje v naši stavbi. Nadalje bomo skušali preseliti našo dejavnost v prostore »Novolesa« onstran Krke, kajti stavba je bila za namene naše stroke tudi grajena.

Pri vseh naših težavah računam na vso možno pomoč in razumevanje komune ter ostalih faktorjev, zlasti pa zaupam v prizadevno sodelovanje celotnega kolektiva pri dviganju produktivnosti in zbiranju lastnih rezerv za vsestranski dvig podjetja.«

»KOSTANJEVICA« NA DNEVNEM REDU

»Že nekaj mesecev razpravljamo o ukinitvi tretje izmene pri obratu v Kostanjevici,« je med drugim omenila predsednica delavskega sveta Anica Lavrič. »Ker je obrat v Kostanjevici za sedaj še v začetnih težavah, pa vse tri izmene le s težavo dosegajo norme. Zavoljo problema, kako zaposliti delovno silo in z ozirom na to, da se tamkajšnji delavski svet in ljudski odbor prizadevata na vsak način tretjo izmeno obdržati, pa je to še zmeraj odprto vprašanje. Naš delavski svet namreč meni, da bi se morala tretja izmena ukiniti, pri selekciji delavk pa zaposliti najboljše.«

DENAR IN ŠE KAJ

Medtem ko na eni strani vlagajo ogromne napore za dvig podjetja, pa družbeno in politično življenje v kolektivu še nekoliko šepa. O težavah in željah kolektiva pravi predsednica sindikalne podružnice Zofka Sopčič nekako takole:

»Radi bi organizirali kake izobraževalne tečaje ali vsaj predavanja, za kar pa nimamo nobenih sredstev. Morali bi organizirati tudi kakšne ekskurzije, tako pa prirejamo le za praznike, kot so 8. marec, 1. maj in 29. november, proslave v podjetju.

Ker se večina naših delavk vsak dan vozi na delo iz oddaljenih krajev — celo po dve uri daleč, se prizadevamo, da bi jim preskrbeli tople obroke malic. Zlasti pozimi, ko prihajajo na delo premočene in premražene, je potreba še občutnejša. V sedanjih pogojih, dokler ne dobimo prostorov, pa jim ne moremo nuditi niti čaja. Dobili smo tri milijone posojila za nadomestno stanovanje stranki, ki stanuje v gornjih prostorih podjetja. Ko bomo zasedli to stanovanje, nameravamo organizirati tople obroke enolončnic, tako da bi hrano prinašali iz delavske menze in jo nato doma razdeljevali. Upam, da bo to urejeno že v prihodnjih mesecih.

V zadnjem času se obširneje ukvarjamo z novim načinom nagrajevanja, o čemer pa bomo v prihodnjih dneh obširneje razpravljali. Tudi pri nas bomo uvedli nagrajevanje po učinku, kajti sedaj delamo še vedno po normah, ki pa niso najbolj posrečene. Vzlic temu, da normiranje nenehno izboljšujemo, pa se ne moremo prenagliti, kajti nimamo še natančnejše slike proizvodnih stroškov posameznih artiklov.«

Čeprav težave, kakršne imajo bolj ali manj v vseh večjih kolektivih, pa so v »Industriji perila Novo mesto« optimisti. **Pot, ki so jo začrtali v zadnjem obdobju, vodi naravnost do potrošnika.**

Dekleta v obratih so grupirana po brigadah in tako gre delo hitreje od rok

Motto: kar najbolj približati proizvodnjo potrebam in željam potrošnikov, jim je vodilo, s katerim so že uspeli. Tako na primer stalni potniki na jugoslovanskem in ožjem tržišču ne ponujajo samo proizvodov, marveč prinašajo domov tudi želje potrošnikov, ki so kolektivu prvi in najvažnejši napotek za delo v prihodnje. Ker prilagajajo svojo proizvodnjo okusu najmlajšega do najstarejšega kupca obeh spolov, pri njih ne obstaja več vprašanje, kdaj, marveč koliko bodo uspeli.

Obveščamo cenjene odjemalce in vse poslovne prijatelje, da se je trgovsko podjetje

»DROGERIJA«

preselilo IZ DOSEDANJIH PROSTOROV NA MESTNEM TRGU 22 V NOVE PROSTORE V ULICO MILANA MAJCNA 14 (ŠIŠKA), KJER REDNO POSLUJE OD 1. SEPTEMBRA 1960

Spored Radia Ljubljana za teden od 5. do 11. septembra

PONEDELJEK
5. septembra

5.00—8.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Nekaj domačih
8.05 Operetni zvoki
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani
8.35 Iz filmov in glasbenih revij
9.00 Od tu in tam
10.10 S sprejemnikom na dopust
11.00 Dve operni uverturi
11.15 Naš podlistek
11.35 Igra violinist Uroš Prevoršek
12.00 Ženski kvartet Kluba Koroških Slovencev
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.13 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Narodne pesmi in plesi iz Dalmacije
14.00 Glasbene razglednice
14.30 Prireditve dneva
14.35 Fran Lhotka: Vrag na vasi, baletna suita
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 »O, le prid', moj fantič«...
16.00 Naši popotniki na tujem
16.20 Majhni zabavni ansambli
16.40 Maurice Ravel: Gaspard de la nuit
17.10 Šoferjem na pot!
18.00 Operne melodije
18.40 S knjižnega trga
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Večerni simfonični koncert
21.00 XVII. Olimpijske igre v Rimu
21.30 Melodije raznih dežel
22.15 Iz naših studiov
23.10 Nočni akordi
23.50 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK
6. septembra

5.25—5.45 Nekaj domačih
8.05 Jutranji spored solistične glasbe
8.30 Europa express
9.00 Poje moški zbor Jože Moškrič
9.20 Pri dunajskih glasbenih klasikih
10.10 Ura za optimiste
11.20 Zabavni orkester Martin Gould
11.30 Oddaja za otroke
12.00 Pozdrav iz Makedonije
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Petnajst minut z ansamblom Jacques Tilkay
12.40 Pisani zvoki z Dravskega polja
13.30 Jugoslovanski operni pevci pojo popularne arije
14.10 Komorni zbor RTV Ljubljana
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Italijanske in južnoameriške popevke
16.00 List iz domače književnosti
16.20 Predstavljamo vam znamenite orkestre
17.10 Razgovor z volivci
17.20 Parada plošč
18.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike
18.15 Od plesišča do plesišča
18.50 Človek in zdravje
20.00 Poje zbor JLA iz Beograda
20.30 Jugoslovanski pevci in ansambli zabavne glasbe
21.00 XVII. Olimpijske igre v Rimu
21.30 Ob Sredozemskem morju
22.15 Igramo za vas
22.40 Jazz z orkestrom Benny Goodman
23.10 Nočni komorni koncert mladih slovenskih skladateljev

SREDA
7. septembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Nekaj domačih
8.05 Zbor Lira iz Kamnika
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani
8.35 Zvočni kaleidoskop
9.00 S sprejemnikom na dopust
10.10 Ciklus velikih simfonij — XII. oddaja
10.47 Dragutin Savin: Tri orkestralne slike
11.00 Zavrtimo našo zabavno ruleto!
11.30 Odlomki iz oper B. Smetane
12.00 Trio Slavka Avsenika
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Pozdrav z gora
12.40 Otroci pozdravljajo
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Pihalni orkester JLA
13.50 Popularne melodije iz orkestralne glasbe
14.30 Prireditve dneva
14.35 Izbrali smo za vas
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Popevke se vrstijo
16.00 Novost na knjižni polici
16.20 Koncert po željah
17.10 Deset minut iz naše beležnice
17.20 Parada plošč
18.00 Kulturna kronika
18.20 Španski plesi in napevi
18.45 Radijska univerza
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Večerni operni koncert
21.00 XVII. Olimpijske igre v Rimu
21.30 Z melodijami čez kontinente
22.15 Nočni koncert
23.10 Plesna glasba
23.50 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

ČETRTEK
8. septembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Nekaj domačih
6.30—6.40 Reklame
8.05 J. S. Bach: Koncert za flavto, violino, cembalo in godalni orkester
8.30 Naši glasbeni uspehi v preteklem šolskem letu
9.00 Potpuri za zabavo
9.40 Zborovske pesmi slavnih skladateljev iz obdobja romantike
10.10 Od melodije do melodije
11.30 Oddaja za cicibane
12.00 Poje Ljubljanski oktet
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Iz francoske glasbe pred 100 leti
13.50 Vedri zvoki
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Igra pianist Dušan Trbojević
16.00 Iz svetovne književnosti
16.20 Za prijetno razvedrilo
17.10 Petdeset minut turizma in melodij
18.00 Trije odlomki iz oper Rona in Sunčanica skladatelja Borisa Papandopula
18.30 Športni tednik
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov
20.45 Klavir in hammond orgle
21.00 XVII. Olimpijske igre v Rimu
21.30 Iz Schubertove skicirke
22.15 Plesna glasba z vsega sveta
23.10 Nočni koncert

PETEK
9. septembra

5.10—5.30 Nekaj domačih
8.05 Ariozo, zbor in balet iz 3. dejanja opere La Gioconda
8.20 Počitniško popotovanje od strani do strani
8.35 S sprejemnikom na dopust
9.00 Glasbeni varieté (ponovitev)
9.55 Hammond orgle v ritmu
10.10 Samospevi jugoslovanskih skladateljev
10.40 S popevkami čez kontinente
11.00 Štirje fantje vam igrajo
11.15 Naš podlistek — Od klepsidre do atomske ure
11.35 Jules Massenet: Slike iz Alzacije
12.00 Dobra volja je najbolja
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Pet pevcev — pet popevk
12.40 Domači napevi izpod zelenega Pohorja
13.30 Melodije po vašem okusu
14.30 Prireditve dneva
14.35 Poje operna sopranistka Zlata Ognjanović
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Poje Komorni zbor RTV Beograd
16.00 Humoreska tega tedna
17.10 Razgovor z volivci
17.20 Zvonimir Ciglič: Prva simfonija
18.00 Pevka Lola Novaković
18.15 Črnske duhovne pesmi
18.30 Iz naših kolektivov
20.00 Zabavni orkester RTV Beograd
20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled
20.30 Balet skozi stoletja
21.00 XVII. Olimpijske igre v Rimu
21.30 Od tu in tam
22.15 Iz neznanih oper
23.10 Intermezzo z godali
23.20 Pojte z nami!
23.50 Prijeten počitek!

SOBOTA
10. septembra

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Nekaj domačih
8.05 V tričetrtinskem taktu
8.20 Pionirski tednik
8.40 Nekaj skladb za harfo
9.00 Poje Invalidski pevski zbor
9.20 Za vsakogar nekaj
10.10 Od Gallusa do Hačaturjana
11.30 Družina in dom
11.40 Jugoslovanski pevci zabavne glasbe
12.00 Pihalna godba izraelske armade
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Pod lipo na vasi...
13.50 Med opernimi arijami
14.30 Prireditve dneva
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna glasba
15.40 Domenico Cimarosa: Koncert za dve flavti in orkester
16.00 Na platnu smo videli
16.20 Ali vam ugaja?
17.10 Parada plošč
18.00 Narodne pesmi
18.20 Veliki zabavni orkestri
18.45 Okno v svet
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Sobotni mozaik
21.00 XVII Olimpijske igre v Rimu
21.30 Za prijeten konec tedna
22.15 Oddaja za naše izseljence
23.10 Zaplešimo še enkrat!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

II. PROGRAM ZA SOBOTO

22.15—23.00 Plesni zvoki

NEDELJA
11. septembra

6.00—6.30 Veselo v nedeljsko jutro
6.40—6.45 Prireditve dneva
6.45 Vedri zvoki
7.15 Igra pihalni orkester JLA
8.00 Mladinska radijska igra
8.32 Iz albuma otroških pesmi
8.45 RTV Ljubljana v gosteh v Tovarni emajlirane posode v Celju
9.45 Petar Dumičić — Suita za godalni orkester
10.00 Še pomnite, tovariši... Franc Šušteršič: Tiranova zadnja pot
10.30 Iz vokalnega ustvarjanja skladatelja Rada Simonitija
11.00 Igramo za vas
11.30 Zvone Kržišnik: Hvarski zapiski
12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
13.30 Za našo vas
13.45 Koncert pri vas doma
14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Reklame
15.30 Pol ure zabavnih zvokov
16.00 Melodije za vas
16.45 Trio Slavka Avsenika
17.00 Šport in glasba
20.05 Nedeljski razgovor
21.00 Športna poročila
21.10 Trije glasbeni jubileji
22.15 Ples ob radijskem sprejemniku
23.00 Poročila in pregled tiska
23.10 Koktajl pred polnočjo
23.50 Prijeten počitek!

II. PROGRAM

12.00 Nedeljski simfonični koncert
13.10 Ali vam ugaja? (Spored zabavne glasbe)
13.45 Klavirske skladbe F. Chopina
14.15 Popevke in ritmi
15.10—16.00 Popularen nedeljski operni koncert

Ob občinskem prazniku občine Ljubljana-Bežigrad

SKUPNO DELO: USPEH

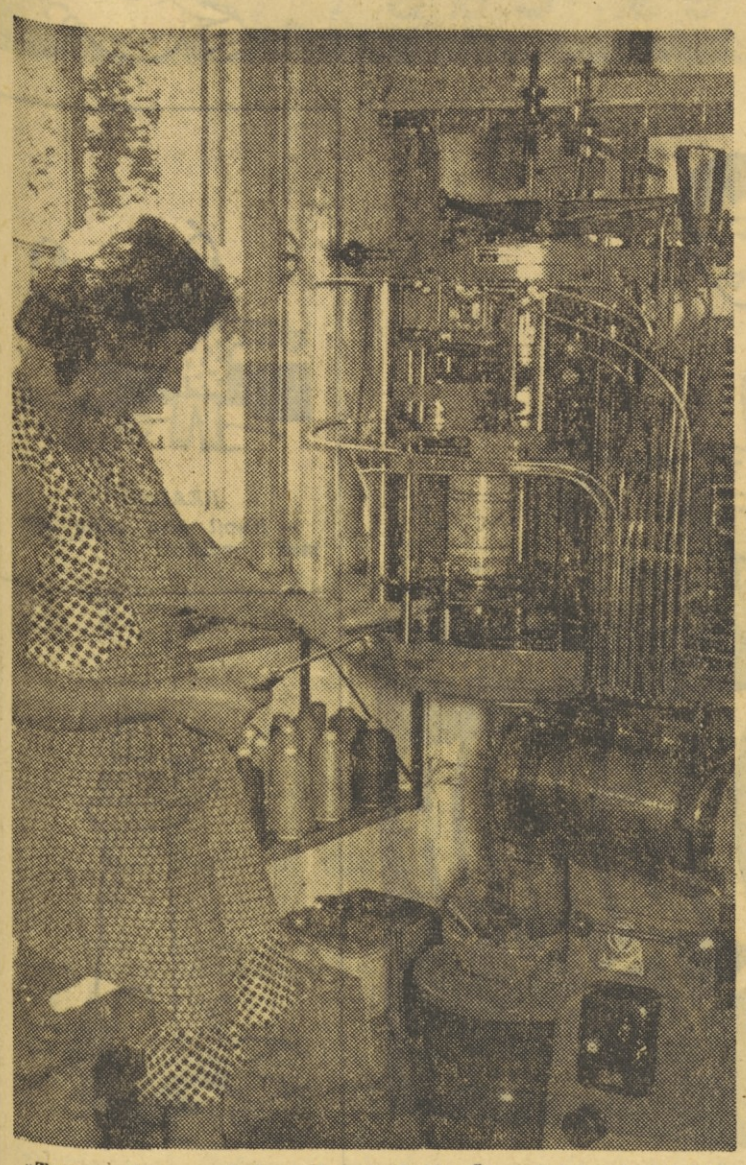

»Tonosa« je na začetku rekonstrukcije. Že sedaj imajo tri italijanske stroje, ki jim precej naglo izdelujejo moške nogavice. V prihodnje bodo dobili še več takšnih strojev, pa tudi stroje za izdelovanje ženskih nogavic. Po rekonstrukciji bo podjetje proizvajalo za 36 odstotkov več kakor zdaj

Prihodnji teden bo občina Bežigrad spet praznovala svoj občinski praznik. To leto je bilo za bežigrajsko gospodarstvo izredno plodno. Kljub temu, da je družbeni plan naložil vsem gospodarskim panogam znatno povečanje proizvodnje, oziroma osvajanje večjega bruto produkta — industrija povečuje proizvodnjo kar za 33 % — bodo v tej občini izpolnili letni družbeni plan že do 29. novembra (mnogo gospodarske organizacije že prej).

Ker se število zaposlenih ni bistveno spremenilo, gre povečanje proizvodnje predvsem na rovaš povečanja produktivnosti — v industriji se je, recimo, morala produktivnost povečati kar za 28 odstotkov.

Del tega povečanja je posledica rekonstrukcije nekaterih obratov in pa uvedbe novih proizvodnih postopkov. Poglavitni del povečanja storilnosti pa je prav gotovo posledica uspešnega uvajanja spodbudnega nagrajevanja po delovnem učinku. Praktično imajo namreč vsa bežigrajska podjetja uvedeno takšno ali drugačno obliko nagrajevanja.

Povečanje proizvodnje in storilnosti, skratka ugodnega gospodarskega razvoja bežigrajskih podjetij pa ni samo odraz uspešnega dela uprav podjetij, organov upravljanja in kolektivov, temveč v nemajhni meri tudi uspešne gospodarske politike komune, učinkovitega sodelovanja med komuno in gospodarskimi organizacijami, uspešnega dela občinskih političnih organizacij — še zlasti sindikalnega sveta itd.

Prav zato lahko zapišemo, da so posamezni uspehi odraz dela celote, da so gospodarski uspehi bežigrajske občine odraz harmoničnega delovanja vseh gospodarskih enot ter družbenih organov.

Perspektive obetajo še več. Osnovo za to dajejo sedanji uspehi. Mnoga podjetja se bodo še rekonstruirala in spremenila proizvodni postopek — s tem bosta proizvodnja in storilnost spet rasli.

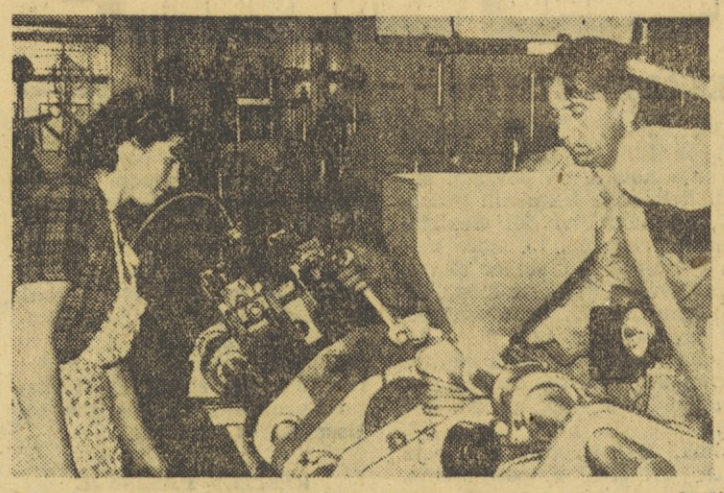

»Soča« se iz leta v leto bolj razvija. Ni dolgo tega, kar so odprli nov obrat za izdelovanje predmetov iz umetne mase. Tu izdelujejo ročke za kovčke, ročke za kolesa in motorje, kljuke in ostalo galanterijsko blago

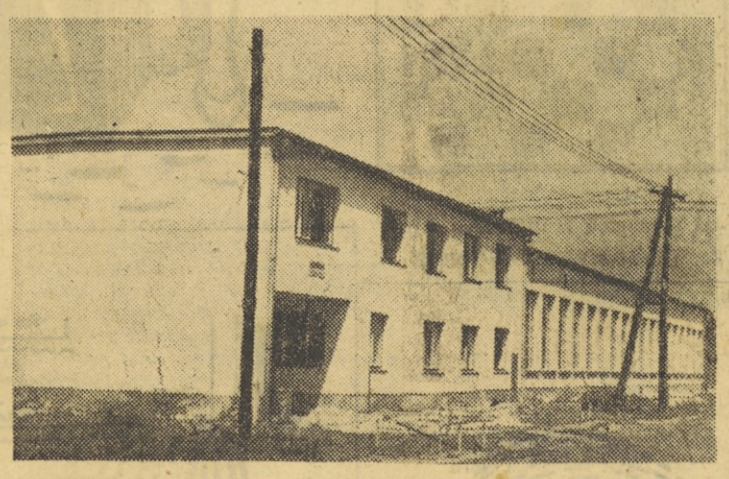

Kolektiv bežigrajskega podjetja »Ključavničarstvo« je bil zelo vesel novih prostorov, ki jih bodo odprli za občinski praznik

V prihodnjem obdobju se bo zlasti modernizirala in razširila elektroindustrija. Že letos se bo njena proizvodnja povečala kar za 63 odstotkov. Prihodnja leta se bo to še stopnjevalo.

Posebno mesto ima v perspektivnem razvoju razvoj družbenega standarda. Vsako leto se bo gradilo več stanovanj, razen tega pa tudi šol in otroških vrtcev. Že sedaj začenjajo graditi vrtec v Linhartovi ulici, začeli bodo z gradnjo šole v Stožicah, hkrati pa bodo začeli graditi tudi telovadnice in telovadne objekte v Savskem naselju. Trgovina in obrt sta v bežigrajski občini zdaj še vedno v težavnem položaju. Zato bo njima veljala posebna skrb. Z ureditvijo Gospodarskega razstavišča se bo začela postopno urejati ob njem (prostora je dovolj) posebno trgovsko in komercialno središče. Poleg prodajaln bodo tudi uprave trgovskih podjetij, predstavništva, posredništva

Ob sodelovanju prebivalstva pa bodo seveda tudi stanovanjske skupnosti vsako leto bolj uspešno in bolj obsežno urejale težave trgovine, obrti in gostinstva oziroma družbene prehrane.

OB OBČINSKEM PRAZNIKU ČESTITAJO OBČINSKI LJUDSKI ODBOR TER POLITIČNE IN DRUŽBENE ORGANIZACIJE BEŽIGRAD VSEM OBČANOM IN DELOVNIM KOLEKTIVOM!

Deset let samoupravljanja v Tovarni dekorativnih tkanin v Ljubljani

Sredi življenja ki ga tudi sami oblikujejo

S skrbjo in zavzetostjo so se pripravili na praznovanje svojega velikega dne: desete obletnice samoupravljanja v podjetju; Tovarni dekorativnih tkanin v Ljubljani.

Pridne roke delavk in delavcev so že nekaj dni pred praznikom — bil je minulo soboto — okrasile stroje s cvetjem. Nihče jim ni rekel, naj to storijo, pa so vendarle ozaljšale stroje, vso tovarno. Ljudje so pač dobro vedeli, kakšen pomemben dogodek bodo proslavili, pa so storili vse, kar jim je velevalo srce; vse in temeljito; za njihov praznik in slavje.

Naposled niti ni malo tega, kar delavce Tovarne dekorativnih tkanin navdaja s ponosom. Slavnostna seja delavskega sveta, na kateri so nagradili najbolj prizadevne člane kolektiva za njihovo delo v organih upravljanja; prikupen in zahteven kulturni program, ki so ga pripravili delavci sami; prazničnost, ki se je razlila po ljudeh in tovarni; vse to je bil zunanji izraz veselja, zanosa in sreče. In tudi priložnost, da — ne brez nasmeška — pogledajo na prehojeno pot in pomislijo na prihodnje, ne majhne delovne naloge.

*

Začetek pripovedi o zgodovini samoupravljanja v tej tovarni je na las podoben pripovedim o podobnih težavah v katerem koli že podjetju. »Naložili smo si veliko odgovornost, ko smo brez izkušenj prevzeli podjetje v upravljanje. Pa smo le dobro izvozili, opravili visoko šolo zrelosti...«

Sicer pa tedaj, pred desetimi leti, položaj v podjetju niti malo ni bil rožnat. Da je delo lahko nemoteno teklo, so morali poskrbeti za nekatera nujna popravila. Popraviti je bilo treba slabo vzdrževane stavbe, ki so jim morali obnoviti celotne strešne konstrukcije. Potem so začeli urejati notranje prostore, da bi poskrbeli za primerne delovne pogoje. Tako so obnovili električno napeljavo in razsvetljavo, poskrbeli za ogrevalne naprave in sanitarije, povečali skladišča, zamenjali dotedanji tlak... To so morda na videz nepomembne malenkosti, ki pa neverjetno vplivajo na reden potek dela in na dobro počutje delavcev. Za to staro resnico so v tovarni vedeli že prvi upravljavci in ravno zato so s tem »drobižem« tudi začeli.

Med tovariškim pomenkom o prvem desetletju samoupravljanja v podjetju

Stroji, ki so jih tedaj imeli v podjetju, so tudi bili potrebni temeljite obnove. To delo so opravili v tovarniških delavnicah. Vendar samo rekonstrukcija strojev še ni zadostovala. Zato so kupili ali kar sami izdelali razne nove stroje in naprave, da bi odpravili razna ozka grla in povečali delovno storilnost. Tako je zastareli strojni park zlagoma dobil sodoben videz.

Ob koncu minulega leta je podjetje doseglo za 75 % večjo vrednost proizvodnje kot v letu 1952. Ves ta čas je nenehno izboljševalo kakovost izdelkov in zniževalo prodajne cene. Prenovljeni ali popravljeni stroji zdaj komaj, komaj zmagujejo povečano proizvodnjo. Tako je pred samoupravnimi organi nova in velika naloga ter odgovornost: rekonstrukcija obeh tovarniških obratov. Uresničili jo bodo v naslednjih letih. Ko bodo dela zaključena, bodo izdelali za 3,4 milijarde dinarjev izdelkov, medtem ko so letos ob polletju prvič dosegli in presegli eno milijardo proizvodnje po vrednosti (točneje: 1024 milijonov).

Z rekonstrukcijo so sicer že začeli. Obrat »A« (na Celovški cesti) je dobil prvih šest novih tkalskih strojev, s katerimi so precej povečali proizvodnjo pohištvenih tkanin. Za ta obrat so v vzhodnoevropskih državah že naročili barvarski aparat, snovalo, pet žakardskih statev in križno navijalni stroj za mehko navijanje. Za obrat »B« (na Titovi cesti) pa je za začetek predvideno novo snovalo, razen tega pa rekonstruirajo tri strižne stroje. V apreturi bodo zgradili novo kondenzirno komoro in rekonstruirali še nekatere druge stroje, da bi lahko uvedli sodobnejše proizvodne postopke in proizvodnjo novih vrst izdelkov. Predvidevajo, da se bo podjetje že letos osamosvojilo pri tiskanju plišev.

*

Kaj naj povemo o skrbi za ljudi? Doslej je podjetje zgradilo 17 stanovanj, skupno z izpraznjenimi stanovanji so tako zadovoljili 35 pričakovalcev stanovanj. Letos bo dograjenih novih dvanajst stanovanj. Razen tega so člani kolektiva ustanovili stanovanjsko zadrugo, v katero se je vključilo 15 članov kolektiva.

Delavci obeh obratov lahko dobe tople malice. V obeh obratih imajo obratni ambulanti. Podjetje je doslej že dvakrat pripravilo obvezne in sistematične zdravstvene preglede vseh članov kolektiva. Ker se je tudi Tovarna dekorativnih tkanin vključila v Počitniško skupnost občine Šiška, lahko člani kolektiva letujejo v Selcu, v Krilu pri Splitu in v Kranjski gori. V prihodnje bo izbira še večja, saj računajo na letovanja tudi v drugih obmorskih krajih.

Zaradi večje storilnosti in boljšega dela so bili v minulem letu zaslužki delavcev povprečno za dva tisoč pet sto dinarjev višji kot v letu 1958, ko je bil povprečni zaslužek 12.500 dinarjev. Sedanji sistem nagrajevanja po učinku zdaj izpopolnjujejo in nemara bomo lahko čez čas podrobneje pisali o njihovih uspehih in izkušnjah.

Še bi lahko pripovedovali o skrbi za varnost pri delu in marsičem drugem, kar bi osvetlilo še preostale strani življenja kolektiva Tovarne dekorativnih tkanin v Ljubljani. Pa bi nam to vzelo preveč prostora. Naj zato omenimo samo to, da si strokovni kader podjetje pretežno samo vzgaja. Pripravili so več tečajev za pridobitev kvalifikacije, medtem ko zdaj štipendirajo 24 študentov.

*

Prav bo, če povemo še, kaj vse izdelujejo v tem podjetju. Sicer že naslov: TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN mnogo pove, toda proizvodni katalogi podjetja so še mnogo bolj zgovorni:

Tovarna proizvaja razne pohištvene tkanine iz bombažnega, volnenega in sintetičnega prediva. Posebnost podjetja so tkanine za opremo železniških voz, ladij in za razne reprezentančne namene. V trgovinah lahko dobimo razne vzorce pletenih tkanin in čipkastih zaves, ki so jih tudi izdelali v tej tovarni. Potem to podjetje daje na trg še svilena posteljna pregrinjala, garniture namiznih prtov, stenske ščitnike, vezenine in čipke, frotir brisače in frotir tkanino na metre, razne svilene in druge dekorativne tkanine in naposled še svilene in volnene pliše (med drugim za gledališke in kinematografske zavese) ter razne imitacije krzna. TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN v Ljubljani torej res skrbi za pester in bogat izbor blaga za široko potrošnjo.

Za razvedrilo in kratek čas

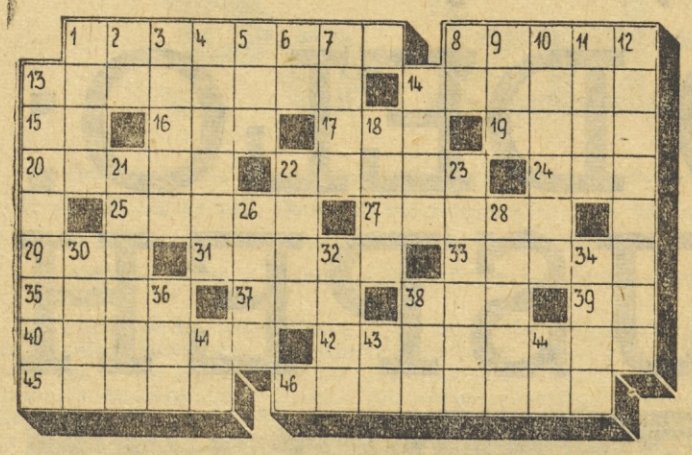

KRIŽANKA ŠTEV. 33

Vodoravno: 1. celoten pogled na pokrajino, 8. izrez, 13. uničevanje kovine na površini zaradi delovanja kemičnih procesov, 14. nevrtljivi del električnega generatorja, 15. staro mesto v Kaldeji, 16. samec domačega goveda, 17. neumen, 19. deli krožnice, 20. vrsta tkanine, 22. drobno kiparsko delo, 24. oznaka naše avtomobilske tovarne, 25. izbrana družba, 27. ena od celin, 29. predmestje Ljubljane, 31. ptica ujeda, 33. zlatnik, 35. egipčanska sveta ptica, 37. šivalna potrebščina, 38. ogrevalna naprava, 39. staroegipčansko božanstvo, 40. določati vrednost, 42. eden od sedmih gričev starega Rima, 45. borišče, 46. uživalec mamil.

Navpično: 1. luknjice v koži, 2. ploskovna mera, 3. izumitelj dinamita, 4. staroegipčanski bog, 5. živalski glas, 6. medmet, 7. dobri duhovi umrlih pri starih Rimljanih, 8. začetnici slovenskega pisatelja (»Visoška kronika«), 9. lep, 10. večji bankovec, 11. kratica odporniške organizacije Cipčanov proti Angležem, 12. zločinska dejavnost, 13. znanilka pomladi, 14. manjša upravna enota po sosednih republikah naše države, 18. poldrag kamen, 21. skalovje, 22. barva, kakršne so večidel vojaške uniforme, 23. tiskarska mera, 26. glasovi, 28. stokam, 30. prebivalec Pirenejskega polotoka, 32. del pluga, 34. država Srednjega vzhoda, 36. moški potomec, 38. zbodljaj, 41. kazalni zaimek, 43. različna soglasnika, 44. predlog.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. starinar, 8. fizik, 13. klarinet, 14. cigara, 15. rok, 16. ena, 17. ode, 19. opal, 20. ogoni, 22. slana, 24. oka, k, 25. Seton, 27. kapar, h, 29. osa, 31. iveri, 33. otava, 35. duri, 37. Oto, 38. age, 39. Ir, 40. iridij, 42. seleniti, 45. laješ, 46. pavijani.

Kombinirajmo

Beli na potezi dobi

Beli: Kg1, Df6, Ta1, La3, Lf3, Pa2, f2, g2, h3 (10)

Črni: Ke8, Dc3, Td7, Tg8, Sd4, Pa6, b7, e6, f7, h7 (10)

Znana šahovska resnica je, da je kralj v sredini deske zelo nevšečna zadeva, ki se največkrat konča z neposrednim in uspešnim napadom. Tudi tokrat ta resnica velja. Bele figure delujejo harmonično, od dame in obeh lovcev do trdnjave, ki čez kmeta meri na črnega kralja. To dejstvo je odločilno za zaključni udar. Oglejte si polja okoli črnega kralja, upoštevajte križni ogenj obeh belih lovcev in že boste na pravi poti do rešitve!

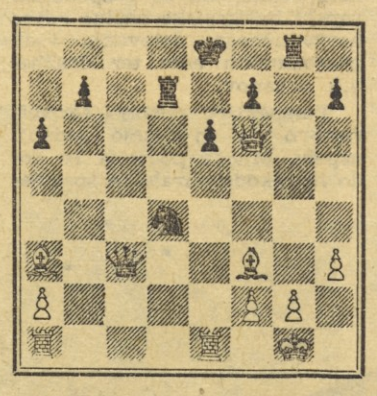

Rešitev: 1. T:e6+!, fe 2. Lh5+ z matom v naslednji potezi.

REALIST
— Kupil sem takle domač tranzistor!

— Da veš, če ne prideš do desetih, bom ugasnila!

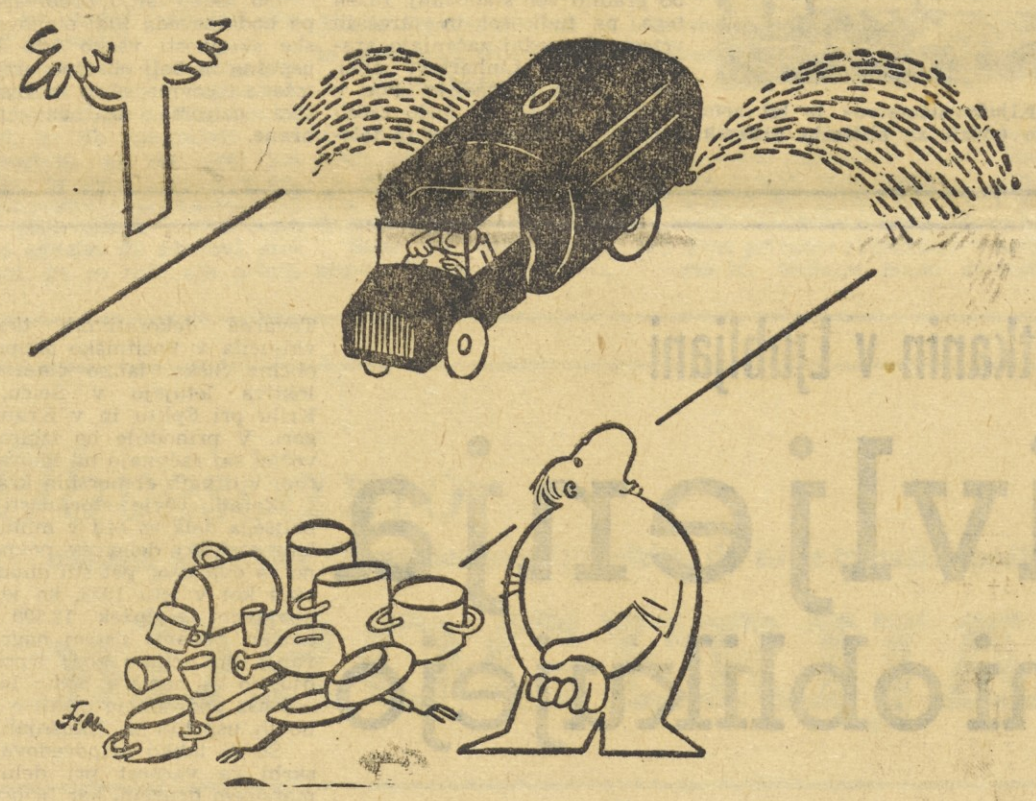

ČE JE ŽENA NA DOPUSTU

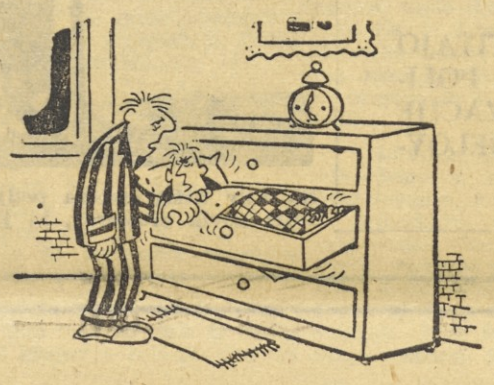

PODNAJEMNIŠKA
— Oprostite, zgrešil sem predal...

PO DOPUSTU
— Moje spoštovanje!

ŠOFER NA DOPUSTU

— Ali greste na letni oddih?
— Kje pa! Na morje gremo.